Provinciehuis Westerbrink 1, Assen
Postadres Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl

T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

VERZONDEN 13 OKT. 2014

Aan:
Stichting platform Storm
[redacted]

Assen, 10 oktober 2014
Ons kenmerk 41/3.1/2014006056
Behandeld door mevrouw [redacted] (0592) 36 [redacted]
Onderwerp: Tweede WOB-verzoek, gedateerd 11 augustus 2014

Geachte mevrouw [redacted],

U zond ons op 11 augustus 2014 een Wob-verzoek. In deze brief verzoekt u ons, onder verwijzing naar artikel 3, eerste lid, van de Wet openbaarheid van bestuur en onder verwijzing naar artikel 19.1a, eerste lid, aanhef en onder a, c en f, van de Wet milieubeheer, om milieu-informatie over het windpark in de Drentse Veenkoloniën. Uit uw brief hebben wij opgemaakt dat het u in het bijzonder gaat om documenten en gegevens die betrekking hebben op de gevolgen van het windpark voor het aanzien van het landschap, voor de gezondheid en veiligheid, alsmede de levensomstandigheden van de inwoners. Deze brief is ons antwoord op uw verzoek.

Bij brief van 4 september 2014 is de beslistermijn met vier weken verdaagd tot 6 oktober 2014.

Aangezien wij dit Wob-verzoek voor zover mogelijk hebben willen inwilligen, hebben wij belanghebbenden, op grond van artikel 4:8 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb), in de gelegenheid gesteld hun zienswijze te geven op dit voornemen.
Op 30 september 2014 hebben wij een laatste zienswijze ontvangen. In de brief van 23 september 2014 is aan u meegedeeld dat de beslistermijn is opgeschort vanwege het vragen van zienswijzen aan derden.

Er zijn zienswijzen ingediend door het ministerie van EZ, het ministerie van I&M, bureau Pondera Consult, Gemeente Aa en Hunze, Gemeente Borger-Odoorn, College van Rijksadviseurs, Stichting Duurzame Energieproductie Exloërmond, Raedthuys Windenergie, Vereniging windpark Oostermoer en bureau Energy Fast Forward. De zienswijzen hebben wij in onze belangafweging meegenomen.

De ontvangen zienswijzen hebben geleid tot het deels openbaar maken van de door u gevraagde informatie, omdat de gevraagde informatie naar onze mening deels valt onder één of meer van de weigeringsgronden uit artikel 10 en 11 van de WOB.

Onder verwijzing naar de (gecursiveerde) tekst uit uw brief, gaan wij hierna punts-gewijs in op uw vragen over de documenten en gegevens.

1. *Niet duidelijk [is] of er al advies van de Rijksadviseur voor Landschap en Water is ingewonnen.*

Antwoord:
Het ministerie van Economische Zaken heeft aan het College van Rijksadviseurs gevraagd om een visie te geven over de landschappelijke inpassing van windmolens in het plangebied van het windpark De Drentse Monden en Oostermoer. Dit advies is onderdeel van de afspraken die gemaakt zijn tussen het Rijk, provincie en initiatief-nemers.

Dit advies betreft een landschappelijke visie waarbij geen rekening is gehouden met zaken als LOFAR en de militaire laagvliegroute in de regio. Eén lijn windmolens is geschetst in de militaire laagvliegroute. Deze lijn kan buiten beschouwing worden gelaten omdat de militaire laagvliegroute buiten het plangebied valt.

Het advies van het College van Rijksadviseurs wordt meegenomen in het vervolg milieuonderzoek, dat op dit moment nog uitgevoerd wordt. Het advies is door het ministerie van Economische Zaken aan de initiatiefnemers toegezonden met het verzoek om bij het opstellen van het ontwerpvoorstel voor het windpark voor het aspect landschap zoveel als mogelijk rekening te houden met het inrichtingsprincipe van (enkele) lijnopstellingen parallel aan de lintbebouwing

Wij hebben besloten dat het advies deels openbaar kan worden gemaakt. Namen van personen zijn weggelakt op grond van artikel 10, tweede lid, aanhef en onder e, van de Wob.

De redenering daarvoor is als volgt:

Verstrekking van deze informatie blijft achterwege aangezien het belang van openbaarmaking ons inziens niet opweegt tegen het belang dat de persoonlijke levenssfeer die moet worden geëerbiedigd. Hoewel ambtenaren en andere bij de besluitvorming betrokken personen in hun beroepshalve functioneren als zodanig niet ten volle een beroep kunnen doen op de persoonlijke levenssfeer, geldt dit volgens de vaste rechtspraak wel voor gegevens zoals namen. Namen en andere naar een persoon herleidbare gegevens zijn persoonsgegevens en het belang van eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer kan zich tegen het openbaar maken van dergelijke informatie verzetten. Van openbaarmaking van deze informatie wordt verder in beginsel afgezien indien het ambtenaren en derden betreft die niet uit hoofde van hun functie in de openbaarheid treden.

Bijgevoegd
Advies Windpark De Drentse Monden Oostermoer, kenmerk RBM-20140325

2. *Met betrekking tot het landschap merken wij nog op dat u ons, gelet op ons eerdere verzoek, niet het in 2011 uitgebrachte advies/rapport van mevrouw [redacted] hebt gestuurd.*

Antwoord
Dit document is reeds eerder aan u toegestuurd. Voor inzage in dit document verwijzen wij u hier graag naar onze eerdere brief aan u gedateerd 26 augustus 2014 (ons antwoord op uw eerste Wob-verzoek).

3. *In uw brief van 7 januari 2014, uw kenmerk 2/1.1/2014000093, aan de voorzitter en leden van Provinciale Staten van Drenthe wordt geschreven over een intentieverklaring en intensief overleg met het Rijk en de initiatiefnemers.*
a. *Is er een concept-intentieverklaring en*
b. *zijn er verslagen van genoemd intensief overleg?*

Antwoord
Ad a. Wij hebben besloten de bedoelde concept-intentieverklaring niet aan u te verstrekken. Onze redenering daarvoor is als volgt.

De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna te noemen Afdeling) heeft in haar uitspraak van 21 juli 2010, nr. 201000352, in rechtsoverweging 2.4.2 met een beroep op de wetsgeschiedenis concepten van stukken als stukken voor intern beraad aangemerkt, teneinde te bewerkstelligen dat bij de primaire vormgeving van het beleid betrokkenen in alle vrijheid hun gedachten en opvattingen kunnen uiten. Naar ons oordeel gaat deze redenering ook op voor de interne discussies met betrekking tot de onderhavige concept-intentieverklaring.

Ad b. Er zijn geen verslagen gemaakt van genoemd intensief overleg.

Bijgevoegd: -

4. *Aan het slot van laatstgenoemde brief is sprake van een door het Rijk in te stellen stuurgroep.*
a. *Is deze stuurgroep inmiddels ingesteld?*
b. *Zo ja, hoe is deze stuurgroep samengesteld en zijn er verslagen van vergaderingen/bijeenkomsten van deze stuurgroep?*

Antwoord:
Ad a. Ja, de stuurgroep is ingesteld door het ministerie van Economische Zaken, onder de naam Bestuurlijk Platform RcR-windpark De Drentse Monden en Oostermoer.

Ad b.
Het voorzitterschap van het Bestuurlijk Platform RcR is in handen van een vertegenwoordiger van het ministerie van Economische Zaken.

Deelnemers aan de vergaderingen van deze stuurgroep zijn vertegenwoordigers van:
- het ministerie van Infrastructuur en Milieu,
- de initiatiefnemers van het windpark,
- het college van gedeputeerde staten van Drenthe,
- het college van B&W van de gemeente Aa en Hunze,
- het college van B&W van de gemeente Borger-Odoorn,
- Recent is besloten dat het college van B&W van de gemeente Stadskanaal agenda-lid van het Bestuurlijk Platform is.

Er zijn verslagen gemaakt van de vergaderingen op 29 januari 2014, 26 mei 2014 en 16 juni 2014. Wij hebben besloten dat deze verslagen deels openbaar kunnen worden gemaakt. Namen van personen zijn weggelakt op grond van artikel 10, tweede lid, aanhef en onder e, van de Wob. Enkele persoonlijke beleidsopvattingen zijn weggelakt op grond van artikel 11, eerste lid, van de Wob.

De redenering daarvoor is als volgt:

Verstrekking van deze informatie blijft achterwege aangezien het belang van openbaarmaking ons inziens niet opweegt tegen het belang dat de persoonlijke levenssfeer die moet worden geëerbiedigd. Hoewel ambtenaren en andere bij de besluitvorming betrokken personen in hun beroepshalve functioneren als zodanig niet ten volle een beroep kunnen doen op de persoonlijke levenssfeer, geldt dit volgens de vaste rechtspraak wel voor gegevens zoals namen. Namen en andere naar een persoon herleidbare gegevens zijn persoonsgegevens en het belang van eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer kan zich tegen het openbaar maken van dergelijke informatie verzetten. Van openbaarmaking van deze informatie wordt verder in beginsel afgezien indien het ambtenaren en derden betreft die niet uit hoofde van hun functie in de openbaarheid treden.

Ten aanzien van de in de verslagen geuite beleidsopvattingen, stuit openbaarmaking af op artikel 11, eerste lid, van de Wob, dat bepaalt dat in geval van een verzoek om informatie uit documenten, opgesteld ten behoeve van intern beraad, geen informatie wordt verstrekt over daarin opgenomen persoonlijke beleidsopvattingen.
Uit de geschiedenis van de totstandkoming van artikel 11, eerste lid, van de Wob blijkt dat het doel van de bescherming van persoonlijke beleidsopvattingen onder meer is de bescherming van de vrije meningsvorming en het belang om in vertrouwelijke sfeer te kunnen "brainstormen".
Het is naar onze mening niet in het belang van een goede en democratische bestuursvoering indien de standpunten van de betrokken ambtenaren en derden zelfstandig (buiten hun context) worden betrokken in de publieke discussie.
Er is daarmee ook geen aanleiding om met toepassing van artikel 11, tweede lid, van de Wob in niet tot personen herleidbare vorm informatie te verstrekken over deze persoonlijke beleidsopvattingen.

Ten slotte vermelden wij hier nog dat, op voorstel van betrokkenen, in het verslag van de vergadering van 16 juni 2014 regels op grond van artikel 10, tweede lid, aanhef en onder g, van de Wob zijn "weggelakt" aangezien deze in het verslag onjuist zijn opgenomen. Het openbaar maken van een onjuist citaat zou leiden tot onevenredige benadeling van de betreffende persoon en dit weegt niet op tegen het belang van openbaarmaking.

Bijgevoegd
De verslagen van de overleggen op 29 januari 2014, 26 mei 2014 en 16 juni 2014 van het Bestuurlijk Platform RCR-windpark De Drentse Monden en Oostermoer.

5. *In uw brief van 16 april 2014, uw kenmerk 16/3.2/2014002094, aan de voorzitter en leden van Provinciale Staten van Drenthe staat dat u opdracht aan een extern bureau hebt gegeven.*
a. *Wilt u ons een kopie van de opdracht sturen?*
b. *Heeft bedoeld bureau al advies uitgebracht en zal dit advies worden gepubliceerd?*

Antwoord
Ad a. Een afschrift van de opdracht is bijgevoegd. Wij hebben bureau Omniplan gevraagd om een offerte te maken voor het achtereenvolgens opleveren van drie producten:
- Evaluatie eerste fase van de Gebiedsvisie
- Verkenning van mogelijkheden in het zuidelijk deel van het zoekgebied
- Ondersteuning bij het op te stellen regieplan provinciale opgave windenergie

Alle drie bovengenoemde studies zijn afgerond en de stukken zijn openbaar.

Ad b. Deze documenten zijn openbaar. In dit kader is het voor u bovendien van belang te weten dat wij op 2 juli 2014 Provinciale Staten hebben geïnformeerd over de voortgang en de richting van het regieplan en op 4 juli de vier gemeenten van het zoekgebied. Ook deze brieven zijn bijgevoegd.

Bijgevoegd
- Verzoek om offerte aan Omniplan
- Evaluatie 1ste fase Gebiedsvisie windenergie Drenthe
- Regieplan windenergie Drenthe
- Analyse ruimtelijke mogelijkheden (verkenning van Bosch & van Rijn)
- Brief aan PS over de voortgang en de richting van het regieplan (gedateerd 2 juli 2014)
- Brief aan de vier gemeenten in het zoekgebied (gedateerd 4 juli 2014)

6. *Uit uw reeds genoemde brief van 16 april 2014 blijkt dat het Bestuurlijk Platform RCR-windpark De Drentse Monden en Oostermoer nog bestaat. Zoals u bekend is hebben wij slechts een deel van de verslagen van overleggen van dit Bestuurlijk Platform ontvangen.*
Wij verzoeken u ons alle verslagen te sturen.

Antwoord
Dit Bestuurlijk Platform RCR is de door het Rijk ingestelde Stuurgroep zoals beschreven onder punt 4 hiervoor.

Bijgevoegd
Kortheidshalve verwijzen wij u hier graag naar de verslagen zoals gevoegd bij punt 4.

7. *De twee slotalinea's van laatstgenoemde brief gaan o.m. over de informatievoorziening voor de bewoners in en rondom het RCR-gebied en een zorgvuldige inpassing van het windpark De Drentse Monden en Oostermoer.*
Opvallend is dat de bewoners in en rondom het RCR-gebied niet worden genoemd als betrokkene bij het overleg om tot een zorgvuldige inpassing te komen.
Ons verzoek betreft ook alle documenten die betrekking hebben op de invulling van de gebiedsontwikkeling, de participatie en de afronding van een zorgvuldige MER-studie.

Antwoord
Door de provincie Drenthe zijn meerdere jaren geluidsmetingen uitgevoerd in Gieterveen, Nieuw Buinen en 2de Exloërmond. Er is hiervan een rapportage opgesteld die, inclusief de meetdata, is verstuurd aan Tegenwind Veenkoloniën.

Aan de stichting WindNEE hebben wij, naar aanleiding van hun vraag over de inpassing (van laagfrequent) geluid, een brief met informatie gestuurd.

Provincie Drenthe, zoals beschreven in de Omgevingsvisie en het Regieplan windenergie Drenthe, pleit naast mogelijkheden voor financiële participatie voor het inrichten van een Parkfonds met het oog op gebiedsontwikkeling. De inrichting van een parkfonds is beschreven in het concept- Drentse project architectuur voor Parkfonds en participatie.

In het kader van de milieu effectrapportage (zogenaamde plan-mer en project-mer) zijn, in opdracht van initiatiefnemers van het windpark De Drentse Monden en Oostermoer, verschillende milieustudies in voorbereiding.

Wij hebben besloten het concept-Drentse project architectuur voor Parkfonds en participatie alsmede de milieu effectrapportage in voorbereiding niet openbaar te maken.

Onze redenering daarvoor is als volgt.

De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna te noemen Afdeling) heeft in haar uitspraak van 21 juli 2010, nr. 201000352, in rechtsoverweging 2.4.2 met een beroep op de wetsgeschiedenis concepten van stukken als stukken voor intern beraad aangemerkt, teneinde te bewerkstelligen dat bij de primaire vormgeving van het beleid betrokkenen in alle vrijheid hun gedachten en opvattingen kunnen uiten.
In jurisprudentie van de Afdeling is uitgesproken dat ook documenten afkomstig van derden die niet tot de kring van de overheid behoren, kunnen worden aangemerkt als documenten die zijn opgemaakt ten behoeve van intern beraad indien de documenten met dat oogmerk zijn opgesteld. Dit is recent bevestigd in de uitspraak van de Afdeling van 16 juli 2014, nr. 201307984.

Artikel 11, vierde lid, van de Wob, bepaalt dat in het geval van milieu-informatie verstrekking slechts achterwege blijft als het algemene belang van openbaarheid niet opweegt tegen het belang van de bescherming van de persoonlijke beleidsopvattingen.

Naar onze mening komt meer gewicht toe aan het belang van vertrouwelijk van gedachten te kunnen wisselen over concept documenten en tijdens overleggen dan aan het belang van openbaarmaking van de milieu-informatie daarin.

Bijgevoegd

- Rapportage geluidsmetingen en correspondentie met Tegenwind Veenkoloniën,
- Brief van stichting WindNEE en het antwoord van GS hierop.

Een afschrift van dit besluit zenden wij aan belanghebbenden.

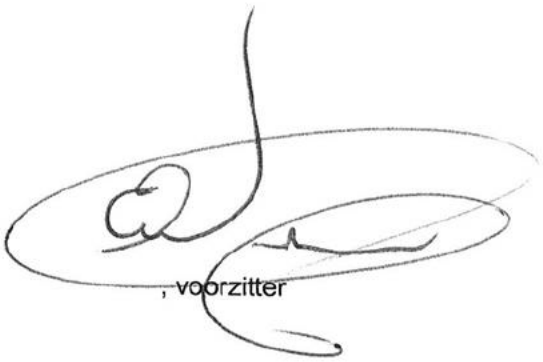
Bent u het niet eens met dit besluit, dan kunt u binnen zes weken na de dag van verzending ervan hiertegen een bezwaarschrift indienen bij het college van gedeputeerde staten van Drenthe.
De dag van verzending is de dagtekening van het besluit.
Voor meer informatie over de bezwaarprocedure verwijzen wij u naar http://www.provincie.drenthe.nl/loket/bezwaarschriften.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):

punt 1

> Retouradres Postbus 20952 2500 EZ Den Haag

Ministerie van Economische Zaken
De heer
Plv. DG Energie, Telecom en Mededinging
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

COLLEGE VAN RIJKSADVISEURS

Korte Voorhout 7
2511 CW Den Haag
Postbus 20952
2500 EZ Den Haag

Contactpersoon

@rgd.minbzk.nl

Kenmerk
RBM-20140325

Datum
25 maart 2014
Betreft Advies Windpark De Drentse Monden Oostermoer

Zeer geachte heer ,

In uw brief van 17 februari jongstleden benaderde u mij als lid van het College van Rijksadviseurs met het verzoek om advies uit te brengen over de landschappelijke aspecten van de plaatsing van windturbines in de Drentse Veenkoloniën. In dat gebied is door samenwerkende landeigenaren het initiatief genomen tot de ontwikkeling van een windpark dat vanwege zijn omvang voldoet aan de criteria van de Rijkscoördinatieregeling (RCR). De besluitvorming over de plaatsing wordt voorbereid in een Rijksinpassingsplan (RIP). Het initiatief staat inmiddels bekend als Windpark De Drentse Monden en Oostermoer.

Ter voorbereiding van dit advies heb ik de plan-MER bestudeerd, de Gebiedsvisie Windenergie Drenthe doorgenomen en de relevante bestuurlijke briefwisseling gelezen. Ook ben ik op bezoek geweest bij de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze om met de twee meest betrokken bestuurders door het gebied te gaan. Zo heb ik naast de officiële documenten ook de formele en informele argumenten en zorgen uit de streek kunnen vernemen en de kwaliteit van het landschap ter plaatse in me op kunnen nemen. Voorliggend advies is tot stand gekomen na een indringende discussie binnen het College van Rijksadviseurs (CRa). Het advies vertegenwoordigt onze gezamenlijke visie.

het – overigens terecht geformuleerde – rijksbelang van energietransitie enerzijds en de regionaal-economische impuls waarop het onderhavige initiatief feitelijk berust anderzijds. Het Rijk heeft zichzelf met de RCR-procedure een doorslaggevende rol toebedeeld (als ware het windpark gelijk aan een rijksweg, een primaire waterkering of een militair vliegveld) terwijl in dit geval noch de grond, noch de windturbines, noch het beheer of de financiële revenuen van het Rijk zijn of worden.

De materie zou aanleiding moeten zijn om een bredere regionaal-economische diagnose te stellen en een grotere ruimtelijke scope in beschouwing te nemen. In de Gebiedsvisie van Provincie en Gemeenten wordt in dat verband gesproken van een proces van gebiedsontwikkeling, zij het dat in diezelfde Gebiedsvisie onderbelicht is gebleven welke andere ruimtelijke opgaven in verband zouden moeten worden gebracht met de realisatie van het nieuwe windpark. Daar moet nog hard aan worden gewerkt.

Windturbines en landschappelijke kwaliteit

Het lijkt ons evident dat nieuwe grote windmolens (van 3 MW en meer) een enorm visueel effect zullen hebben op het veenkoloniale landschap. Het probleem is dat de appreciatie daarvan sterk afhangt van de juridische, financiële, materiële of emotionele relatie die de beschouwer heeft met zijn uitzicht. Het CRa permitteert zich in deze discussie een nuchtere, utilitaire, dienstbare optiek. In onze ogen is de welbewuste introductie van windenergie een belangrijke component van de voorgenomen energietransitie, met – overigens reversibele, maar toch – grote gevolgen voor het Nederlandse landschap. Daar zullen we aan moeten wennen. De ruimtelijke ordening zal zich moeten richten naar die opgave, niet door haar af te remmen, weg te zetten in toch al rommelige overhoeken of landschappelijk te maskeren, maar door haar mogelijk te maken. Daarnaast zijn we van mening dat het weinig zin heeft nieuwe windturbines als compositorische kwesties *pur sang* te presenteren, maar om ze te beschouwen als een nieuwe infrastructuur en een nutsvoorziening die op een vanzelfsprekende wijze moet worden geïntegreerd in de ruimtelijke logica van het regionale landgebruik. Deze ruimtelijke kijk op de zaak vinden we onvoldoende terug bij de beoordeling van de opstellingsalternatieven in het kader van de m.e.r. Daar wordt onder de landschappelijke effecten sterk ingezet op strikt visuele noties.

In onze ogen zijn de Veenkoloniën een landschapstype dat zich bij uitstek leent voor de plaatsing van windturbines. De combinatie van rationele ontginningsstructuur, landschappelijke schaal, agrarische monocultuur en achterblijvende economische

noordelijke deel is de ongewenste ruimtelijke interferentie in het landschapsbeeld die zal optreden met de beoogde opstelling langs de N33, noordelijker bij Veendam.

Structuurlijnen die in aanmerking komen voor lijnopstellingen van windturbines, met aangegeven de LOFAR en de laagvliegcontouren.

Er zijn twee gesuperponeerde niet-topografische reserveringen in het zuidelijke ontwikkelingsgebied die mogelijk een beperkend effect hebben op een efficiënte benutting van de windruimte. De LOFAR-installatie op de Hondsrug verdraagt

3 De RCR zou de mogelijkheid moeten bieden om stap-voor-stap te ontwikkelen. U zou afspraken met de initiatiefnemers moeten maken om te bevorderen dat er gefaseerd wordt ontwikkeld, ook in het licht van de onzekere invulling van het andere Drentse zoekgebied bij Emmen. Zo kan de streek geleidelijk wennen aan het beeld en de andere effecten van grote windturbines in het gebied. Dit zal mogelijk aanpassingen vragen aan het systeem van subsidieverstrekking omdat de SDE nu slechts aangevraagd kan worden voor een vastgestelde opstelling.

Het College van Rijksadviseurs is graag bereid ook te adviseren bij de vervolgstappen in dit project.

Met een hartelijke groet,

Prof. ir.
Rijksadviseur Landschap en Water

Ir.
Rijksadviseur Infrastructuur en Stad

Ir.
Rijksbouwmeester

punt 4b en 6

Verslag
Bestuurlijk Platform RCR-windpark De Drentse Monden en Oostermoer
29 januari 2014

Deelnemers:

(voorzitter)	Plaatsvervangend directeur-generaal Ministerie EZ
	Directeur Ministerie IenM
	Vertegenwoordiger namens de initiatiefnemers
H. van de Boer	Gedeputeerde Provincie Drenthe
J. Bruintjes	Wethouder gemeente Borger-Odoorn
B. Wassink	Wethouder gemeente Aa en Hunze
	Projectleider Ministerie EZ

1. Opening, mededelingen en vaststellen agenda

De voorzitter opent de vergadering en heet een ieder welkom. Er is bericht van afwezigheid ontvangen van R.W. Munniksma.
De voorzitter geeft aan dat de provincie is gevraagd het voorzitterschap op zich te nemen.
H. van de Boer zegt dat de provincie vanwege de brief van de Minister van EZ aan de CdK van de provincie Drenthe het zuiver te vinden dat EZ het voorzitterschap op zich neemt.

In het Bestuurlijk Platform stemmen partijen processtappen met elkaar af, het rijk coördineert en neemt de uiteindelijke besluiten.

Ten aanzien van samenstelling van het Bestuurlijk Platform geeft de voorzitter aan dat met de drie initiatiefnemers een vooroverleg plaatsvindt en dat er in principe één initiatiefnemer zal deelnemen aan dit overleg. Als het gaat om parkinrichting kunnen de drie initiatiefnemers deelnemen.

De onderwerpen op de agenda van het Bestuurlijk Platform worden voorbereid door de projectgroep. In deze projectgroep zijn alle partijen vertegenwoordigd. De MER-schrijver is agendalid.

H. van de Boer meldt dat er vanmiddag een Statenvergadering plaatsvindt waar D'66 een motie zal indienen om het zoekgebied voor windenergie in de provincie Drenthe uit te breiden. Indien deze motie wordt ingediend zal het college van GS deze motie ontraden.

. geeft aan dat bij zijn directie deskundigheid, kennis en ervaring aanwezig is over het maken van inpassingsplannen voor infrastructurele projecten, waaronder windparken.
Hij wijst op de mogelijkheid om het centrum voor publieksparticipatie te betrekken bij dit windpark.

2. Mondelinge toelichting op de brieven van de Minister van EZ aan de Tweede Kamer en aan de Commissaris van de Koning van de provincie Drenthe inzake RCR-windpark De Drentse Monden en Oostermoer

Partijen reageren als volgt op de brief van de Minister van EZ:
B. Wassink is teleurgesteld over de geschetste lijn in de brief van de Minister van EZ. De gemeente wilde aanvankelijk meewerken aan een windpark zoals in de provinciale gebiedsvisie (maximaal 120 MW onder provinciale regie). Nu in de brief van de Minister van EZ is gekozen voor rijksregie en een windpark met een omvang van 150 MW-185,5 MW is de houding gewijzigd in "tegen". Voorts maakt hij zich zorgen over de grimmigheid in het gebied. B. Wassink schuift wel aan in het bestuurlijk overleg vanwege zijn verantwoordelijkheid als bestuurder en omdat de raad dat heeft gevraagd.

J. Bruintjes geeft aan dat het college heeft meegewerkt aan de gebiedsvisie. De gemeenteraad heeft de provinciale gebiedsvisie afgewezen. Hij maakt zich zorgen over de sfeer en verharding in het gebied en roept het rijk op hier aandacht voor te hebben. Hij begrijpt de emoties en hij begrijpt de initiatiefnemers. J. Bruintjes geeft aan wel deel te nemen aan het bestuurlijk overleg vanwege zijn verantwoordelijkheid als bestuurder.

H. van de Boer deelt mee dat de brief van de Minister van EZ helderheid geeft. Het is nu het moment om het traject zo zuiver mogelijk voort te zetten. Hij begrijpt de emoties. Mede daarom zal door de provincie contact worden gezocht met de vier betrokken gemeenten in het zoekgebied met de vragen hoe de gemeenten erin zitten en wat er zou moeten gebeuren met het oog op een heldere communicatie.

is content met de duidelijkheid in de brief van de Minister van EZ. Hij pleit voor een gezamenlijk vervolgtraject en een ordentelijk besluitvormingsproces om te komen tot realisatie van het windpark. Hij geeft aan de emoties te begrijpen.

De voorzitter schetst het proces van het afgelopen half jaar. Het was en is de bedoeling om duidelijkheid naar ondermeer de bewoners te scheppen in het gebied. Er is daarbij getracht om binnen de kaders van de Wro, in het bijzonder de rcr, de Wm, de afspraken Rijk-IPO (maximaal 285,5 MW in de provincie Drenthe) over windenergie op land en de doelstelling van 14% windenergie in 2020 (6000 MW) te komen tot een gezamenlijke intentie over de omvang van het windpark. Iedere partij had en heeft daarbij z'n eigen belang. Hij geeft voorts aan dat de RCR-melding voor dit windpark al is gedaan in 2010 en dat dit gebied in 2013 in de (ontwerp) Structuurvisie Windenergie op land is aangewezen als geschikt voor grootschalige windenergie.

In de brief van de Minister van EZ is zoveel als mogelijk de inbreng van de partijen meegenomen, namelijk rekening houden met de taakstelling van de provincie Drenthe (285,5 MW in het huidige zoekgebied) en de projectopzet van de initiatiefnemers. De doelstelling van 6000 MW (en het aandeel wind op land van de 14% in 2020 is 2,6%) is voor het rijk een belangrijk punt. Dit heeft geleid tot de bandbreedte (150 MW-185 MW) en de daarbij behorende voorwaarden.
Hij meldt verder dat de brief van de Minister van EZ door de vaste Kamercommissie EZ van de TK is geagendeerd voor een algemeen overleg Energie op 18 februari 2014.

B. Wassink geeft aan de verdeling "Noord"/ "Zuid " in de brief van de Minister van EZ, gelet op het landschappelijke karakter van het gebied in Aa en Hunze, niet een redelijke verdeling te vinden. Hoewel B. Wassink en J. Bruintjes de brief van de Minister van EZ respecteren, geven zij aan met de inhoud ervan niet akkoord te kunnen gaan.

Beide wethouders melden dat er vanuit de twee gemeenten een gezamenlijke brief wordt gestuurd aan de Minister van EZ. In deze brief zal onder andere worden aangegeven dat ze het niet eens zijn met de uitgezette lijn, waarbij onder andere het aspect draagvlak aan de orde zal worden gesteld. Naar de mening van beide wethouders is daarvan geen sprake.

Voorst melden beide wethouders aan dat vanuit de twee gemeenten een gezamenlijke brief wordt gestuurd aan Provinciale Staten van Drenthe. In deze brief zal onder andere opheldering worden gevraagd op welke wijze het "Noordelijk" zoekgebied voor windenergie in de Omgevingsvisie 2010 terecht is gekomen. Naar de mening van beide wethouders zijn de gemeenten daar niet bij betrokken.

geeft aan dat initiatiefnemers de provinciale taakstelling van 285,5 MW respecteren vanaf het moment dat daarover afspraken zijn gemaakt tussen het Rijk en het IPO.

De voorzitter begrijpt de reacties van de gemeenten. Hij wil het proces zorgvuldig blijven doorlopen, met inachtneming van hetgeen in de brief van de Minister van EZ is verwoord.

3. Communicatie en informatievoorziening

De voorzitter geeft aan dat er meer (dan alleen op de formele momenten) met de bewoners in het plangebied dient te worden gecommuniceerd en vraagt aan partijen hoe zij hierover denken en met suggesties te komen. Hij geeft daarnaast aan in principe een voorstander te zijn van een klankbordgroep mits deze (een brede) en evenwichtige samenstelling heeft. Het doel, de opdracht en de status van de klankbordgroep moet daarbij wel duidelijk zijn. Aandachtspunt hierbij is dat de juiste verwachtingen worden gewekt.

In het kader van de communicatie in de vorm van informatiebijeenkomsten heeft hij alvast een aantal dagen (10, 12 en 13 februari 2014) in z'n agenda gereserveerd.

H. van de Boer geeft aan dat voor wat betreft de communicatie naar de bewoners de Minister van EZ de *lead* zal moeten nemen. Hij is bereid mee te denken en met suggesties te komen. Hij geeft tevens mee dat bij de informatievoorziening aan bewoners vooraf duidelijk moet zijn wat de bewoners er van kunnen verwachten.

B. Wassink en J. Bruintjes geven aan mee te willen denken over vorm, inhoud van en lokaties voor informatiebijeenkomsten. Zij geven daarbij aan niet verantwoordelijk te kunnen worden gesteld voor de communicatie, omdat zij niet in de positie zijn om te besluiten.

J. Bruintjes geeft bij het instellen van een klankbordgroep de suggestie mee om naast vertegenwoordigers van NGO's ook een vertegenwoordiging namens bewoners uit te nodigen.

vraagt bij het instellen van een klankbordgroep aandacht voor een evenwichtige afspiegeling van belangen en inwoners.

De voorzitter geeft aan dat de aspecten communicatie/klankbordgroep en participatie/ gebiedsontwikkeling moeten worden opgepakt en uitgewerkt door de projectgroep.

Afgesproken wordt dat voor de communicatie in de vorm van informatievoorziening naar de bewoners de gemeenten/provincie alsmede de initiatiefnemers met suggesties komen. Mede op basis hiervan zal het rijk uiteindelijk een afweging maken.

De voorzitter geeft ten aanzien van participatie en gebiedsontwikkeling aan dat er per windpark sprake is van maatwerk passend bij de businesscase. Hij geeft aan dat de Minister van mening is dat er door initiatiefnemers mogelijkheden voor financiële participatie of andere vormen van voordelen voor het gebied en/of de bewoners moeten worden geboden.

4. Voortgang en Planning

De voorzitter geeft aan dat een planning op hoofdlijnen is bijgevoegd, zodat iedereen inzicht heeft in het tijdpad. Afgesproken wordt om de komende periode op basis van de planning alvast data voor het bestuurlijk platform in te plannen.

5. Rondvraag en Sluiting

J. Bruintjes vraagt aandacht voor de vergunning voor de windmeetmast. Deze vergunningverlening wil hij koppelen aan het traject van het inpassingsplan (begin april 2014).

De voorzitter wijst op de briefwisseling hierover tussen rijk en gemeente in november/ december 2012. Hij is in de veronderstelling dat .

spreekt zijn zorgen uit over de voortgang van de vergunningverlening.

Afgesproken wordt dat J. Bruintjes en in gesprek gaan over de vergunningverlening voor de windmeetmast.

De voorzitter dankt de deelnemers voor de open en constructieve houding en sluit de vergadering.

concept verslag
Bestuurlijk Platform RCR-windpark De Drentse Monden en Oostermoer
26 mei 2014

Deelnemers:

(voorzitter)	Plaatsvervangend directeur-generaal Ministerie EZ Directeur Ministerie IenM Vertegenwoordiger namens de initiatiefnemers
H. van de Boer	Gedeputeerde Provincie Drenthe
R.W. Munniksma	Gedeputeerde Provincie Drenthe
F.A.J. Buijtelaar	Wethouder gemeente Borger-Odoorn
B. Wassink	Wethouder gemeente Aa en Hunze
(verslag)	Projectleider Ministerie EZ

1. Opening, mededelingen en vaststellen agenda

De voorzitter opent de vergadering en heet een ieder welkom en speciaal aan Freek Buijtelaar, de nieuwe wethouder van de gemeente Borger-Odoorn. In tegenstelling tot datgene wat op de agenda is aangegeven, is de heer Henk van de Boer aanwezig. [illegible]de van bureau EnergyFFWD zal een toelichting geven bij agendapunt 3 over communicatie.

Brief Prodeon

De voorzitter geeft aan dat Prodeon een brief aan EZ zal sturen. Essentie van de brief is dat Prodeon de belangen van een enkele initiatiefnemer met grondposities behartigt in het gebied Oostermoer en dat ze willen meedoen met de initiatiefnemers van de lopende RCR-procedure. Prodeon is geen onderdeel van de initiatiefnemers van de lopende RCR-procedure.

R.W. Munniksma geeft aan dat hij vanwege planologische overwegingen en "eigendomsplanologie" in gesprek wil gaan met Prodeon en de initiatiefnemers van Oostermoer. Hij wil hier energie in steken. B. Wassink sluit zich hierbij aan en meldt voorts dat de grondposities van Prodeon zich bevinden in het gebied van de gebiedsvisie. Voorts meldt hij dat in de brief van minister Kamp is aangegeven dat de gebiedsvisie zal worden meegewogen.

[illegible]hecht eraan te melden
[illegible]r, maar dat hij zich heeft teruggetrokken. Er zijn diverse gesprekken geweest maar zonder resultaat. Voorts geeft hij aan dat hij bereid is om een gesprek te organiseren met Prodeon en de Provincie Drenthe. Hij zal hiertoe het initiatief nemen.

De voorzitter geeft aan dat hij de uitkomst van het gesprek afwacht en meldt dat dit niet mag leiden tot vertraging van de lopende RCR-procedure.

Brief Stadskanaal

De voorzitter meldt dat de gemeente Stadskanaal vanwege de ligging van de gemeente ten opzichte van het windpark heeft aangegeven zitting te willen hebben in het Bestuurlijk Platform. Hij geeft daarbij aan dat de lijn bij de RCR-windparken is, dat alleen de gemeenten waarbinnen de grondeigenaren windmolens willen realiseren deelnemen aan het Bestuurlijk Platform. De voorzitter geeft aan dat ze wel op een of andere manier moeten worden betrokken in deze procedure.

De leden van het Bestuurlijk Platform begrijpen het verzoek van de gemeente Stadskanaal. Aangegeven wordt dat de gemeente wel dient te worden betrokken maar de vraag is hoe, in welk gremium en met welke rol? Wellicht biedt het communicatieplan (thematafels of een in te stellen omgevingsraad of een vergelijkbaar gremium) een opening.

R.W. Munniksma stelt voor dat hij met de gemeente Stadskanaal in gesprek gaat om te verkennen wat de gemeente precies wil en hij zal het resultaat terugkoppelen. De voorzitter is akkoord met dit voorstel.

De brief van 20 mei 2014 van de minister van EZ, mede namens de minister van IenM aan de Tweede Kamer over moties VAO windenergie op land van 24 april 2014 is aan de orde. De voorzitter licht de brief kort toe. De leden van het Bestuurlijk Platform hebben geen vragen naar aanleiding van deze brief.

De voorzitter geeft een korte toelichting op de landschappelijke visie van het College van Rijksadviseurs. Hij geeft daarbij aan dat het hier gaat om een actie uit de brief van 20 december 2013 van minister Kamp aan de Commissaris van de Koning van de provincie Drenthe. Het betreft de eerste stap om de gebieden uit de gebiedsvisie te verkennen. De Rijksadviseur voor het Landschap ( ) is gevraagd deze verkenning te doen en het voltallige college van Rijksadviseurs is gekomen met de landschappelijke visie. zal de landschappelijke visie toelichten in het Bestuurlijk Platform op 16 juni 2014. Aangezien deze visie onderdeel wordt van het MER en over het gehele plangebied van het windpark gaat, worden voor dit overleg de 3 initiatiefnemers en de MER-schrijver uitgenodigd.

Er wordt gevraagd naar de status van de landschappelijke visie. De voorzitter geeft aan dat het hier een landschappelijke visie betreft, die onderdeel wordt van het MER. Na de toelichting van en de discussie in het Bestuurlijk Platform, zal de landschappelijke visie met een begeleidende brief aan de initiatiefnemers worden meegegeven in het kader van de verdere trechtering in het MER-proces (van de onderzoeksvariant van 255 MW naar 150 MW-185 MW).

R.W. Munniksma stelt een tweetal specifieke punten aan de orde, namelijk de laagvliegroute en de LOFAR. Hij vraagt aan EZ en IenM om gezamenlijk met het ministerie van Defensie de mogelijkheden te verkennen voor het verplaatsen van de laagvliegroute. Daarnaast vraagt hij of er inmiddels duidelijkheid is over de mogelijkheden in de LOFAR 2 zone.

F.A.J. Buijtelaar geeft aan dat indien de laagvliegroute wordt verplaatst het zoekgebied in gemeente Borger-Odoorn nog groter wordt. Hij geeft aan dat hij geen "3^{e} gebied" voor windmolens wil in de gemeente Borger-Odoorn.

De voorzitter geeft aan dat EZ in gesprek zal gaan met het ministerie van Defensie over de laagvliegroute. Ten aanzien van LOFAR geeft hij aan dat hij de resultaten afwacht die het onderzoek van het bureau Pager Power zal opleveren.

Op de vraag wanneer de landschappelijke visie openbaar wordt is het antwoord dat deze visie onderdeel wordt van het MER en derhalve openbaar wordt gelijktijdig met het MER. Aan de leden wordt gevraagd om vertrouwelijk met de landschappelijke visie om te gaan.

De voorzitter rond dit onderwerp af en meldt dat een landschappelijke visie heeft gemaakt, zonder daarbij rekening te houden met verschillende belangen in het gebied van initiatiefnemers, LOFAR, etc.. zal zijn landschappelijke visie toelichten op 16 juni 2014.

2. Verslag Bestuurlijk Platform 29 januari 2014

Er zijn geen opmerkingen gemaakt over het verslag. Het verslag is daarmee vastgesteld.

3. Communicatie

geeft een toelichting op het communicatieplan.
Ze geeft aan dat ze interviews heeft gehad met de betrokken partijen en dat mede op basis van de gesprekken het communicatieplan is gemaakt. In het plan is ondermeer een tweetraps aanpak voorgesteld, met als eerste stap dat het Rijk voor de zomer 2014 (o.a. de brief van minister Kamp) gaat communiceren. Er is sinds deze brief om moverende redenen niet gecommuniceerd. De bewoners zijn derhalve op de hoogte gesteld door andere partijen dan het Rijk zelf. De tweede stap volgt na zomervakantie van 2014; dan worden informatiebijeenkomsten georganiseerd en kunnen thematafels en/of een omgevingsraad van start gaan. Zij vraagt of kan worden ingestemd met dit communicatieplan op hoofdlijnen.
Daarnaast geeft ze aan dat een voorwaarde voor succesvolle gezamenlijke communicatie, maar ook een goede samenwerking, om een betere informatie-uitwisseling en begrip voor elkaars belangen tot stand te brengen.

In de projectgroep is onderschreven dat het wenselijk is om hierin een slag te maken. Daarom is voorgesteld om een drietal werkateliers te organiseren. Het doel van de werkateliers is: inzicht verkrijgen in de mogelijkheden verschillen te overbruggen zodat initiatiefnemers en het Rijk deze kunnen meewegen bij het vervaarduigen van het voorkeursalternatief.

De vraag bij de werkateliers is of de partijen die meedoen de kaders/rollen onderschrijven. Dit is een voorwaarde voor deelname. Voorafgaand zal er duidelijkheid moeten zijn over de gevolgen van de brief van Kamp over de moties en wat de landschappelijke visie voor consequenties heeft.

B. Wassink geeft aan dat informatievoorziening een goede zaak is en dat de kernboodschap helder is verwoord. Gelet op de geluiden vanuit de actiegroepen kan dit leiden tot een confrontatie tussen tegenstanders en het Rijk. F. Buijtelaar meldt dat ook hij vergelijkbare signalen ontvangt. Bij de werkateliers vraagt B. Wassink zich af welke invloed de gemeenten hebben. Beide heren vinden het meedoen aan de werkateliers binnen de kaders zoals deze zijn verwoord niet eenvoudig.

R.W. Munniksma kan zich in de basis vinden in het communicatieplan. Wel is hij van mening dat het voorliggende plan defensiever van toon is dan een eerdere versie. Hij vindt bijvoorbeeld dat kan worden uitgegaan van 150 MW, in het vertrouwen dat de provincie Drenthe de overige MW uit de taakstelling elders zal realiseren. Ook vindt hij de kaders nogal strak verwoord. Hij zou het goed vinden dat de rol van de gebiedsvisie in het communicatieplan word verwoord. Hij onderschrijft dat het belangrijk is dat er een zorgvuldig proces wordt gevolgd. Ook wil hij het communicatieplan aan Provinciale Staten aanbieden; wellicht kan hiertoe een samenvatting worden gemaakt. Voor het gebiedsproces zou er een onafhankelijk persoon moeten worden ingezet.

geeft aan dat hij de lijn van het communicatieplan wil volgen en hij vindt het van belang om gezamenlijk op te trekken. Hij is dan ook een voorstander van de werkateliers.

De voorzitter geeft aan dat het nu zaak is om voortvarend aan de slag te gaan. Hij geeft aan dat Nederland een doelstelling heeft. De procedure om te komen tot een operationeel windpark duurt zo'n 5-7 jaar. Hij kan zich vinden in het communicatieplan op hoofdlijnen, inclusief de werkateliers en de kaders.

geeft de gemeenten in overweging bij het meedoen aan de werkateliers twee zaken te scheiden. Partijen kunnen in de werkateliers meedenken binnen de gegeven kaders. Dat wil niet zeggen dat partijen het eens zijn met deze kaders.

R.W. Munniksma geeft aan dat het gaat om minimaal 150 MW. Binnen dat kader wil hij de gebiedsvisie terug zien.

F. Buijtelaar merkt op dat het bij de werkateliers niet alleen over de lasten maar ook de lusten zou moeten gaan. Hij vraagt of de initiatiefnemers de business case al gereed hebben. Het antwoord van is dat deze nog niet gereed is.

De voorzitter constateert dat de initiatiefnemers, de provincie Drenthe en het Rijk het eens zijn over de werkateliers. Deelname ligt vanwege de kaders voor de gemeenten ingewikkelder. Aan de gemeenten wordt gevraagd of zij voor het volgende Bestuurlijk Platform hierover uitsluitsel willen geven. Als er aanpassingen in het communicatieplan zouden komen ten behoeve van Provinciale Staten, zou het plan moeten worden vastgesteld in het volgend Bestuurlijk Platform.
zal hierover overleggen met de provincie Drenthe.

4. Rondvraag en Sluiting

R.W. Munniksma merkt op dat hij het jammer vindt dat de landschappelijke visie pas onlangs is verspreid, terwijl deze al eerder beschikbaar was. De voorzitter geeft aan dat vanwege het Algemeen Overleg Windenergie op 24 april 2014 en in verband met een ordentelijk proces de visie recentelijk is verspreid. steunt hierin de voorzitter.

De voorzitter sluit de vergadering.

concept verslag
Bestuurlijk Platform RCR-windpark De Drentse Monden en Oostermoer
16 juni 2014

Deelnemers:

(voorzitter)	Plaatsvervangend directeur-generaal Ministerie EZ
	Vertegenwoordiger Ministerie IenM
	Initiatiefnemer
	Initiatiefnemer
	Initiatiefnemer
H. van de Boer	Gedeputeerde Provincie Drenthe
R.W. Munniksma	Gedeputeerde Provincie Drenthe
F.A.J. Buijtelaar	Wethouder gemeente Borger-Odoorn
B. Wassink	Wethouder gemeente Aa en Hunze
	Pondera/ MER schrijver
	Rijksadviseur voor Landschap en Water
	Adviseur van de Rijksadviseur voor Landschap en Water
(verslag)	Projectleider Ministerie EZ

1. Opening, mededelingen en vaststellen agenda
De voorzitter opent de vergadering en heet een ieder welkom en speciaal aan de Rijkasadviseur voor Landschap en Water en zijn adviseur. Deze vergadering zal met name in het teken staan van de landschappelijke visie.

2. Landschappelijke visie
schetst de achtergrond, de context en de positie van het College van Rijksadviseurs (Cra). Hij geeft aan dat de visie een gezamenlijke visie is van het voltallige Cra (Rijksadviseur voor Landschap en Water, Rijksadviseur Infrastructuur en Stad en de Rijksbouwmeester).

Hij geeft aan dat het Cra zich in deze visie een nuchtere, utilitaire, dienstbare optiek permitteert. In de ogen van het Cra zijn de Veenkoloniën een landschapstype dat zich bij uitstek leent voor de plaatsing van windturbines. Qua maatvoering en gebruiksstructuur leent het zuidelijke deel van het plangebied zich goed voor de plaatsing van windturbinelijnen op de gebruiksluwe kaveleinden. Voor de plaatsingslogica zijn er naar de mening van het Cra maximaal negen structuurlijnen (parallel aan de lintbebouwing) die in aanmerking komen als ruimtelijke dragers voor windturbines. De meest zuidelijke lijn ligt ten zuiden van Tweede Exloërmond en de meest noordelijke aan de noordzijde van het Gasselternijveense Bos. Ten noorden daarvan is naar de mening van het Cra geen goede landschappelijke aanleiding te vinden om de windturbines te ankeren. Dit gebied is kleinschaliger en het meest noordelijk deel van het plangebied is sprake van de status van Beschermd Stads en Dorpsgezicht. Een andere belangrijke overweging om af te zien van de plaatsing in het noordelijke deel volgens het Cra is de ruimtelijke interferentie in het landschapsbeeld met de beoogde windturbines langs de N33.
Er zijn in het zuidelijke deel twee aspecten die een beperkend effect kunnen hebben op een efficiënte benutting van het gebied voor windturbines, te weten: LOFAR en de militaire laagvliegroute. Het Cra is van mening dat visueel niet zichtbare contouren zoals de laagvliegroute en de LOFAR cirkel niet kunnen worden gebruikt als landschappelijke dragers. Dit is vanuit landschap niet te verdedigen. Het Cra is van mening dat de indien het gebied van de laagvliegroute en een (deel van) LOFAR niet kan worden gebruikt geen extra ruimte gezocht moet worden buiten de plaatsingslijnen. In de visie wordt ook ingegaan op flankerend beleid. Een flankerend programma met daarin gebiedsontwikkeling met perspectief voor de regio is in dit gebied op z'n plaats.

F. Buijtelaar geeft aan hoe de gemeente Borger - Odoorn in dit dossier zit. Het plaatsen van een eventuele extra lijn (als dat al aan de orde zou zijn) kan niet rekenen op zijn instemming.

geeft aan dat in het plan van de initiatiefnemers de één na onderste lijn scheef getrokken is (parallel aan de laagvliegroute) vanwege de leefomgeving (zo ver als mogelijk van de bebouwing af vanwege geluid). Hij vraagt of deze lijn kan worden rechtgetrokken en hoe dat zich verhoudt tot de landschappelijke visie.
geeft aan dat als het topografisch te ankeren is en als er in het landschap een drager kan worden gevonden (zoals bijvoorbeeld een waterschapsloot) dan is dat vanuit landschap te verdedigen.

R.W. Munniksma vraagt om een verdiepingsslag en daarbij ook te kijken naar de mogelijkheden in de laagvliegroute en/ of de mogelijke belemmering van Lofar kan worden weggenomen. Voorts vraagt hij om de sociale aspecten mee te nemen. R.W. Munniksma vraagt om de visuele implicaties bijvoorbeeld met hulp van ROM 3D en om de impact op de leefomgeving in beeld te krijgen. Hij vraagt tevens aan om een prioritering van de lijnen aan te geven uitgaande van de open kamers conform de gebiedsvisie.

De voorzitter geeft aan dat aan de Rijksadviseur is gevraagd om een landschappelijke visie en niet om een integrale visie. Desgevraagd geeft hierbij aan dat hij geen prioritering aanbrengt in de lijnen.

vraagt hoe hij precies de plaatsing van de lijnen moet zien, met andere woorden zijn deze lijnen topografisch exact? geeft aan dat het om nauwkeurige ingetekende veldlijnen gaat. Voorts vraag over welk gebied gesproken wordt als er wordt gesproken over "bij uitstek geschikt voor windenergie". Hij geeft daarbij aan dat het gebied OM kleinschaliger is maar volgens de landschapsadviseur van dit park ook gezien wordt als geschikt voor windenergie.
antwoordt dat hij met "uitstek geschikt voor windenergie" het gebied DDM bedoelt. Het tussengebied (gebied ten Noorden van het bos van Kruit) geeft landschappelijk gezien aanleiding voor plaatsing van één lijn van windturbines. Hij geeft voorts aan dat gegeven de orthogonale structuur van het gebied hij met zijn collega's in het College van Rijksadviseurs gekomen is tot voorliggende visie.

refereert aan de genoemde gefaseerde inpassing in de visie. Hij geeft aan dat zoiets in de praktijk lastig is in verband met de procedure omtrent het inpassingsplan en de gelijktijdige vergunningverlening, SDE aanvraag etc. meldt dat hij dit aspect als notie heeft meegegeven gelet op de transformatie naar een duurzame energiehuishouding. Ten aanzien van de Lofar contour geeft hij aan dat vanuit landschap geredeneerd deze contour nooit richtinggevend mag zijn. Indien zou blijken dat deze contour tot een onoverkomelijke belemmering zou leiden dan kan hij zich vanuit landschap de "Mondenweg" als een landschappelijke grens voorstellen.

meldt dat het de bedoeling is om naast de windmolens een forse economische impuls in het gebied te brengen. Hij vraag aan wat hij bedoelt met een flankerend programma (gebiedsontwikkeling). geef aan zich een Energieprogramma te kunnen voorstellen, waarbij sprake is van verschillende energieopwekkers, zoals windenergie, zonne-energie, biomassa vergisting en aardwarmte. Dan is windenergie daarvan onderdeel. Voorts geeft hij aan dat breder kan worden gekeken dan alleen het planologisch aspect. Dat er zaken worden gedaan op sociaal cultureel -, toeristisch -, of ecologisch vlak. Iedere partij kan zijn steentje daar aan bijdragen.

geeft aan dat consistent betoog heeft gehouden vanuit de gedefinieerde vertrekpunten van landschapsstructuren. Hij meldt voorts dat in andere landschappelijke visies (o.a.) juist visuele aspecten zwaar worden gewogen en dat dit vaak leidt tot pleidooien voor enkele lijnen vanwege visuele herkenbaarheid en openheid. Verder heeft de landschapsarchitect van dit project ( ) om die reden een lijn getrokken van Zuid naar Noord langs de Semslinie. Dit in tegenstelling tot deze landschappelijk visie. Hij geeft aan dat het windpark N33 als autonome ontwikkeling in deze visie wordt gezien maar dat nu nog niet duidelijk is op welke exacte locatie dat windpark wordt geprojecteerd.

licht toe dat hij voorstander is van visualisaties maar niet vooraf of als uitkomst. Over het werk van wordt aangegeven dat dat geen ontwerp was maar een choreografie met een hoog abstractieniveau. In deze visie is sprake van een concreter ontwerp op hoofdlijnen.

De voorzitter vraagt aan ' of er gelet op de discussie redenen zijn om de visie aan te passen. geeft aan dat er een consistente redenering voorligt en dat er geen aanleiding is om de visie aan te passen.

De voorzitter vervolgt dat met deze visie invulling is gegeven aan de brief van 20 december 2013 van de Minister aan de Commissaris van de Koning als het gaat om de eerste stap en het verkennen van de gebieden van de gebiedsvisie.

De voorzitter geeft aan dat deze landschappelijke visie voorzien van een brief van de Minister aan de initiatiefnemers wordt gestuurd in het kader van het vervolg MER-proces. De betrokken partijen in het bestuurlijk platform ontvangen een afschrift van deze brief.

R. W. Munniksma meldt dat de gebiedsvisie meer is dan een landschappelijke visie en zal elementen uit de gebiedsvisie blijven inbrengen in het proces. Hij geeft voorts een signaal over de openbaarmaking en dat hij al enige tijd in afwachting is van het communicatieplan en de communicatie richting de omgeving. Dit zal worden opgepakt.

adviseert de voorzitter om voorliggend advies niet 'de landschappelijke visie' te noemen maar 'het advies van het College van Rijksadviseurs'.

Communicatie
De voorzitter vraag om na te denken over hoe om te gaan met de openbaarmaking van deze visie. Het is onderdeel van het MER en daarmee wordt het in principe openbaar gelijktijdig met de milieueffectrapportage. Indien de landschappelijke visie eerder openbaar zou worden gemaakt, dan zal dat moeten gebeuren met een duiding en context. Dit komt terug.

De voorzitter sluit de vergadering.

punt 5a.

Aan:
Omniplan Nederland
t.a.v. de heer [redacted]
Atoomweg 50
3542 AB UTRECHT

Assen, 23 april 2014
Ons kenmerk 201400727-00415106
Behandeld door mevrouw [redacted] (0592) [redacted]
Onderwerp: Offerteaanvraag uitwerking gebiedsvisie windenergie Drenthe

Geachte heer [redacted]

Hierbij verzoeken wij u offerte uit te brengen voor 'Uitwerking Gebiedsvisie windenergie Drenthe', zoals omschreven in de bijlage.

Uw offerte dient uiterlijk 24 april 2014 in ons bezit te zijn. Uw offerte kunt u sturen aan:

Provincie Drenthe
Afdeling team Milieu, Bodem en Energie
t.a.v. mevrouw [redacted]
Postbus 122
9400 AC Assen

U kunt uw offerte digitaal indienen bij: [redacted] drenthe.nl.

Voor vragen kunt u contact opnemen via bovengenoemd e-mailadres of telefonisch: (0592) [redacted]

Onze beslissing kunt u uiterlijk 6 mei 2014 tegemoet zien.

Op deze opdracht zijn de Algemene inkoopvoorwaarden van de provincie Drenthe van toepassing, gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel Noord Nederland onder nummer 1179514.

Klachten naar aanleiding van deze aanbesteding kunnen worden ingediend bij aanbestedingsklachten@drenthe.nl.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,
namens dezen,

G. Gjaltema,

Teamleider team Milieu, Bodem en Energie

Bijlage(n): Nadere specificatie gevraagde dienst
Algemene inkoopvoorwaarden

Nadere specificatie gevraagde dienst

Aanleiding van de opdracht

1. Brief van Kamp
Eind december 2013 heeft minister Kamp, na een periode van intensieve gesprekken tussen provincie, initiatiefnemers en het Rijk, in een brief aan de provincie zijn besluiten over het windpark De Drentse Monden en Oostermoer, in het noordelijk deel van het zoekgebied, kenbaar gemaakt. Zo is dit windpark begrensd in omvang (minimaal 150 MW en maximaal 185,5 MW). Provincie Drenthe dient met een besluit van Provinciale Staten voor 1 januari 2015 aan te geven hoe de taakstelling van 285,5 MW planologisch zal worden verdeeld. Afhankelijk van deze verdeling zal de minister besluiten over de uiteindelijke omvang van het windpark in het noordelijk deel van het zoekgebied.

2. Blz 26 in de Gebiedsvisie windenergie Drenthe
In de Gebiedsvisie zijn met de vier gemeenten afspraken gemaakt over het vervolg en de uitvoering van de Gebiedsvisie, blz. 26:
"De realisatie van de provinciale doelstelling van 280 MW vindt plaats in twee fasen. In de eerste fase worden in de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn en Coevorden de locaties en gebieden vastgelegd in de gemeentelijke structuurvisies. In de gemeente Emmen zijn de in aanmerking komende locaties op grond van de gestarte m.e.r.-studie verkend. De gemeente Emmen rondt het lopende traject van het vastleggen van locaties voor windparken voor 60 MW aan windenergie af voor 1 januari 2014, voordat sprake kan zijn van een aanvullende taakstelling in deze gemeente.
De ontwerp structuurvisies van de vier gemeenten, met de locaties en gebieden voor de windparken,liggen uiterlijk op 1 januari 2014 ter inzage. Na een kwalitatieve en kwantitatieve evaluatie van de eerste fase, wordt begin 2014 de balans opgemaakt. Op grond daarvan wordt dan het resterende deel van de doelstelling weggezet op locaties die daar het meest voor in aanmerking komen, op basis van de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de vijf betrokken overheden. Indien de gemeenten hierbij in
gebreke blijven zal de provincie de procedure starten voor een provinciaal inpassingsplan."

3. Bestuurlijk Overleg 18 maart
Op 18 maart 2014 heeft er bestuurlijk overleg plaatsgevonden tussen de 4 gemeenten en de provincie Drenthe. In dit overleg is besloten om de 'evaluatie eerste fase gebiedsvisie', inclusief een voorstel hoe de provincie de regie in handen te houden, extern uit te besteden. Deze opdracht zal resulteren in een document dat de basis zal vormen voor de door de minister van Economische Zaken gevraagde besluitvorming in Provinciale Staten over de verdeling van de totale opgave van 285,5 MW en daarmee ook van de restopgave. Geconcludeerd is in het overleg van 18 maart dat het overleg tussen gemeenten en provincie vooralsnog geen beeld laat zien dat de gemeenten met een afgerond voorstel voor de verdeling van 285,5 MW komen. Voor de provincie is dit geen geruststellend signaal, rekening houdend met de besluitvorming in Provinciale Staten die de komende maanden zal moeten worden voorbereid. Derhalve heeft de provincie het initiatief voor de externe opdracht op zich genomen en fungeert hiervoor ook als opdrachtgever.

Onze vraag
Wij vragen u een offerte te maken voor het achtereenvolgens opleveren van drie producten:
- Stap 1: Evaluatie Gebiedsvisie windenergie Drenthe
- Stap 2: Quick Scan mogelijkheden 135,5 MW zuidelijk deel van het zoekgebied
- Stap 3: Regieplan provinciale opgave windenergie

Stap 1 is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van gemeenten en provincie en het eindproduct van deze stap zal aan het Platform Wind worden voorgelegd. Voor de stappen 2 en 3 neemt de provincie zelfstandig het initiatief / de verantwoordelijkheid, dit echter niet zonder hierover ook de gemeenten tussentijds te zullen consulteren.

De eindrapportage van de drie producten zal de basis dienen voor het voorstel "Regieplan Windenergie Drenthe" dat ter besluitvorming op 24 september 2014 zal worden voorgelegd aan de Provinciale Staten van Drenthe.

Stap 1: Evaluatie Gebiedsvisie windenergie Drenthe

In de Gebiedsvisie is afgesproken dat de 5 betrokken overheden met elkaar de Gebiedsvisie evalueren.

Doelen:
1. "sluitstuk" Gebiedsvisie Windenergie
2. "startstuk" volgende fase, uitvoering van Provinciale taakstelling van 285,5 MW

Inhoud:
- resumé beleidskaders Rijk, Provinciaal, gemeentelijk
- feitelijke weergave van de stand van zaken van de in de Gebiedsvisie met elkaar afgesproken randvoorwaarden en afspraken:
    - hanteren van de ruimtelijke uitgangspunten bij de ontwikkeling van windenergie met daarbij aandacht voor gezondheid van mensen
    - concretiseren van participatie en gebiedsontwikkeling en het betrekken van omwonenden hierbij
    - het vastleggen van locaties en gebieden voor windenergie in de gemeentelijke structuurvisies
- conclusies op hoofdlijnen, inhoudend;
    - vaststellen de positie van het Rijk binnen de RCR en de formele "beperkte" posities van provincie en gemeenten daarbinnen
    - voornemen om door bestuurlijke inbreng te bereiken dat beleid Gebiedsvisie windenergie Drenthe door het Rijk maximaal wordt gerespecteerd (omvang windenergie noordelijk deel van het zoekgebied 150 MW) met als gevolg een restopgave voor het zuidelijk deel van het zoekgebied
    - voornemen GS om regierol t.a.v. de feitelijke restopgave op te pakken e in 'partnerschap' met betrokken gemeenten, de formele posities, de verantwoordelijkheden en de rollen van de provinciale en de gemeentelijke bestuursorganen in de wet- en regelgeving ter zake onderkennend

Stap 2: Quick Scan ruimtelijke mogelijkheden 135,5 MW in het zuidelijk deel van het zoekgebied

In reactie op de brief van dhr. Kamp zal Provinciale Staten voor 1 januari 2015 een besluit dienen te nemen over de verdeling van de taakstelling windenergie. Naar aanleiding van de resultaten uit stap 1, Evaluatie Gebiedsvisie windenergie Drenthe, dient een verkenning uitgevoerd te worden of het realistisch en verantwoord mogelijk is 135,5 MW windenergie in het zuidelijk deel van het zoekgebied te realiseren. Uitgangspunten zijn onder meer de 2 gebieden Weijerswold en Europark en de ambitie van 40 MW in Coevorden en de taakstelling van 60 MW in Emmen. Ook voor de komende discussies in Provinciale Staten en de beantwoording van de zienswijzen op de Actualisatie Omgevingsvisie Drenthe (er wordt bijvoorbeeld om een bovengrens van 150MW in het noordelijk deel van het zoekgebied gevraagd) zal Gedeputeerde Staten een gefundeerd antwoord moeten hebben.

Dit betekent:
- een verkenning van de invulling van 135,5 MW op de locaties Europark en Weijerswold van de gemeente Coevorden en de mogelijke locaties binnen gemeente Emmen op basis van bestaande studies, randvoorwaarden en criteria aan te leveren door Provincie Drenthe in overleg met gemeenten
- en een reflectie van deze verdeling in termen van milieuwinst ten opzichte van het noordelijk deel van het zoekgebied. Op basis hiervan kan geconcludeerd worden of we spreken over een verantwoorde verdeling van de gehele taakstelling binnen het Drentse zoekgebied.

Doelen:
1. Gedeputeerde Staten duidelijkheid bieden: 135,5 MW is verantwoord te realiseren in het zuidelijk deel van het zoekgebied
2. locaties, mogelijkheden en randvoorwaarden op hoofdlijnen in kaart
3. zicht op eventuele objectieve aandachtspunten/kansen en op wat voor de gemeente Emmen en gemeente Coevorden specifieke aandachtspunten/kansen zouden kunnen zijn

Inhoud:
- de mogelijkheden voor realisatie van 135,5 MW binnen de Gemeenten Coevorden en Emmen

- de ruimtelijke (en milieu-)aspecten van die mogelijkheden (resulterend in een prioritering van gebieden/locaties)
- benoemen en toelichten eventuele aandachtspunten
- benoemen en toelichten kansen voor de gemeenten
- reflectie van de verdeling van 135,5 MW in het zuidelijk deel van het zoekgebied ten opzichte van het gehele zoekgebied en taakstelling

Stap 3: Regieplan provinciale opgave windenergie

Mede op basis van de evaluatie van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe staat de provincie Drenthe voor de opgave dat;
- de restopgave van 135,5 MW over de gemeenten Coevorden en Emmen wordt verdeeld
- de procedures om deze 135,5 MW te realiseren tijdig worden gestart en afgerond
- randvoorwaarden zoals het initiatief tot een parkfonds worden verkend en uitgewerkt (inclusief financiële gevolgen)
- aan het Rijk voor 1 januari 2015 wordt aangegeven dat de restopgave geheel zal worden gerealiseerd in het zuidelijk deel van het zoekgebied (zodat in het noordelijk deel van het zoekgebied via de RCR niet meer dan 150 MW behoeft te worden gerealiseerd)
- de gemeenten Coevorden en Emmen en de provincie Drenthe zo mogelijk samen optrekken (in harmonie)

Deze missie vraagt planmatig optreden.

Doelen:
1. het regieplan zal functioneren als een spoorboekje voor het optreden van gedeputeerde staten (mede in relatie tot de Actualisatie Omgevingsvisie)
2. het zal de activiteiten van de provincie benoemen, ordenen, faseren en in de tijd plannen.
3. het zal inzicht geven voor een op te stellen programma van eisen om de regie te kunnen blijven voeren op ontwikkelingen. Daarbij rekening houdend met het verschil in werken aan een provinciaal respectievelijk gemeentelijk inpassingsplan of het in behandeling nemen van concrete projectaanvragen aan de hand van de provinciale coördinatieprocedure.
4. de voor- en nadelen van een inpassingsplan versus een provinciale coördinatieprocedure worden in kaart gebracht;
5. randvoorwaarden zoals een parkfonds worden verder uitgewerkt en geoperationaliseerd
6. kaders voor de dialoog, communicatie met bevolking, politiek en bestuur

Inhoud:
- faseren van de achtereenvolgens door de provincie te zetten stappen
- opsommen, omschrijven en in de tijd zetten van door provincie uit te voeren acties
- per actie beschrijven het boogde resultaat en eigenaar binnen de provincie daarvan
- in kaart brengen van de bestuurlijke gevolgen en acties van provincie (de voor- en nadelen) als gevolg van het werken aan een inpassingsplan of een provinciale coördinatieprocedure

Planning
De evaluatie dient uiterlijk eind april in concept afgerond te zijn, zodat deze ambtelijk besproken kan worden met gemeenten. De quick scan en het regieplan dienen uiterlijk 15 mei in concept te zijn afgerond zodat deze samen met de evaluatie eind mei in het Platform Wind besproken kan worden met de gemeenten. Afronding uiteindelijke rapportage medio juni.

In de planning van de werkzaamheden vragen we u verschillende momenten van samenspraak met de provincie (bestuurlijk en ambtelijk) en gemeenten op te nemen, minimaal:
- een werksessie over de ruimtelijke invullingen, al of niet bepalen van voorkeursgebieden, te stellen eisen/randvoorwaarden ook gericht op de te voeren regierol;
- een werksessie om invulling te geven aan randvoorwaarden zoals een 'parkfonds' die in samenwerking met de gemeenten opgepakt dienen te worden en die gemeenten kunnen faciliteren in hun rol;
- een werksessie over de kaders voor de dialoog met bevolking, politiek en bestuur;
- een presentatie aan gedeputeerden en PS m.b.t. de resultaten uit de quick scan in relatie tot de hoofdlijn van het regieplan

Voor het overgrote deel bestaat de opdracht uit een deskstudy. Provincie Drenthe levert hiervoor de volgende input:

- Omgevingsvisie 2010
- Gebiedsvisie windenergie Drenthe
- Studie ROM3D, buro Shone (Windenergie Drenthe in de gemeenten Coevorden en Emmen)
- planMER windenergie Emmen
- Eindversie Structuurvisie windenergie Emmen
- Structuurvisie Gemeente Coevorden

punt 5b

Provinciehuis Westerbrink 1, Assen
Postadres Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
het college van Burgemeester en Wethouders
van Aa en Hunze
Postbus 93
9460 AB GIETEN

Assen, 4 juli 2014

Ons kenmerk 27/3.20/2014004031

Behandeld door mevrouw [redacted] en de [redacted] (0592) 36 [redacted]
Onderwerp: Evaluatie en vervolg realisatie Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Geacht college,

Wij zonden u op 2 april 2014 een brief, kenmerk 14.01650, waarin wij u informeerden over het vervolgproces met betrekking tot het realiseren van de Drentse taakstelling voor windenergie van 285,5 MW. Door middel van deze brief informeren wij u over de voortgang, de richting van het regieplan en de planning.

In juni 2013 stelden Provinciale Staten de Gebiedsvisie windenergie Drenthe vast, waarin het zoekgebied voor windenergie, dat is vastgesteld in de Omgevingsvisie 2010, is verfijnd en uitgewerkt. Daarin opgenomen is de taakstelling voor realisatie van 285,5 MW in het zoekgebied, conform de landelijke afspraken.

De gebiedsvisie is opgesteld samen met de vier gemeenten waarin het zoekgebied ligt: Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden. Over het proces van de realisatie is daarin bepaald, dat begin 2014 met een evaluatie de balans wordt opgemaakt van de planologische besluitvorming.

Minister Kamp heeft de provincie Drenthe bij uitzondering de tijd gegeven om voor januari 2015 met een PS-besluit te komen hoe de resterende 135,5 MW in het zuidelijk deel van het zoekgebied (Emmen en Coevorden) wordt verdeeld. Om hieraan te voldoen, hebben wij als vervolgstap de in de gebiedsvisie genoemde evaluatie extern laten opstellen in overleg met u.

Evaluatie

Wij hebben in onze vergadering van 1 juli 2014 ingestemd met de Evaluatie Gebiedsvisie windenergie Drenthe, zoals wij die met u hebben besproken in de Stuurgroep voor de Gebiedsvisie op 10 juni 2014.

De belangrijkste conclusies zijn:

- de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn krijgen met de minimale omvang van 150 MW van het windpark vallend onder de RcR-procedure een fors deel van de taakstelling voor hun rekening;
- de gemeente Coevorden heeft de gemaakte afspraken gerealiseerd en zal tijdig 40 MW realiseren;
- de gemeente Emmen heeft niet de stappen gerealiseerd die vastgelegd zijn in de gebiedsvisie;
- er bestaat een onzeker vervolg voor de realisatie van de 60 MW die de gemeente Emmen eerst mogelijk zou maken, alvorens er sprake kan zijn van een aanvullende taakstelling;
- de afspraken over deze 60 MW zijn in 2006 gemaakt toen er nog sprake was van een kleine Drentse taakstelling voor windenergie op land;
- thans heeft Emmen zich op het standpunt van een windvrije gemeente gesteld;
- daardoor is er een restopgave van 95,5 MW waarvoor betrokken gemeenten de verantwoordelijkheid niet willen nemen; de provincie Drenthe zal de verantwoordelijkheid van de verdeling van de restopgave naar zich toe moeten trekken en kan daarbij gebruikmaken van haar rol als bevoegd gezag op grond van de Crisis- en herstelwet.

Vervolg

Op basis hiervan vond als eerste stap een bestuurlijk overleg plaats met zowel de gemeente Coevorden als de gemeente Emmen. Ervan uitgaande dat de gemeente Coevorden minimaal 40 MW zal realiseren, resteert een opgave van 95,5 MW waarover in lijn met de gebiedsvisie de provincie Drenthe de regie zal nemen. In de gesprekken zijn de kwantitatieve conclusies uit de evaluatie met de gemeenten besproken en er zijn procesmatig keuzes voorgelegd.

Het regieplan werken wij op basis van de conclusies van de evaluatie en de bestuurlijke gesprekken verder uit. Wij leggen het regieplan daarna aan Provinciale Staten voor, zodat het kan worden behandeld in de Statenvergadering van 24 september 2014. Ter informatie zenden wij u hierbij de brief die wij aan Provinciale Staten hebben gestuurd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage: brief aan Provinciale Staten

Provinciehuis Westerbrink 1, Assen
Postadres Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
het college van Burgemeester en Wethouders
van Borger-Odoorn
Postbus 3
7875 ZG EXLOO

Assen, 4 juli 2014

Ons kenmerk 27/3.20/2014004031

Behandeld door mevrouw [redacted] en de heer [redacted] (0592) 36 [redacted]
Onderwerp: Evaluatie en vervolg realisatie Gebiedsvisie windenergie

Geacht college,

Wij zonden u op 2 april 2014 een brief, kenmerk 14.01650, waarin wij u informeerden over het vervolgproces met betrekking tot het realiseren van de Drentse taakstelling voor windenergie van 285,5 MW. Door middel van deze brief informeren wij u over de voortgang, de richting van het regieplan en de planning.

In juni 2013 stelden Provinciale Staten de Gebiedsvisie windenergie Drenthe vast, waarin het zoekgebied voor windenergie, dat is vastgesteld in de Omgevingsvisie 2010, is verfijnd en uitgewerkt. Daarin opgenomen is de taakstelling voor realisatie van 285,5 MW in het zoekgebied, conform de landelijke afspraken.

De gebiedsvisie is opgesteld samen met de vier gemeenten waarin het zoekgebied ligt: Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden. Over het proces van de realisatie is daarin bepaald, dat begin 2014 met een evaluatie de balans wordt opgemaakt van de planologische besluitvorming.

Minister Kamp heeft de provincie Drenthe bij uitzondering de tijd gegeven om voor januari 2015 met een PS-besluit te komen hoe de resterende 135,5 MW in het zuidelijk deel van het zoekgebied (Emmen en Coevorden) wordt verdeeld. Om hieraan te voldoen, hebben wij als vervolgstap de in de gebiedsvisie genoemde evaluatie extern laten opstellen in overleg met u.

Evaluatie
Wij hebben in onze vergadering van 1 juli 2014 ingestemd met de Evaluatie Gebiedsvisie windenergie Drenthe, zoals wij die met u hebben besproken in de Stuurgroep voor de Gebiedsvisie op 10 juni 2014.

De belangrijkste conclusies zijn:

- de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn krijgen met de minimale omvang van 150 MW van het windpark vallend onder de RcR-procedure een fors deel van de taakstelling voor hun rekening;
- de gemeente Coevorden heeft de gemaakte afspraken gerealiseerd en zal tijdig 40 MW realiseren;
- de gemeente Emmen heeft niet de stappen gerealiseerd die vastgelegd zijn in de gebiedsvisie;
- er bestaat een onzeker vervolg voor de realisatie van de 60 MW die de gemeente Emmen eerst mogelijk zou maken, alvorens er sprake kan zijn van een aanvullende taakstelling;
- de afspraken over deze 60 MW zijn in 2006 gemaakt toen er nog sprake was van een kleine Drentse taakstelling voor windenergie op land;
- thans heeft Emmen zich op het standpunt van een windvrije gemeente gesteld;
- daardoor is er een restopgave van 95,5 MW waarvoor betrokken gemeenten de verantwoordelijkheid niet willen nemen; de provincie Drenthe zal de verantwoordelijkheid van de verdeling van de restopgave naar zich toe moeten trekken en kan daarbij gebruikmaken van haar rol als bevoegd gezag op grond van de Crisis- en herstelwet.

Vervolg

Op basis hiervan vond als eerste stap een bestuurlijk overleg plaats met zowel de gemeente Coevorden als de gemeente Emmen. Ervan uitgaande dat de gemeente Coevorden minimaal 40 MW zal realiseren, resteert een opgave van 95,5 MW waarover in lijn met de gebiedsvisie de provincie Drenthe de regie zal nemen. In de gesprekken zijn de kwantitatieve conclusies uit de evaluatie met de gemeenten besproken en er zijn procesmatig keuzes voorgelegd.

Het regieplan werken wij op basis van de conclusies van de evaluatie en de bestuurlijke gesprekken verder uit. Wij leggen het regieplan daarna aan Provinciale Staten voor, zodat het kan worden behandeld in de Statenvergadering van 24 september 2014. Ter informatie zenden wij u hierbij de brief die wij aan Provinciale Staten hebben gestuurd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage: brief aan Provinciale Staten

Provinciehuis Westerbrink 1, Assen
Postadres Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl

T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
het college van Burgemeester en Wethouders
van Coevorden
Postbus 2
7740 AA COEVORDEN

Assen, 4 juli 2014

Ons kenmerk 27/3.20/2014004031

Behandeld door mevrouw [redacted] en de heer [redacted] (0592) 36 [redacted]
Onderwerp: Evaluatie en vervolg realisatie Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Geacht college,

Wij zonden u op 2 april 2014 een brief, kenmerk 14.01650, waarin wij u informeerden over het vervolgproces met betrekking tot het realiseren van de Drentse taakstelling voor windenergie van 285,5 MW. Door middel van deze brief informeren wij u over de voortgang, de richting van het regieplan en de planning.

In juni 2013 stelden Provinciale Staten de Gebiedsvisie windenergie Drenthe vast, waarin het zoekgebied voor windenergie, dat is vastgesteld in de Omgevingsvisie 2010, is verfijnd en uitgewerkt. Daarin opgenomen is de taakstelling voor realisatie van 285,5 MW in het zoekgebied, conform de landelijke afspraken.

De gebiedsvisie is opgesteld samen met de vier gemeenten waarin het zoekgebied ligt: Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden. Over het proces van de realisatie is daarin bepaald, dat begin 2014 met een evaluatie de balans wordt opgemaakt van de planologische besluitvorming.

Minister Kamp heeft de provincie Drenthe bij uitzondering de tijd gegeven om voor januari 2015 met een PS-besluit te komen hoe de resterende 135,5 MW in het zuidelijk deel van het zoekgebied (Emmen en Coevorden) wordt verdeeld. Om hieraan te voldoen, hebben wij als vervolgstap de in de gebiedsvisie genoemde evaluatie extern laten opstellen in overleg met u.

Evaluatie
Wij hebben in onze vergadering van 1 juli ingestemd met de Evaluatie Gebiedsvisie windenergie Drenthe, zoals wij die met u hebben besproken in de Stuurgroep voor de Gebiedsvisie op 10 juni 2014.

De belangrijkste conclusies zijn:
- de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn krijgen met de minimale omvang van 150 MW van het windpark vallend onder de RcR-procedure een fors deel van de taakstelling voor hun rekening;
- de gemeente Coevorden heeft de gemaakte afspraken gerealiseerd en zal tijdig 40 MW realiseren;
- de gemeente Emmen heeft niet de stappen gerealiseerd die vastgelegd zijn in de gebiedsvisie;
- er bestaat een onzeker vervolg voor de realisatie van de 60 MW die de gemeente Emmen eerst mogelijk zou maken, alvorens er sprake kan zijn van een aanvullende taakstelling;
- de afspraken over deze 60 MW zijn in 2006 gemaakt toen er nog sprake was van een kleine Drentse taakstelling voor windenergie op land;
- thans heeft Emmen zich op het standpunt van een windvrije gemeente gesteld;
- daardoor is er een restopgave van 95,5 MW waarvoor betrokken gemeenten de verantwoordelijkheid niet willen nemen; de provincie Drenthe zal de verantwoordelijkheid van de verdeling van de restopgave naar zich toe moeten trekken en kan daarbij gebruikmaken van haar rol als bevoegd gezag op grond van de Crisis- en herstelwet.

Vervolg
Op basis hiervan vond als eerste stap een bestuurlijk overleg plaats met zowel de gemeente Coevorden als de gemeente Emmen. Ervan uitgaande dat de gemeente Coevorden minimaal 40 MW zal realiseren, resteert een opgave van 95,5 MW waarover in lijn met de gebiedsvisie de provincie Drenthe de regie zal nemen. In de gesprekken zijn de kwantitatieve conclusies uit de evaluatie met de gemeenten besproken en er zijn procesmatig keuzes voorgelegd.

Het regieplan werken wij op basis van de conclusies van de evaluatie en de bestuurlijke gesprekken verder uit. Wij leggen het regieplan daarna aan Provinciale Staten voor, zodat het kan worden behandeld in de Statenvergadering van 24 september 2014. Ter informatie zenden wij u hierbij de brief die wij aan Provinciale Staten hebben gestuurd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage: brief aan Provinciale Staten

Provinciehuis Westerbrink 1, Assen
Postadres Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
het college van Burgemeester en Wethouders
van Emmen
Postbus 30001
7800 RA EMMEN

Assen, 4 juli 2014

Ons kenmerk 27/3.20/2014004031

Behandeld door mevrouw [redacted] en de heer [redacted] (0592) 36 [redacted]
Onderwerp: Evaluatie en vervolg realisatie Gebiedsvisie windenergie

Geacht college,

Wij zonden u op 2 april 2014 een brief, kenmerk 14.01650, waarin wij u informeerden over het vervolgproces met betrekking tot het realiseren van de Drentse taakstelling voor windenergie van 285,5 MW. Door middel van deze brief informeren wij u over de voortgang, de richting van het regieplan en de planning.

In juni 2013 stelden Provinciale Staten de Gebiedsvisie windenergie Drenthe vast, waarin het zoekgebied voor windenergie, dat is vastgesteld in de Omgevingsvisie 2010, is verfijnd en uitgewerkt. Daarin opgenomen is de taakstelling voor realisatie van 285,5 MW in het zoekgebied, conform de landelijke afspraken.

De gebiedsvisie is opgesteld samen met de vier gemeenten waarin het zoekgebied ligt: Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden. Over het proces van de realisatie is daarin bepaald, dat begin 2014 met een evaluatie de balans wordt opgemaakt van de planologische besluitvorming.

Minister Kamp heeft de provincie Drenthe bij uitzondering de tijd gegeven om voor januari 2015 met een PS-besluit te komen hoe de resterende 135,5 MW in het zuidelijk deel van het zoekgebied (Emmen en Coevorden) wordt verdeeld. Om hieraan te voldoen, hebben wij als vervolgstap de in de gebiedsvisie genoemde evaluatie extern laten opstellen in overleg met u.

Evaluatie

Wij hebben in onze vergadering van 1 juli 2014 ingestemd met de Evaluatie Gebiedsvisie windenergie Drenthe, zoals wij die met u hebben besproken in de Stuurgroep voor de Gebiedsvisie op 10 juni 2014.

De belangrijkste conclusies zijn:

- de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn krijgen met de minimale omvang van 150 MW van het windpark vallend onder de RcR-procedure een fors deel van de taakstelling voor hun rekening;
- de gemeente Coevorden heeft de gemaakte afspraken gerealiseerd en zal tijdig 40 MW realiseren;
- de gemeente Emmen heeft niet de stappen gerealiseerd die vastgelegd zijn in de gebiedsvisie;
- er bestaat een onzeker vervolg voor de realisatie van de 60 MW die de gemeente Emmen eerst mogelijk zou maken, alvorens er sprake kan zijn van een aanvullende taakstelling;
- de afspraken over deze 60 MW zijn in 2006 gemaakt toen er nog sprake was van een kleine Drentse taakstelling voor windenergie op land;
- thans heeft Emmen zich op het standpunt van een windvrije gemeente gesteld;
- daardoor is er een restopgave van 95,5 MW waarvoor betrokken gemeenten de verantwoordelijkheid niet willen nemen; de provincie Drenthe zal de verantwoordelijkheid van de verdeling van de restopgave naar zich toe moeten trekken en kan daarbij gebruikmaken van haar rol als bevoegd gezag op grond van de Crisis- en herstelwet.

Vervolg

Op basis hiervan vond als eerste stap een bestuurlijk overleg plaats met zowel de gemeente Coevorden als de gemeente Emmen. Ervan uitgaande dat de gemeente Coevorden minimaal 40 MW zal realiseren, resteert een opgave van 95,5 MW waarover in lijn met de gebiedsvisie de provincie Drenthe de regie zal nemen. In de gesprekken zijn de kwantitatieve conclusies uit de evaluatie met de gemeenten besproken en er zijn procesmatig keuzes voorgelegd.

Het regieplan werken wij op basis van de conclusies van de evaluatie en de bestuurlijke gesprekken verder uit. Wij leggen het regieplan daarna aan Provinciale Staten voor, zodat het kan worden behandeld in de Statenvergadering van 24 september 2014. Ter informatie zenden wij u hierbij de brief die wij aan Provinciale Staten hebben gestuurd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage: brief aan Provinciale Staten

punt 5b

Provinciehuis Westerbrink 1, Assen
Postadres Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
Provinciale Staten van Drenthe

Assen, 2 juli 2014
Ons kenmerk 27/3.20/2014004031
Behandeld door mevrouw [redacted] en de heer [redacted] (0592) 36 [redacted]
Onderwerp: Evaluatie en vervolg realisatie Gebiedsvisie windenergie

Geachte voorzitter/leden,

Wij zonden u op 16 april 2014 een brief, kenmerk 16/3.2/2014002094, waarin wij u informeerden over het vervolgproces met betrekking tot het realiseren van de Drentse taakstelling voor windenergie van 285,5 MW. Door middel van deze brief informeren wij u over de voortgang, de richting van het regieplan en de planning.

Windenergie is een van de bronnen voor het realiseren van 14% hernieuwbare energie in 2020 in Drenthe. Het Interprovinciaal Overleg (IPO) en het Rijk maakten afspraken over het realiseren van 6.000 MW windenergie op land in 2020. Die afspraak is ook opgenomen in het landelijke energieakkoord van 2013. Hierbinnen is de Drentse taakstelling voor windenergie 285,5 MW.

In het provinciale omgevingsbeleid is de realisatie van windenergie opgenomen bij de vaststelling van de Omgevingsvisie Drenthe door uw Staten in 2010. Hierin is het zoekgebied voor de realisatie van windenergie aangegeven. In juni 2013 stelden uw Staten de Gebiedsvisie windenergie Drenthe vast, waarin dat zoekgebied is verfijnd en uitgewerkt. Daarin opgenomen is de taakstelling voor realisatie van 285,5 MW in het zoekgebied, conform de landelijke afspraken.
Met het vaststellen van het zoekgebied in 2010 is voldoende ruimte gereserveerd voor het realiseren van de Drentse taakstelling.

De gebiedsvisie is opgesteld samen met de vier gemeenten waarin het zoekgebied ligt: Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden. Over het proces van de realisatie is daarin bepaald, dat begin 2014 met een evaluatie de balans wordt opgemaakt van de planologische besluitvorming.
Minister Kamp heeft de provincie Drenthe bij uitzondering de tijd gegeven om voor januari 2015 met een PS-besluit te komen hoe de resterende 135,5 MW in het zuide-

lijk deel van het zoekgebied (Emmen en Coevorden) wordt verdeeld. Om hieraan te voldoen, hebben wij als vervolgstap de in de gebiedsvisie genoemde evaluatie extern laten opstellen.

Evaluatie

Wij hebben ingestemd met de Evaluatie Gebiedsvisie windenergie Drenthe, zoals deze is besproken in de Stuurgroep voor de Gebiedsvisie op 10 juni 2014, door de bij de gebiedsvisie betrokken overheden. De belangrijkste conclusies zijn:

- de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn krijgen met de minimale omvang van 150 MW van het windpark vallend onder de RcR-procedure een fors deel van de taakstelling voor hun rekening;
- de gemeente Coevorden heeft de gemaakte afspraken gerealiseerd en zal tijdig 40 MW realiseren;
- de gemeente Emmen heeft niet de stappen gezet die vastgelegd zijn in de gebiedsvisie;
- er bestaat een onzeker vervolg voor de realisatie van de 60 MW die de gemeente Emmen eerst mogelijk zou maken, alvorens er sprake kan zijn van een aanvullende taakstelling;
- de afspraken over deze 60 MW zijn in 2006 gemaakt toen er nog sprake was van een kleine Drentse taakstelling voor windenergie op land;
- thans heeft Emmen zich op het standpunt van een windvrije gemeente gesteld;
- daardoor is er een restopgave van 95,5 MW waarvoor betrokken gemeenten de verantwoordelijkheid niet willen nemen;
- de provincie Drenthe zal de verantwoordelijkheid van de verdeling van de restopgave naar zich toe moeten trekken en kan daarbij gebruikmaken van haar rol als bevoegd gezag op grond van de Crisis- en herstelwet.

Vervolg

Op basis hiervan worden vervolgstappen door ons bepaald. Als eerste stap vond er bestuurlijk overleg zowel met de gemeente Coevorden als de gemeente Emmen plaats, omdat de restopgave in deze gemeenten gerealiseerd dient te worden. In deze gesprekken zijn de kwantitatieve conclusies uit de evaluatie besproken en er zijn procesmatig keuzes voorgelegd aan de gemeenten. Op basis hiervan vullen wij het Regieplan windenergie Drenthe verder in. Ter informatie zenden wij u hierbij de evaluatie Gebiedsvisie windenergie Drenthe. Het regieplan werken wij op basis van de conclusies van de evaluatie verder uit. Wij leggen het regieplan daarna aan u voor, zodat het kan worden behandeld in de Statenvergadering van 24 september 2014.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage: Evaluatie Gebiedsvisie windenergie Drenthe
coll.

punt 5b

BOSCH & VAN RIJN
Consultants in renewable energy and planning

Analyse ruimtelijke mogelijkheden

Voor de plaatsing van 135,5 MW in zuidelijk deel van zoekgebied Provincie Drenthe

Opdrachtgever

provincie Drenthe

Analyse ruimtelijke mogelijkheden

Voor de plaatsing van 135,5 MW in zuidelijk deel van zoekgebied Provincie Drenthe

Versie 1.0 -augustus 2014

Auteurs
Drs. Ing. [redacted]
Drs. [redacted]

Bosch & Van Rijn
Prins Bernhardlaan 63
3555 AC Utrecht

Tel: 030-677 6466
Mail: info@boschenvanrijn.nl
Web: www.boschenvanrijn.nl

© Bosch & Van Rijn 2014
Behoudens hetgeen met de opdrachtgever is overeengekomen, mag in dit rapport vervatte informatie niet aan derden worden bekendgemaakt. Bosch & Van Rijn BV is niet aansprakelijk voor schade door het gebruik van deze informatie.

Inhoudsopgave

1 Inleiding 3
- 1.1 Achtergrond 3
- 1.2 De analyse 3
- 1.3 Multicriteria analyse 3

2 De zoekgebieden 4
- 2.1 Inleiding 4
- 2.2 De mogelijkhedenkaart 4
- 2.3 Europark Coevorden 5
- 2.4 Het noordelijke zoekgebied 6
- 2.5 Gebieden geschikt voor lijnopstellingen 6
- 2.6 Gebieden geschikt voor clusteropstellingen 7

3 Beoordeling van gebieden 8
- 3.1 Inleiding 8
- 3.2 Methode 8
- 3.3 Beoordeling van gebieden 11

4 Conclusies 15

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

In reactie op de brief van 20 december 2013 van de minister van Economische Zaken, mede namens de Minister van Infrastructuur en Milieu zal provincie Drenthe voor 1 januari 2015 met een besluit van provinciale staten vastleggen waar de opgave van de resterende 135,5 MW (naast de 150 MW in het gebied De Drentse Monden en Oostermoer) windenergie planologisch concreet wordt ingevuld.

Voorafgaand aan dit besluit wil Gedeputeerde Staten een indruk krijgen van de mogelijkheden om – met zorgvuldige inpassing – windturbineopstellingen in het zuidelijk deel van het zoekgebied te realiseren. Provincie Drenthe heeft Bosch & Van Rijn opdracht gegeven om middels een ruimtelijke verkenning inzicht te verschaffen in deze mogelijkheden.

1.2 De analyse

Met behulp van een GIS analyse zijn de ruimtelijke uitgangspunten in en om het zuidelijke deel van het zoekgebied in kaart gebracht. Op basis van de mogelijkhedenkaart zijn in het zuidelijke deel van het zoekgebied opstellingen ingetekend.

De zoekgebieden:

- In gemeente Coevorden wordt alleen gekeken naar de gebieden Europark en Weijerswold.

De opstellingen zijn ingetekend op basis van twee ontwerpprincipes:

- Lijnopstellingen
- Clusters

Uitgangspunten bij het intekenen:

- 3 MW per turbine

De opstellingen zijn vervolgens op de volgende milieuthema's beoordeeld:

- Ligging t.o.v. woningen (geluid, slagschaduw)
- Externe veiligheid
- Landschap
- Natuur

1.3 Multicriteria analyse

Zoekgebieden hebben ieder hun eigen karakter en daarmee ook eigen plus- en minpunten als het gaat om de geschiktheid voor de plaatsing van windturbines. Wanneer de afstand tot woningen als belangrijkste criterium wordt genomen kunnen andere gebieden beter scoren dan bijvoorbeeld op het criterium landschap. Daarom zijn de locaties uitgewerkt in een Multicriteria rekentool. In deze tool kunnen verschillende criteria worden voorzien van een gewicht (hoe belangrijk is het) waarna inzichtelijk is welke gebieden op de gekozen criteria het beste scoren.

2 De zoekgebieden

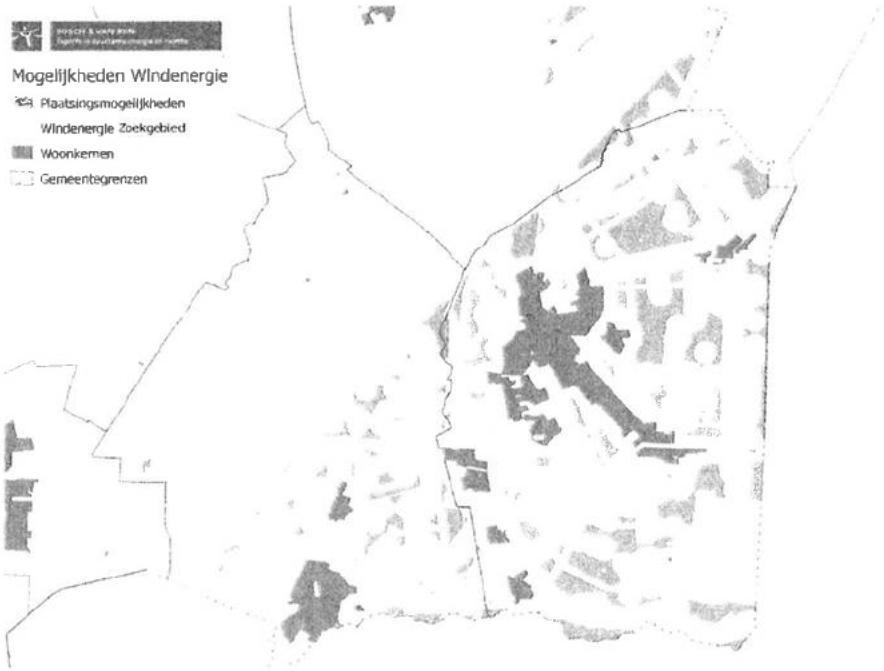
2.1 Inleiding

De plaatsingsmogelijkheden binnen het zoekgebied windenergie van provincie Drenthe zijn met behulp van GIS in kaart gebracht. Het zoekgebied en enkele ruimtelijke randvoorwaarden en uitsluitingen zijn overgenomen uit de gebiedsvisie windenergie Drenthe. De volgende afstanden / aandachtsgebieden zijn gehanteerd:

- Buisleidingen: 150 meter
- Hoogspanningslijnen: 150 meter
- Woningen: 500 meter
- Rijkswegen: 50 meter
- Spoorwegen: 58 meter
- Vaarwegen: 50 meter
- Straalpaden: 50 meter
- Bestaande windturbines: 500 meter
- Laagvliegroutes defensie (Provincie Drenthe).
- Hinderstrook laagvliegroute defensie (1000 m, provincie Drenthe).
- LOFAR zone 1 en 2.
- Laagvlieggebieden defensie (Provincie Drenthe).
- Gebied met waarden voor ganzen, zwanen en steltlopers.
- Kernkwaliteiten (landschap en cultuur).
- EHS gebieden.
- Natura 2000 gebieden.

2.2 De mogelijkhedenkaart

Bovenstaande aanpak resulteert in onderstaande mogelijkhedenkaart.

Figuur 1: Mogelijkhedenkaart zuidelijk deel van zoekegebied.

2.3 Europark Coevorden

Op Europark zijn reeds 4 windturbines gerealiseerd (groen), 4 windturbines vergunt (geel + roze) en nog 6 in de planfase (oranje + rood).

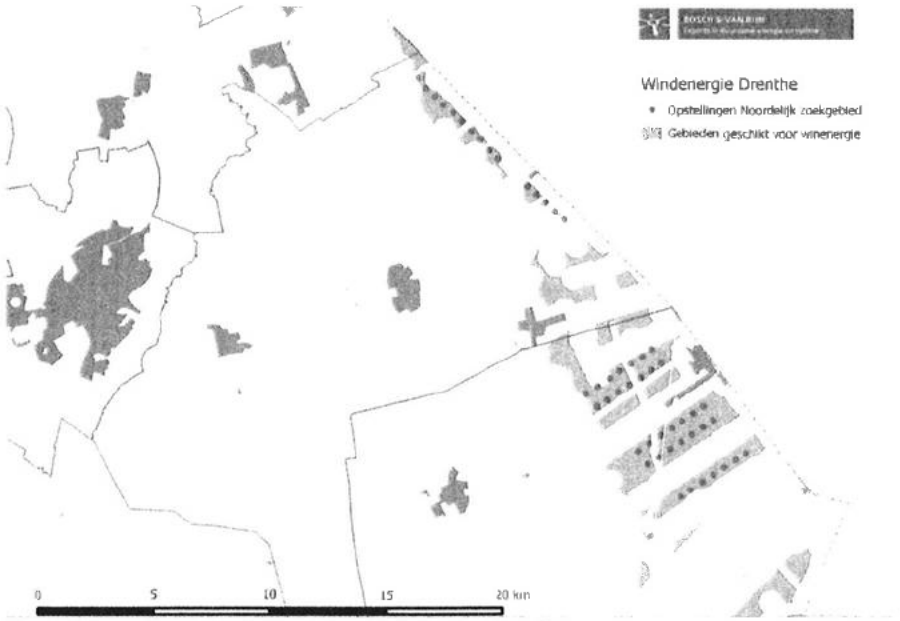

Figuur 2: Windturbines gerealiseerd, vergund en in ontwikkeling.

De windturbines in de planfase hebben (nog) geen planologische status. Het is dus nog onzeker of deze uiteindelijk echt gerealiseerd worden. Europark zal uiteindelijk bestaan uit minimaal 8 (24 MW) windturbines. Dit wordt in deze analyse als vast gegeven beschouwd. De overige windturbines in Coevorden worden gerealiseerd op Europark en Weijerswold.

2.4 Het noordelijke zoekgebied

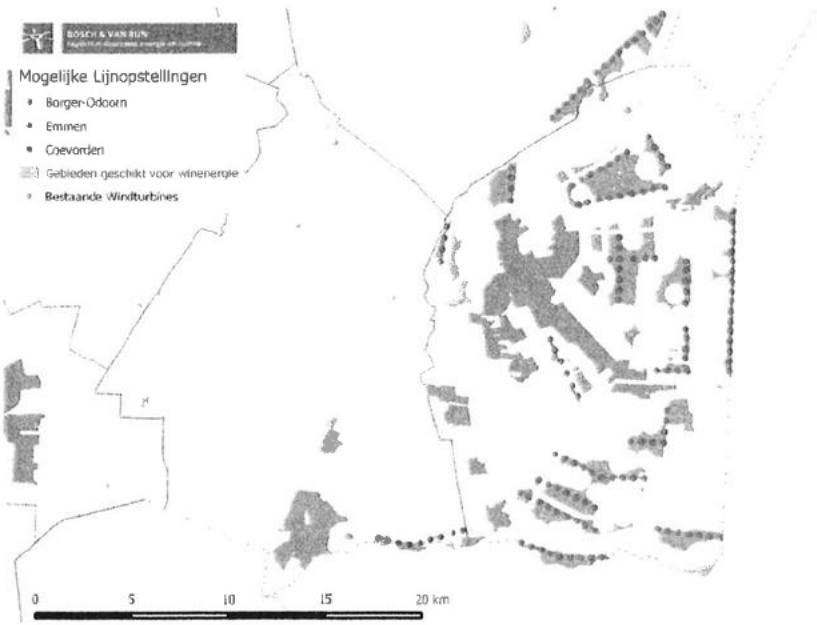
In hoofdstuk 3 worden de verschillende zoekgebieden op milieutechnische onderwerpen geanalyseerd. Om dit in perspectief te zetten met het noordelijke deel van het zoekgebied is deze op dezelfde manier behandeld. De uiteindelijke opstelling in het noordelijke zoekgebied is nog niet bepaald. Om toch de analyse in dit onderzoek te kunnen doen is onderstaande opstelling (150 MW) ingetekend. In hoofdstuk 3 staat dit zoekgebied aangegeven als 'Noord'.

Figuur 3: Opstelling noordeljik zoekgebied t.b.v beoordeling.

2.5 Gebieden geschikt voor lijnopstellingen

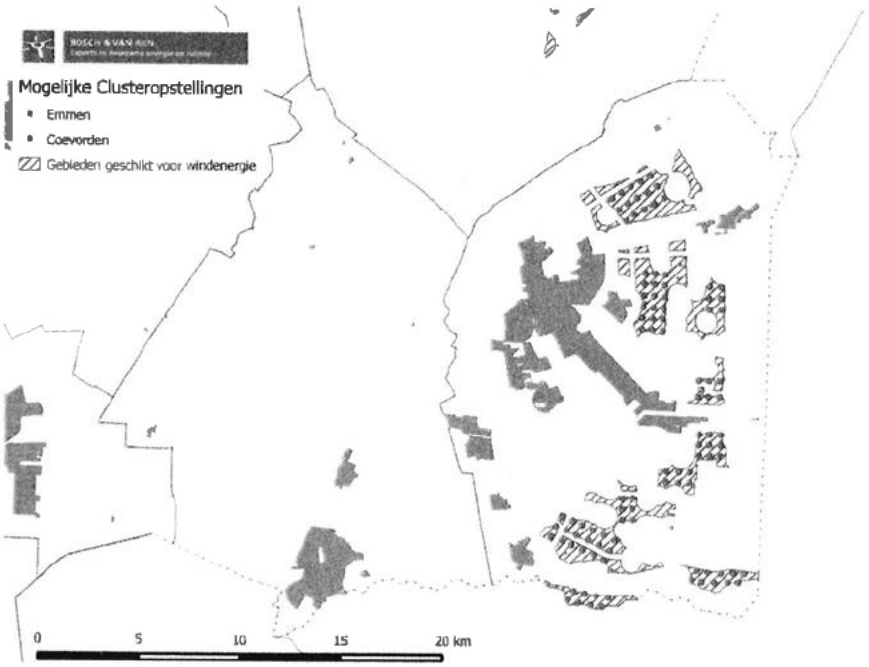
Onderstaande gebieden zijn geschikt voor lijnopstellingen. De ingetekende opstellingen zijn slechts ter indicatie bedoeld.

Figuur 4: Gebieden geschikt voor lijnopstellingen.

2.6 Gebieden geschikt voor clusteropstellingen

Onderstaande gebieden zijn geschikt voor clusteropstellingen. De ingetekende opstellingen zijn slechts ter indicatie bedoeld.

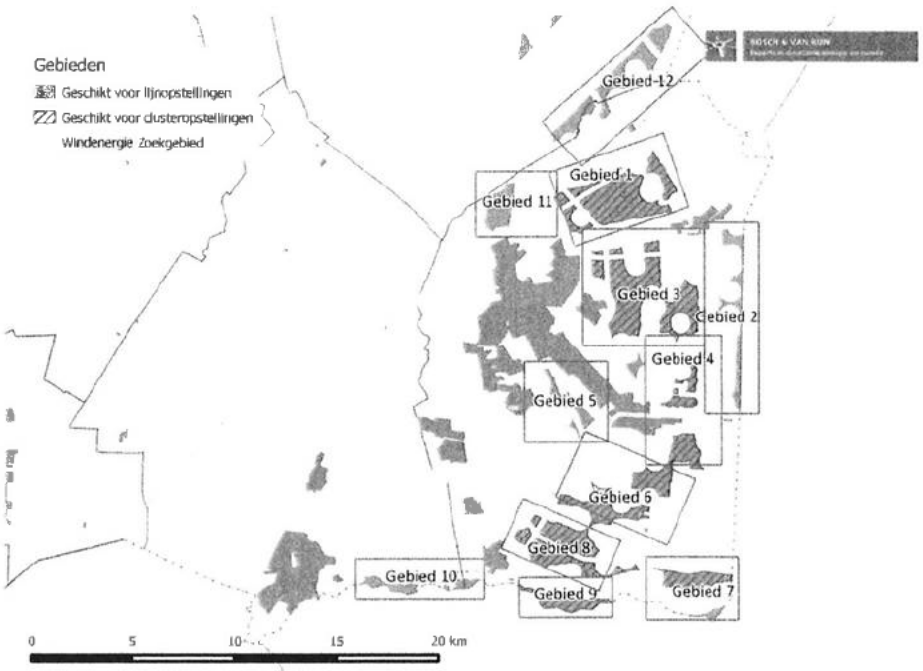

Figuur 5: Gebieden geschikt voor clusteropstellingen.

3 Beoordeling van gebieden

3.1 Inleiding

Om de gebieden onderling te kunnen vergelijken worden deze volgens het beoordelingskader uit paragraaf 1.2 beoordeeld. Hieronder staat een overzicht van gebieden die in de analyse worden behandeld:

De nummering van gebieden 1 t/m 7 komen overeen met de nummering van de gebieden uit het planMER windenergie Emmen.

3.2 Methode

De beoordeling van de gebieden gebeurt op basis van de meest relevante milieuthema's. In deze paragraaf staat de methode van beoordelen per thema gegeven.

Criterium: Geluid en slagschaduw - De hoeveelheid geluid en slagschaduw op woningen hangt af van de afstand tussen de windturbines en de woningen. Vanwege de wettelijke normen is een afstand van 400 tot 500 meter vereist. In deze ruimtelijke analyse zijn geen windturbines ingetekend op een afstand kleiner dan 500 meter waarmee – uitgaande van de huidige stand der techniek - de opstellingen zullen voldoen aan de geluid- en schaduwnormen. Dit wil echter niet zeggen dat er geen schaduw- en geluidsbelasting plaatsvindt. Binnen een straal van 1.000 meter kan sprake zijn van slagschaduw en geluid. Beoordeling vindt dan ook plaats op basis van:

Aantal woningen binnen 1.000 meter per windturbine.

De toevoeging *'per MW opgesteld vermogen'* is om opstellingen van ongelijke omvang gelijkwaardig te kunnen scoren.

Criterium: Veiligheid - Voor het onderwerp veiligheid onderscheiden we de volgende onderdelen:

(Gas)leidingen:	Alle windturbines zijn ingetekend buiten de adviesafstand tot leidingen. Hierdoor vormen leidingen geen belemmering voor alle ingetekende opstellingen.
Risicovolle inrichtingen:	Windturbines hebben een risico verhogend effect binnen de maximale werpafstand bij overtoeren. Voor een moderne 3 MW turbine ligt deze afstand op ca. 400 meter.
Gebouwen	Kwetsbare objecten van derden dienen buiten de 10^{-6} contour van windturbines te liggen. Voor een moderne 3 MW turbine ligt deze afstand op ca. 180 meter.
Wegen	Wanneer een windturbine over een weg draait moet op basis van aantal en type passanten onderzocht worden of de risico's onder bepaalde grenswaarden blijft.

Aantal risico's binnen invloedsfeer van windturbines per windturbine.
Risicovolle inrichtingen – binnen 400 meter.
Kwetsbare objecten – binnen 180 meter.
Wegen – aantal turbines met overdraai op weg (50 meter).

Criterium: Landschap - Voor een goede beoordeling is het belangrijk om het criterium landschap zoveel mogelijk te objectiveren. Dit gebeurt op basis van de volgende subcriteria:

Herkenbaarheid:	Logica en helderheid op lokaal schaalniveau zijn van groot belang voor de landschappelijke inpassing. Een rij met een knik erin wordt bijvoorbeeld vanuit bepaalde hoeken ervaren als een cluster. Een cluster wordt echter alleen ervaren als een cluster wanneer deze 'los' staat van andere windturbine opstellingen. Koppeling met landschappelijke structuren resulteert ook in herkenbaarheid van een opstelling.
Horizon:	Moderne windturbines zullen met hun ashoogte en wieklengte op lokaal niveau de horizon domineren. De mate waarin hangt af van de afmetingen.
Visuele rust:	Eenheid in de opstelling, bepaald door een gelijke onderlinge plaatsingsafstand en type turbine (hoogte en kleur) bepalen de waardering van dit onderdeel.
Kernkwaliteiten:	De zoekgebieden bevinden zich in een of meerdere typen landschap met kernkwaliteiten: E = Esdorpen-/Esgehuchtenlandschap V = Veenkoloniën W = Wegdorpenlandschap van de veenrandontginning

In deze analyse maken we geen onderscheid in typen windturbines. Het onderdeel landschap wordt daarom als volgt beoordeeld:

Mogelijkheid voor rechte lijn / cluster zonder interferentie en gelijke onderlinge afstand.

Koppeling aan landschappelijke structuren mogelijk?

Criterium: Ecologie - Voor dit criterium onderscheiden we drie natuurwaarden:

Natura-2000:	De opstellingen zijn niet in Natura-2000 gebieden ingetekend. Opstellingen nabij Natura-2000 gebieden kunnen wel een negatieve invloed hebben op de natuurwaarden in het gebied. De belangrijkste parameter hierin is de afstand tot Natura-2000 gebieden.
EHS:	Plaatsing van windturbines in de ecologische hoofdstructuur (EHS) is niet op voorhand uitgesloten. Aanvullend onderzoek zal moeten aantonen of de te verwachten effecten acceptabel zijn.
Ganzen, Zwanen Steltl.:	Provincie Drenthe heeft gebieden aangewezen die belangrijk zijn voor ganzen, zwanen en steltlopers. Plaatsing van windturbines in deze gebieden is niet op voorhand uitgesloten. Aanvullend onderzoek zal moeten aantonen of de te verwachten effecten acceptabel zijn.

Het onderdeel ecologie wordt als volgt beoordeeld:

Te verwachten belasting op natuurwaarden.
Afstand tot Natura-2000
Ligging in ecologische hoofdstructuur (ja / nee)
Ligging in gebied met waarden voor ganzen, zwanen en steltlopers (ja / nee)

3.3 Beoordeling van gebieden

Gebied	opstelling	Max. aantal windturbines in één cluster / lijn.*	Aantal woningen binnen 1000 m.	Risicovolle inrichtingen binnen 400 m.	Kwetsbare objecten binnen 180 m.	Aantal turbines die over weg draaien.	Koppeling aan landschap structuur mogelijk?	Rechte lijn mogelijk? Één cluster mogelijk?	Ligging in 'kernkwaliteit en cultuur en landschap'.	Ligging in EHS.	Ligging in gebied met waarden voor ganzen, zwanen en steltlopers.	Afstand tot Natura-2000 gebieden
		Aantal	*Aantal/wtb*	*Aantal/wtb*	*Aantal/wtb*	*Aantal/wtb*	*Ja / Nee*	*Ja / Nee*	*E, V of W*	*Ja / Nee*	*Ja / Nee*	*Aantal km's*
Noord	§2.4	50	36	0,00	0,00	0,00	nee	Ja	EVW	nee	ja	16
1	Cluster	15	10	0,07	0,00	0,13	Ja	Ja	V	nee	ja	13
	lijn	9	122	0,11	0,00	0,22	Ja	Ja	EV	nee	ja	13
3	Cluster	20	30	0,00	0,00	0,00	Ja	Ja	VW	ja	ja	8
	Lijn	7	81	0,14	0,00	0,14	Nee	Ja	VW	ja	ja	8
4	Cluster	20	66	0,07	0,00	0,13	Ja	nee	V	ja	ja	3
	Lijn	9	139	0,11	0,00	0,22	Ja	Ja	V	ja	ja	3
5	Lijn	6	52	0,00	0,00	0,00	Nee	Ja	V	nee	nee	6
6	Cluster	6	37	0,00	0,00	0,00	Nee	Ja	V	nee	ja	3
	Lijn	10	71	0,10	0,00	0,00	Nee	Ja	V	nee	ja	3
7	Cluster	10	30	0,00	0,00	0,00	Nee	Ja	W	nee	ja	0
	Lijn	7	18	0,14	0,00	0,00	Nee	Ja	W	nee	ja	0
8	Cluster	20	15	0,00	0,00	0,00	nee	Ja	W	ja	ja	2
	Lijn	9	52	0,11	0,00	0,00	ja	ja	W	ja	ja	2
9	Cluster	8	25	0,00	0,00	0,00	Ja	Ja	W	nee	ja	2
	Lijn	9	41	0,11	0,00	0,00	Ja	nee	W	nee	ja	2
10	Lijn	9	25	0,00	0,00	0,00	Ja	nee	EW	nee	ja	7
11	Lijn	4	48	0,00	0,00	0,00	Nee	Ja	E	ja	nee	16
12	Lijn	16	13	0,00	0,00	0,06	Ja	ja	V	nee	ja	15

* Sommige gebieden bieden ruimte voor meerdere lijnen parallel aan of haaks op elkaar. In deze tabel gaan we uit van de langst mogelijke lijn opstelling binnen het gebied. Wanneer een gebied ruimte biedt voor meerdere clusters gaan we uit van de grootste cluster.

3.3.1 *Afstand tot woningen*

Onderstaande tabel geeft de top 10 van zoekgebieden als het gaat om het minst aantal woningen binnen een straal van 1000 meter:

	Top 10 locaties	Aantal woningen binnen 1000 m. (per windturbine)	Aantal woningen binnen 1000 m. (totaal van opstelling)	Aantal MW (totaal van opstelling)
1	1 Cluster	**10,5**	157	45
2	12 Lijn	**12,6**	201	**48**
3	8 Cluster	**14,6**	292	60
4	2 Lijn	**17,0**	289	51
5	7 Lijn	**17,7**	124	21
6	9 Cluster	**24,6**	197	24
7	10 lijn	**24,9**	224	27
8	3 Cluster	**29,7**	593	**60**
9	7 Cluster	**30,0**	300	30
10	6 Cluster	**36,7**	220	18
	Noord	**36,4**	1.822	150

3.3.2 *Externe veiligheid*

Het onderlinge verschil tussen de zoekgebieden is wat betreft het onderwerp externe veiligheid zeer gering. Bij meer dan de helft van de gebieden (1, 3, 4, 6, 7, 8, 9) is sprake van nabijgelegen risicovolle inrichtingen (opslagtanks, leidingen, etc.).

In deze gebieden moet bij de plaatsing van windturbines rekening worden gehouden met de afstand tot de gevaarlijke stoffen. Dit kan ertoe leiden dat een zoekgebied niet maximaal kan worden benut. Gezien het kleine aantal risicovolle inrichtingen en de ruimte die deze zoekgebieden bieden zijn de beperkingen vanwege externe veiligheid verwaarloosbaar.

3.3.3 *Landschap*

Onderstaande tabel geeft de top 10 van zoekgebieden als het gaat om het thema landschap. Het gaat hier om een eerste analyse op basis van 2 criteria:

- Mogelijkheid voor rechte lijn / één cluster en gelijke onderlinge afstand.
- Koppeling aan landschappelijke structuren mogelijk?

Top 10 locaties		Koppeling aan landschap structuur mogelijk?	Rechte lijn mogelijk? Één cluster mogelijk?	Aantal MW (totaal van opstelling)
1	2 Lijn	Ja	Ja	51
2	12 Lijn	Ja	Ja	48
3	3 Cluster	Ja	Ja	60
4	1 Cluster	Ja	Ja	45
5	9 Cluster	Ja	Ja	24
6	8 Lijn	Ja	Ja	27
7	1 Lijn	Ja	Ja	27
8	4 Lijn	Ja	Ja	27
9	8 Cluster	Nee	Ja	60
10	10 lijn	Ja	Nee	27

Een goede landschappelijke analyse vraagt een kwalitatieve beoordeling op basis van specifieke landschappelijke kenmerken van de individuele gebieden. Bovenstaande score is slechts als een eerste indicatie te gebruiken.

<u>PlanMER windenergie Emmen.</u>
Gebieden 1 t/m 7 (excl. 2) zijn reeds landschappelijk beoordeeld op kwalitatieve wijze, zie paragraaf 5.6 van PlanMER windenergie Emmen, Tauw 18 april 2013. De resultaten uit het MER zijn als volgt:

Gebied		Effecten ontwerpopstelling	Beïnvloeding landschappelijke waarden
1	3 MW optimaal	0/-	-
2			
3		--	--
4		-	-
5		0/-	-
6		0/-	-
7		--	--

0/- Licht negatief
- Negatief effect
- - Groot negatief effect

3.3.4 *Ecologie*

Onderstaande tabel geeft de top 10 van zoekgebieden als het gaat om het thema ecologie. Het gaat hier om een eerste analyse op basis van 3 criteria:

- Ligging in ecologische hoofdstructuur.
- Ligging in gebied met waarden ganzen, zwanen en steltlopers.
- Afstand tot Natura-2000 gebied.

	Top 10 locaties	Ligging in EHS	Ligging in gebied met waarden voor ganzen, zwanen en steltlopers	Afstand tot N-2000	Aantal MW (totaal van opstelling)
1	5 lijn	nee	nee	6	18
2	11 Lijn	ja	nee	16	12
3	12 Lijn	nee	ja	15	48
4	1 Cluster	nee	ja	13	45
5	1 Lijn	nee	ja	13	27
6	10 lijn	nee	ja	7	27
7	2 Lijn	nee	ja	5	51
8	6 Cluster	nee	ja	3	18
9	6 Lijn	nee	ja	3	30
10	9 Cluster	nee	ja	2	24
	Noord	nee	ja	16	150

Een goede ecologische analyse vraagt een beoordeling op basis van specifieke ecologische kenmerken van de individuele gebieden. Bovenstaande score is slechts als een eerste indicatie te gebruiken.

3.3.5 *Omvang van project*

Buiten de analyse op milieuthema's is de omvang van een zoekgebied ook een belangrijke parameter. Immers, hoe groter de gekozen gebieden des te minder gebieden er nodig zijn om de doelstelling te halen.

- Gebied 3 60 MW
- Gebied 4 60 MW
- Gebied 8 60 MW
- Gebied 2 51 MW
- Gebied 12 48 MW
- Gebied 1 45 MW
- Gebied 7 30 MW
- Gebied 6 30 MW
- Gebied 10 27 MW
- Gebied 9 27 MW

4 Conclusies

Welke gebieden het meest geschikt worden bevonden voor de plaatsing van windturbines hangt sterk af van welke criteria belangrijk worden gevonden en welke criteria minder belangrijk. Om tot een top 10 van meest kansrijke gebieden te komen is de volgende weging toegepast per criterium:

Afstand tot woningen - Dit criterium heeft een directe koppeling met de belasting van omwonden in termen van zicht, geluid en in mindere mate slagschaduw. De gegevens gebruikt in deze analyse zijn objectieve, kwantitatieve data zonder verdere onzekerheden. Dit onderdeel wordt daarom volwaardig meegewogen.

Weging: 33%

Externe veiligheid - Externe veiligheid speelt in geen enkel gebied een grote rol. Het onderscheid tussen de zoekgebieden is verwaarloosbaar. Dit onderwerp wordt dan ook niet meegewogen.

Weging: 0%

Landschap - Windturbines hebben een grote invloed op het landschap. De gegevens gebruikt in deze analyse geven een eerste indruk van het effect op het landschap, maar zijn onvoldoende voor een complete landschappelijke analyse. Hiervoor dient een kwalitatieve beoordeling per gebied plaats te vinden. Dit onderdeel wordt daarom voor 50% meegewogen t.o.v. de andere criteria.

Weging: 17%

Natuur - De gegevens gebruikt in deze analyse geven een eerste indruk van het effect op natuurwaarden, maar zijn onvoldoende voor een sluitende ecologische analyse. Hiervoor dient onderzoek per gebied plaats te vinden. Dit onderdeel wordt daarom voor 50% meegewogen t.o.v. de andere criteria.

Weging: 17%

Afstand tot woningen - Buiten de analyse op milieuthema's is de omvang van een zoekgebied ook een belangrijke parameter. Immers, hoe groter de gekozen gebieden des te minder gebieden er nodig zijn om de doelstelling te halen. Dit onderdeel wordt daarom volwaardig meegewogen.

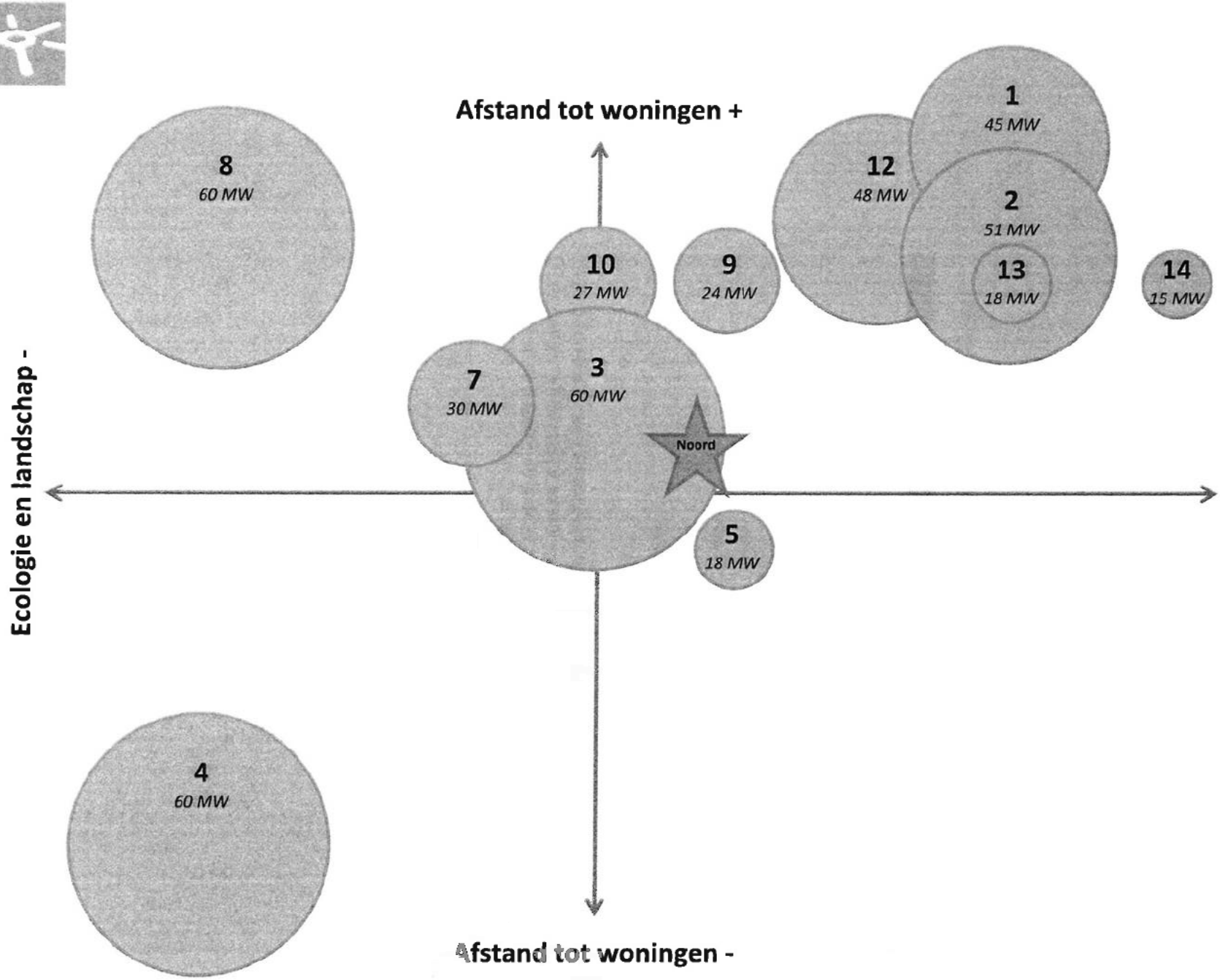
Weging: 33%

Top 10 gebieden op basis van bovenstaande weging:

	Locatie	Aantal MW
1	12 Lijn	48
2	1 Cluster	45
3	2 Lijn	51
4	3 Cluster	60
5	8 Cluster	60
6	9 Cluster	24
7	4 Cluster	60
8	10 lijn	27
9	7 Cluster	30
10	7 Lijn	21

Zowel de cluster als lijnopstelling uit gebied 7 staan in deze top 10, waarmee er 9 gebieden in de top 10 staan. Hieronder is te zien dat gebied 5 het eerst volgende zoekgebied is.

11	9 Lijn	27
12	8 Lijn	27
13	5 lijn	18
14	6 Cluster	18
15	11 Lijn	12

Afstand tot woningen +
Afstand tot woningen -
Ecologie en landschap -
Ecologie en landschap +
8
60 MW
1
45 MW
12
48 MW
2
51 MW
13
18 MW
14
15 MW
10
27 MW
9
24 MW
7
30 MW
3
60 MW
Noord
5
18 MW
4
60 MW

BOSCH & VAN RIJN
Prins Bernhardlaan 6 2
3955 AC Utrecht
030 6776466
info@boschenvanrijn.nl
www.boschenvanrijn.nl

punt 5b

provincie Drenthe

Statenstuk 2014-634

Regieplan Windenergie Drenthe

Verkennen, dialoog, participatie, bouwen

Voorgestelde behandeling:

- Statencommissie Omgevingsbeleid op 3 september 2014
- Provinciale Staten op 24 september 2014
- Fatale beslistermijn: 24 september 2014

Behandeld door mevrouw [redacted], telefoonnummer [redacted] e-mail [redacted]drenthe.nl en de [redacted] telefoonnummer (0592) 36 [redacted] e-mail [redacted]drenthe.nl
Portefeuillehouders: de heren R. Munniksma en H. van de Boer

Inleiding

De overheid streeft ernaar om de elektriciteitsopwekking te verduurzamen door onder meer de installatie op land van 6.000 MW aan windvermogen, uiterlijk in 2020.
Van deze 6.000 MW zal - volgens afspraak met het Rijk en het IPO - 285,5 MW in Drenthe worden gerealiseerd.
In de Actualisatie Omgevingsvisie Drenthe die op 2 juli 2014 door uw Staten is vastgesteld, is hiervoor op hoofdlijnen beleid geformuleerd. Ook in de Drentse Gebiedsvisie Windenergie die samen met de vier gemeenten in het zoekgebied is opgesteld en in juni 2013 door uw Staten is vastgesteld, zijn er uitgangspunten voor de realisatie van windparken vastgelegd.

Door het Rijk worden, met de rijkscoördinatieprocedure, plannen ontwikkeld voor windenergie in De Drentse Monden en Oostermoer - het noordelijk deel van het zoekgebied uit de Drentse Gebiedsvisie - voor een omvang van minimaal 150 MW en maximaal 185 MW.
De omvang zal door het Rijk worden beperkt tot 150 MW wanneer de resterende Drentse opgave van 135,5 MW met zekerheid in het zuidelijke deel van het zoekgebied wordt gerealiseerd.

De verantwoordelijkheid voor het tijdig (dat wil zeggen: voor 2021) realiseren van de opgave van 135,5 MW ligt bij de provincie en maakt het noodzakelijk hiervoor een uitvoeringskader vast te stellen. Dit kader betreft niet alleen de te volgen procedures, maar ook de processen die wij in de betrokken gebieden willen opstarten met initiatiefnemers, bewoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en gemeenten.
Het voorliggende Regieplan voorziet daarin.

Advies

1. Het Regieplan Windenergie Drenthe vaststellen.

Dit houdt in:
- de provincie stelt vast dat de omvang in het noordelijk deel van het zoekgebied kan worden begrensd op 150 MW;
- de provincie neemt de verantwoordelijkheid voor de realisatie van 135,5 MW in het zuidelijk deel van het zoekgebied;
- daarvoor krijgt de gemeente Coevorden de ruimte om de overeengekomen 40 MW uiterlijk in 2020 te realiseren op de locaties Europark en Weijerswold;
- de provincie neemt de regie voor de realisatie van 95,5 MW op het grondgebied van de gemeente Emmen;
- daarvoor wordt een proces ingericht, dat in vier stappen moet leiden tot het onder provinciale coördinatie in behandeling nemen van concrete vergunningsaanvragen;
- de komende jaren worden middelen vrijgemaakt voor de organisatie en ondersteuning van dit proces met veel aandacht voor de te voeren dialoog met het gebied;
- in de komende jaren gaan middelen gereserveerd worden om met de initiatiefnemers en andere partijen rond de bouw van de windparken projecten in de gebieden te kunnen realiseren ter versterking van de economie, duurzaamheid en woon- en leefomgeving.

Beoogd effect

Doel van het Regieplan Windenergie Drenthe is het door de provincie regisseren dan wel faciliteren van de totstandkoming van *concrete projectplannen* voor de provinciale (rest)opgave van 135,5 MW in het zuidelijke deel van het Drentse zoekgebied, om de totale taakstelling van 285,5 MW windenergie in Drenthe in 2021 te realiseren.
Het Regieplan vormt daarmee ook het antwoord op de brief van minister Kamp van Economische Zaken van 20 december 2013.

Argumenten

1.1. In het Regieplan Windenergie Drenthe is de noodzaak aangegeven om als provincie het voortouw te nemen voor de realisatie van de 135,5 MW in het zuidelijk gedeelte van het Drentse zoekgebied en dan in het bijzonder de te realiseren opgave van 95,5 MW in de gemeente Emmen.
De provincie wil dit doen op een transparante en slagvaardige wijze.
Daarvoor wordt in het Regieplan een visie gegeven op de uitvoeringsaspecten.
Dit doen we met:
- een informeel proces, waarin o.a. een adviescommissie een verkenning uitvoert naar de meest geschikte locaties en de aandachtspunten die van belang zijn voor de door initiatiefnemers op te stellen projectplannen voor de vergunningsaanvragen;
- en uiteindelijk de wettelijke procedures met gebruikmaking van de provinciale coördinatieregeling, van toepassing op grond van de Electriciteitswet 1998.

Uitvoering

Tijdsplanning
2014-2018

Financiën
In het Regieplan Windenergie Drenthe is de volgende kostenindicatie gegeven. De kosten worden gemaakt voor onder meer projectorganisatie, proceskosten, (ondersteuning van de) adviescommissie, communicatie, participatie:

Kosten (x € 1.000,--) geraamd per jaar:

jaar	euro
2014	210
2015	235
2016	335
2017	335
2018	1.100*

* incl. € 3.500,--/MW x 285,5 MW bijdrage provincie Parkfonds t.b.v. leefbaarheid, economie en duurzaamheid in gebieden met windparken.

Dekking van de benodigde middelen in 2014 en 2015 (€ 445.000,--) uit de begrotingsruimte van 2014. Dit wordt verwerkt in de 2e Bestuursrapportage, die op 12 november 2014 in uw Staten wordt behandeld.

De dekking van de middelen voor 2016 t/m 2018 betrekken we bij de afwegingen in het kader van de behandeling van de Begroting 2015 en volgende jaren.

Onderzocht wordt welke mogelijkheden de provincie heeft om eventuele procedurekosten door middel van het heffen van leges voor rekening van de aanvragers te laten komen.

Europese context
N.v.t.

Monitoring en evaluatie
Er zal twee keer per jaar worden gerapporteerd over de voortgang.

Extern betrokkenen
Bewoners, ondernemers, initiatiefnemers, maatschappelijke organisaties, overheden.

Communicatie
In het Regieplan Windenergie Drenthe is een visie gegeven over de invulling van de dialoog met de bewoners en andere betrokkenen in de gebieden waar plannen voor windparken worden ontwikkeld en de brede en intensieve communicatie daaromheen.

Bijlagen
1. Regieplan Windenergie Drenthe
2. Evaluatie Gebiedsvisie Windenergie Drenthe
3. Analyse ruimtelijke mogelijkheden voor de plaatsing van 135,5 MW in het zuidelijk deel van zoekgebied Drenthe
4. Brief minister Kamp van Economische Zaken d.d. 20 december 2013, Windpark Drenthe

Ter inzage in kamer C0.39
Geen.

Assen, 19 augustus 2014
Kenmerk: 34/3.5/2014004935

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw mr. A.M. van Schreven, secretaris

wa/coll.

*Ontwerp*besluit

2014-634-1

Provinciale Staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 19 augustus 2014, kenmerk 34/3.5/2014004935;

BESLUITEN:

het Regieplan Windenergie Drenthe vast te stellen.

Dit houdt in:
- de provincie stelt vast dat de omvang in het noordelijk deel van het zoekgebied kan worden begrensd op 150 MW;
- de provincie neemt de verantwoordelijkheid voor de realisatie van 135,5 MW in het zuidelijk deel van het zoekgebied;
- daarvoor krijgt de gemeente Coevorden de ruimte de overeengekomen 40 MW uiterlijk in 2020 te realiseren op de locaties Europark en Weijerswold;
- de provincie neemt de regie voor de realisatie van 95,5 MW op het grondgebied van de gemeente Emmen;
- daarvoor wordt een proces ingericht, dat in vier stappen moet leiden tot het onder provinciale coördinatie in behandeling nemen van concrete vergunningsaanvragen;
- de komende jaren worden middelen vrijgemaakt voor de organisatie en ondersteuning van dit proces met veel aandacht voor de te voeren dialoog met het gebied;
- in de komende jaren gaan middelen gereserveerd worden om met de initiatiefnemers en andere partijen rond de bouw van de windparken projecten in de gebieden te kunnen realiseren ter versterking van de economie, duurzaamheid en woon- en leefomgeving.

Assen, 24 september 2014

Provinciale Staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

wa/coll.

Regieplan Windenergie Drenthe

Verkennen, dialoog, participatie, bouwen

Gedeputeerde Staten van Drenthe, d.d. 19 augustus 2014

INHOUD

Hoofdstuk 1 Inleiding: waarom een Regieplan Windenergie **2**
1.1 Inleiding *2*
1.2 Achtergrond: Omgevingsvisie en Gebiedsvisie *2*
1.3 Opbouw Regieplan *3*

Hoofdstuk 2 Naar nieuwe windmolens in vier stappen **4**
2.1 Inleiding: de ambitie voor windenergie verbindt ons allemaal *4*
2.2 Uitgangspunten voor de realisatie van windenergie in Drenthe *4*
2.3 Coevorden: provincie houdt vinger aan de pols *7*
2.4 Emmen: in vier stappen naar 95,5 MW windenergie in 2020 *7*
2.5 Tweemaal per jaar rapportage over de voortgang *11*

Hoofdstuk 3 Drenthe kiest voor windenergie met betrokkenheid van het gebied **12**
3.1 Inleiding: visie provincie op de realisatie van windenergie *12*
3.2 Continue aandacht voor communicatie *12*
3.3 Volop ruimte voor participatie *13*
3.4 Innovatie in windenergie *15*

Hoofdstuk 4 Organisatie en financiën **16**
4.1 Inleiding: investeren in proces en inhoud *16*
4.2 Adviescommissie en projectorganisatie *16*
4.3 Begroting *16*

Bijlagen ter kennisneming:

- Evaluatie Gebiedsvisie Windenergie Drenthe
- Analyse ruimtelijke mogelijkheden voor de plaatsing van 135,5 MW in het zuidelijk deel van zoekgebied Drenthe
- Brief minister Kamp van Economische zaken d.d. 20 december 2013, Windpark Drenthe

Hoofdstuk 1 Inleiding: waarom een Regieplan Windenergie

1.1 Inleiding

Investeren in windenergie is investeren in een duurzame energievoorziening. Daarom hebben overheden – het rijk met de provincies, de provincie met gemeenten – afspraken gemaakt over extra inzet voor windenergie.

In Drenthe is al veel werk verricht. In de Omgevingsvisie – en de actualisatie daarvan in juli 2014 – is een zoekgebied vastgesteld en zijn een aantal spelregels opgenomen over de ontwikkeling van nieuwe windmolens in het oosten en zuidoosten van de provincie. Daarnaast is met de vier gemeenten in het Drentse zoekgebied voor windenergie in 2013 de Gebiedsvisie Windenergie Drenthe opgesteld.

Met het Rijk zijn afspraken gemaakt over windenergie in Drenthe: uiterlijk in 2020 dient in totaal 285,5 MW aan vermogen uit windenergie gerealiseerd te zijn. Over deze taakstelling hebben we uitvoerig gesproken met de gemeenten: conform het Drents omgevingsbeleid zullen de windmolens komen in het zoekgebied op het grondgebied van de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Coevorden en Emmen.

Voorliggend Regieplan beschrijft hoe het provinciaal bestuur de taakstelling voor windenergie – en dan in het bijzonder in het zuidelijk deel van het zoekgebied - zal realiseren. Het Regieplan Windenergie Drenthe vormt daarmee ook het antwoord op de brief van minister Kamp van Economische Zaken van 20 december 2013.

1.2 Achtergrond: Omgevingsvisie en Gebiedsvisie

In de Actualisatie Omgevingsvisie Drenthe die op 2 juli 2014 door PS is vastgesteld is voor de bouw van windmolens op hoofdlijnen beleid geformuleerd. Ook in de Drentse Gebiedsvisie Windenergie die samen met de vier gemeenten in het zoekgebied is opgesteld zijn uitgangspunten voor de realisatie van windparken vastgelegd. De Gebiedsvisie is in juni 2013 door Provinciale Staten vastgesteld en inmiddels geëvalueerd. In de bijlage bij dit Regieplan treft u de evaluatie aan.

Rijkscoördinatieprocedure voor Drentse Monden en Oostermoer
Door het Rijk worden met de rijkscoördinatieprocedure plannen ontwikkeld voor windenergie in het noordelijk deel van het zoekgebied uit de Drentse Gebiedsvisie, te weten in De Drentse Monden en Oostermoer. Deze plannen hebben een omvang minimaal 150 MW en maximaal 185,5 MW. De omvang zal door het Rijk worden beperkt tot 150 MW wanneer de resterende Drentse opgave van 135,5 MW met zekerheid in het zuidelijke deel van het zoekgebied uit de Drentse Gebiedsvisie

wordt gerealiseerd. Het Regieplan gaat hier vanuit. Hoewel de verantwoordelijkheid voor de realisatie in het noordelijk deel van het zoekgebied bij het Rijk ligt blijven we als provincie en ook de gemeenten hier nadrukkelijk bij betrokken (zie ook het gestelde hierover in de Structuurvisie Wind op Land). We zullen daarbij blijven pleiten voor een doorwerking van de uitgangspunten uit de Gebiedsvisie in de situering van de te bouwen windparken.

Provincie verantwoordelijk voor 135,5 MW in 2020
De doelstelling voor zuid-Drenthe (Coevorden en Emmen samen) is het realiseren van 135,5 MW capaciteit voor windenergie. Dit betekent dat op basis van de huidige technieken er plusminus 46 windmolens in het zuidelijk deel van het zoekgebied moeten worden gebouw.

De verantwoordelijkheid voor het tijdig (dat wil zeggen: voor 2021) realiseren van de opgave van de 135,5 MW ligt bij de provincie en maakt het noodzakelijk hiervoor een uitvoeringskader vast te stellen. Dit uitvoeringskader betreft niet alleen de te volgen procedures, maar ook de processen die opgestart moeten worden in de gebieden. Het Regieplan voorziet hierin.

In de geactualiseerde Omgevingsvisie staat over dit laatste het volgende aangegeven: "Wij vragen initiatiefnemers om de gebiedsbewoners actief en vroegtijdig bij het project te betrekken en daarbij ruimte te bieden voor participatie en de oprichting en financiering van Parkfondsen. Met de investeringen van de initiatiefnemers en mogelijk ook van overheden en andere partijen in de Parkfondsen zien wij mogelijkheden om in de gebieden andere opgaven op het vlak van economie, duurzaamheid en leefbaarheid te stimuleren". In voorliggend Regieplan Windenergie Drenthe wordt dit nader uitgewerkt.

1.3 Opbouw Regieplan

Het Regieplan Windenergie Drenthe bestaat uit twee componenten: in hoofdstuk 2 wordt beschreven hoe en tegen welke achtergronden de provincie in de komende jaren het proces wil faciliteren voor de bouw van de windmolens in het zuidelijk gedeelte van het zoekgebied. Na een aantal algemene uitgangspunten, worden de vier stappen beschreven die Drenthe zal doorlopen om daar tot de realisatie van de benodigde capaciteit voor windenergie te komen.

Hoofdstuk 3 bevat vervolgens de visie van de provincie op een aantal uitvoeringsaspecten die in dit verband van belang zijn. Dit betreft onder andere de communicatie met en participatie van betrokken bewoners, ondernemers, en maatschappelijke organisaties. Tot slot bevat hoofdstuk 4 een aantal organisatorische aspecten die van belang zijn bij de in de komende jaren in gang te zetten processen en procedures voor de te bouwen windmolens.

Hoofdstuk 2 Naar nieuwe windmolens in vier stappen

2.1 Inleiding: de ambitie voor windenergie verbindt ons allemaal

De provincie Drenthe is zich ervan bewust dat nieuwe windmolens ingrijpende veranderingen met zich meebrengen voor de mensen die er wonen en voor het landschap. Tegelijkertijd zien wij voor Drenthe een verantwoordelijkheid weggelegd om een bijdrage te leveren aan het terugdringen van het gebruik van fossiele brandstoffen. Ook de recente gebeurtenissen in Oekraïne laten zien dat de discussie over onze energie-afhankelijkheid in actualiteit toeneemt.

Voor de realisatie van de afgesproken 285,5 MW in Drenthe, van de in totaal in Nederland te realiseren 6.000 MW, hebben we een intensief traject gehad met de gemeenten in het zoekgebied. De daarbij gemaakte afspraak dat in het zuidelijk deel van het zoekgebied de gemeenten Coevorden en Emmen de verantwoordelijkheid nemen voor de bouw van de windmolens in hun gemeenten, krijgt in Emmen geen gestalte. Dit vraagt nu dan ook om een andere rol van de provincie, waarin de provincie met het daarop toegesneden wettelijk-procedurele instrumentarium een procedure start voor de bouw van windmolens in Emmen.

Om voor deze windmolens de beste locaties binnen Emmen te bepalen, stelt de provincie de Adviescommissie Windenergie Drenthe in. Aan deze commissie vragen we met voorstellen te komen voor windmolens in Emmen. De Adviescommissie krijgt hiervoor de beschikking over alle beschikbare onderzoekgegevens, maar gaat ook in gesprek met bewoners, ondernemers, gebruikers in de gebieden en overige deskundigen. De commissie legt vervolgens het onafhankelijk advies voor aan Gedeputeerde Staten van Drenthe. Na ontvangst van dit advies houdt GS een consultatieronde met de initiatiefnemers en de gemeente Emmen. Omdat niet de provincie, maar particuliere ondernemers uiteindelijk de windmolens ontwikkelen, bouwen en exploiteren, zal op basis van concrete projectplannen een provinciale coördinatieregeling in werking treden om de vergunningen voor de bouw van de windmolens te coördineren.

Het hierboven geschetste proces loopt van 2014 tot en met 2018. Onder andere met het instellen van de Adviescommissie Windenergie Drenthe, stelt de provincie de dialoog en de actieve participatie van bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties centraal.

2.2 Uitgangspunten voor de realisatie van windenergie in Drenthe

Hiervoor hebben we beschreven dat de provincie Drenthe een faciliterende rol heeft bij de realisatie van de taakstelling van 135,5 MW in zuid-oost Drenthe. Hierbij hanteert de provincie een aantal uitgangspunten die we in deze paragraaf kort toelichten.

Omgevingsvisie en Gebiedsvisie zijn vertrekpunt
Op 2 juli 2014 hebben Provinciale Staten de Actualisatie Omgevingsvisie Drenthe vastgesteld, inclusief een aantal uitgangspunten voor de realisatie van windenergie. Eerder al is, samen met de vier betrokken gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Coevorden en Emmen de Gebiedsvisie Windenergie Drenthe opgesteld. Deze hebben Provinciale Staten vastgesteld in juni 2013.

150 MW in het noorden, 135,5 MW in het zuiden van het zoekgebied
In de Inleiding hebben we aangegeven dat we de minister van Economische Zaken voorstellen de omvang van het windpark De Drentse Monden en Oostermoer in het noordelijk deel van het zoekgebied te begrenzen op 150 MW. Dat betekent dat voor het zuidelijk deel van het zoekgebied een opgave resteert van 135,5 MW. De bijgevoegde Evaluatie Gebiedsvisie windenergie Drenthe concludeert dat de gemeenten niet de verantwoordelijkheid nemen voor (de verdeling van) deze restopgave. Daarom neemt de provincie voor deze opgave de regie in handen.

40 MW in Coevorden, met de steun van de provincie
Een belangrijke conclusie van de evaluatie van de Gebiedsvisie is dat de gemeente Coevorden de afspraken is nagekomen en dat zij uitgaat van het realiseren van ca. 40 MW op haar grondgebied. In een bestuurlijk overleg met de gemeente Coevorden op 24 juni 2014 is dit bevestigd: de gemeente stelt alles in het werk om tijdig tot realisatie van deze 40 MW te komen. Hiervan uitgaande zal de rol van de provincie zich voor de windparken op Coevordens grondgebied beperken tot het waar nodig faciliteren van het gemeentelijke werk en het volgen van de voortgang van de gemeentelijke processen en procedures (zie ook paragraaf 2.3).

95,5 MW in Emmen, onder regie van de provincie
In de Evaluatie Gebiedsvisie windenergie Drenthe is ten aanzien van de invulling van het zuidelijke deel van het zoekgebied vastgesteld dat het proces van Emmen om te komen tot een windpark van 60 MW – en daarna mogelijk nog een extra taakstelling - is aangehouden tot na de gemeenteraadsverkiezingen. Het nieuwe bestuursakkoord spreekt van een windvrije gemeente. Dit betekent een breuk met het vanaf 2006 door de gemeente gevoerde beleid dat was gericht op de realisatie van 60 MW, waarvoor ook gedegen – en nog steeds bruikbaar – voorwerk is verricht. Ook heeft de gemeente reeds voor haar voorkeurslocatie, te weten het Rundeveen, een intensief gebiedsproces gevoerd gericht op het optimaliseren van de opbrengsten voor het gebied.

Met een in opdracht van GS uitgevoerde verkenning heeft het bureau Bosch en Van Rijn (eveneens bijgevoegd als bijlage bij het Regieplan) vastgesteld dat het grondgebied van de gemeente Emmen toereikende mogelijkheden biedt om – met in acht name van het beleid in de Actualisatie Omgevingsvisie Drenthe en uitgangspunten uit de Gebiedsvisie Windenergie Drenthe – plaats te bieden aan windvermogen van een omvang van 95,5 MW (135,5 minus 40). Dit valt ook te herleiden uit een door de gemeente Emmen opgestelde Plan MER.

Het bestuurlijk overleg op 27 juni 2014 met de gemeente Emmen en de brief d.d. 10 juli 2014 van het college van B en W van de gemeente hebben duidelijk gemaakt dat de gemeente geen verantwoordelijkheid meer neemt voor de keuze om in Emmen windparken te realiseren. Wel lijkt er ruimte dat als GS en PS een besluit hebben genomen voor de verdeling van de 285,5 MW, de locaties en het pakket aan randvoorwaarden, Emmen alsnog bereid is dan de regie voor de realisatie weer op zich te nemen. Een complicerende factor daarbij is echter dat Emmen in haar bestuursakkoord randvoorwaarden stelt waaraan in de praktijk niet is te voldoen (bijvoorbeeld geen plaatsing binnen 1500 meter vanaf woningen). Tegen deze achtergrond nemen wij daarom als provincie de verantwoordelijkheid om te waarborgen dat de opgave van 95,5 MW in Emmen tijdig wordt gerealiseerd.

In totaal neemt de provincie de verantwoordelijkheid voor een opgave van 135,5 MW in het zuidelijk deel van het zoekgebied. Hierboven is duidelijk gemaakt dat voor de opgave in Emmen een zwaardere rol voor de provincie is weggelegd in vergelijking met Coevorden.

Marktpartijen bouwen, de provincie faciliteert
Een belangrijk uitgangspunt is dat de overheid geen planontwikkelaar is: windmolens worden ontwikkeld, gebouwd en geëxploiteerd door initiatiefnemers in de markt. In de rol van facilitator richt de provincie zich op een vlot proces naar concrete, op uitvoering gerichte projectplannen in die gebieden die zich daarvoor het beste lenen. Het feit dat we bescheiden zijn over onze rol – we willen met name partijen verbinden en initiatiefnemers de ruimte geven om goede plannen te ontwikkelen – wil niet zeggen dat we als provincie Drenthe niet ambitieus zijn: de overeengekomen 135,5 MW windenergie in Emmen en Coevorden gaat er komen, uiterlijk in 2020. Drenthe staat voor zijn handtekening onder de afspraken met het rijk.

Kader: de formele bevoegdheden op basis van de Elektriciteitswet
Provincies en rijk hebben afspraken gemaakt over de realisatie van 6.000 MW extra windenergie in 2020. De bevoegdheid van de provincie om dit extra windvermogen te realiseren, is mede gebaseerd op artikel 9e van de Elektriciteitswet 1998. Hierin is aan Provinciale Staten de bevoegdheid toebedeeld voor "de aanleg of uitbreiding van een productie-installatie voor opwekking van duurzame elektriciteit met behulp van windenergie met een capaciteit van ten minste 5 maar niet meer dan 100 MW". In artikel 9f van de Elektriciteitswet 1998 is in verband hiermee aan Gedeputeerde Staten de bevoegdheid toegekend de vergunningverlening te coördineren.

In dialoog met bewoners, ondernemers en hun organisaties
De provincie Drenthe wil windenergie in Emmen en Coevorden niet vanuit een ivoren toren realiseren. Integendeel: dialoog en participatie zijn in dit proces vanzelfsprekende uitgangspunten. Dit betekent ook dat keuzeprocessen transparant zijn en bewoners, ondernemers en gebruikers (en hun organisaties) waar mogelijk betrokken worden. Dat geldt zowel voor de fase van planvorming als daarna. In de formele procedures – als concrete vergunningaanvragen voor de windparken door het bevoegd gezag in behandeling worden genomen – zal er alle ruimte zijn voor de

inspraak-, bezwaar- en beroepsmogelijkheden die de wet voor die procedures voorschrijft.

Daarnaast streven we naar participatie bij de exploitatie van de windmolens. Zoals vastgelegd in de Gebiedsvisie Windenergie Drenthe is het voornemen dat de initiatiefnemers omwonenden bijvoorbeeld een aanbod doen voor financiële participatie. Dit wordt in hoofdstuk 3 verder uitgewerkt.

Het voeren van de dialoog doen we wel in een hoog tempo. Gezien de grote ambities voor extra windenergie, moeten processen en procedures niet langer duren dan noodzakelijk. Na jaren van plannenmakerij moeten we de besluitvorming over de plek en de inrichting van de windmolenparken niet verder voor ons uitschuiven: op enig moment hebben bewoners, gemeenten en maatschappelijke organisaties recht op duidelijkheid.

2.3 Coevorden: provincie houdt vinger aan de pols

De gemeente Coevorden werkt in overleg met initiatiefnemers aan de concrete realisatie van twee windparken binnen het gemeentelijk grondgebied. Het gaat om de locatie Weijerswold en de uitbreiding van het aantal windmolens in Europark. Op dit moment is 12 MW op het Europark reeds gerealiseerd en 12 MW vergund.

Zoals ook is beschreven in de uitgangspunten hierboven, zijn de doelstellingen en vorderingen in Coevorden zodanig dat er bij gemeente en provincie vertrouwen is dat de uitbreidingsplannen tijdig zullen zijn vertaald in concrete projectplannen en vergunningaanvragen. Het voorliggende Regieplan is daarom vooralsnog niet van toepassing op de realisatie van de voor Coevordens grondgebied geplande 40 MW.

Momenteel vindt overleg plaats tussen de provincie Drenthe en de gemeente Coevorden over een systeem van overleg en monitoring van de processen en procedures, zodat de vorderingen van de werkzaamheden kunnen worden bewaakt en daarover halfjaarlijks kan worden gerapporteerd aan respectievelijk de Gemeenteraad, GS, PS en het Rijk.

2.4 Emmen: in vier stappen naar 95,5 MW windenergie in 2020

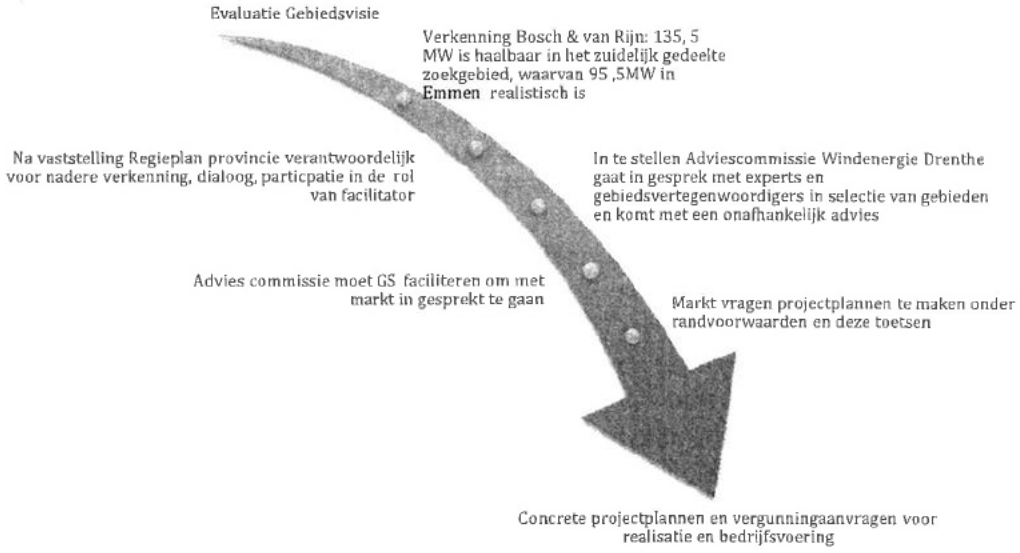
Zoals eerder aangegeven stellen wij voor als provincie de verantwoordelijkheid te nemen voor de realisatie van nieuwe windparken op het grondgebied van de gemeente Emmen. Deze verantwoordelijkheid betreft de totale capaciteit van de op te leveren windmolens (95,5 MW / plusminus 32 windmolens), de locaties en het pakket aan randvoorwaarden waaraan initiatiefnemers moeten voldoen voordat zij vergunningaanvragen indienen.

In paragraaf 2.2 verwezen wij reeds naar de door bureau Bosch en Van Rijn in opdracht van de provincie uitgevoerde verkenning naar mogelijke locaties voor windenergie in Emmen. Op basis hiervan kan worden vastgesteld dat het grondgebied van de gemeente Emmen goede mogelijkheden biedt om – met

inachtname van het beleid in de Actualisatie Omgevingsvisie Drenthe en uitgangspunten uit de Gebiedsvisie – plaats te bieden aan de doelstelling van 95,5 MW vermogen. Ook een eerder door de gemeente Emmen uitgevoerde Plan-MER laat dit zien. In deze Plan-MER zijn locaties als Rundeveen, De Monden, Oranjedal en Limietweg verkend. Deze komen, samen met een aantal andere locaties, ook naar voren in het onderzoek van bureau Bosch en Van Rijn.

De Plan-MER van Emmen en de 'longlist' in de bijgevoegde verkenning van bureau Bosch en Van Rijn, vormen het startpunt voor de processen en de procedures om met maximale participatie en in dialoog met betrokken partijen tot concrete projectplannen te komen. Het spreekt vanzelf dat daarbij ook nuttig gebruik wordt gemaakt van andere onderzoeken en inventarisaties die de afgelopen jaren in de gemeente Emmen zijn uitgevoerd.

Overzicht van de vier stappen
Het spoorboekje om in Emmen tot projectplannen te komen is in onderstaand overzicht samengevat. Aan de hand van dit stappenplan komen we tot een proces waarin uiteindelijk de markt projectplannen kan indienen voor de bouw van windmolens die vervolgens in procedure worden genomen. Hieronder wordt elk van de vier stappen kort toegelicht.

Stap 1: Adviescommissie gaat in gesprek
In het voorgaande is aangegeven dat de provincie belang hecht aan een proces waarin ruimte is voor dialoog en participatie. Hiertoe willen we een adviescommissie instellen: de Adviescommissie Windenergie Drenthe. In eerste instantie zal deze commissie zich richten op de dialoog met betrokkenen binnen de gemeente Emmen,

maar mogelijk vragen we de commissie later ook op andere aspecten van windenergie in Drenthe om advies. De commissie bestaat in beginsel uit drie personen met deskundigheid op het gebied van ruimtelijke planning, maatschappelijke kosten- en baten en energievraagstukken

In stap 1 vragen we de adviescommissie na de eerste verkennende gesprekken en een desk study een voorrangschikking te maken van de gebieden die in de bijgevoegde 'Analyse ruimtelijk mogelijkheden' zijn verkend (inperking van de 'longlist' op blz.16 van de analyse). Vervolgens kan de adviescommissie dan op basis van deze voorrangschikking via een kwalitatieve onderzoeksvorm met informele 'keukentafelgesprekken' (halfgestructureerde interviews) in kaart brengen wat er leeft in de verschillende gebieden in Emmen. Deze gesprekken met de belanghebbenden worden gevoerd door een lid van de adviescommissie en een onderzoeker. De gesprekken hebben een 'licht' karakter en bestaan uit drie fasen: kennismaking/bijpraten over stand van zaken, bevragen op relevante informatie en tot slot samenvatten en uitnodigen voor het vervolg. De gesprekpartners worden gevraagd zoveel mogelijk informatie te geven. Zij zijn echter niet verantwoordelijk voor het uiteindelijke advies van de Adviescommissie: dat stelt de commissie zelf vast.

De uitkomsten van de interviews en een te houden plenaire bijeenkomst met de groep mensen met wie is gesproken dient als input voor de adviescommissie. De commissie neemt deze informatie mee bij het formuleren van een voorkeurslijst en het opstellen van randvoorwaarden en aandachtspunten. Naast de gesprekken in het gebied, voert de adviescommissie ook gesprekken met stakeholders en andere deskundigen. Ook juridische aspecten, zoals bijvoorbeeld de betekenis van het Verdrag van Meppen voor de locatie Limietweg, worden gewogen door de commissie. Tot slot wordt de commissie gevraagd om ook op het gebied van techniek en innovatie aanbevelingen te formuleren.

Het resultaat van deze stap is een gerangschikte lijst van locaties met aandachtspunten, waarbij de rangschikking – nog zonder politiek-bestuurlijke weging – met inbreng van omwonenden en andere experts tot stand is gekomen. De adviescommissie zal gevraagd worden voor 1 december een tussenrapportage op te leveren over de voorrangschikking en uiterlijk in maart 2015 haar eindrapportage van de verkenningsfase aan GS op te leveren. In aanvulling op het Regieplan zullen we minister Kamp van Economische Zaken dan ook nog dit jaar informeren over de tussenrapportage van de adviescommissie. Ook PS zullen we informeren over de beide rapportages van de adviescommissie.

Stap 2: Dialoog met eerst in aanmerking komende initiatiefnemers
Na ontvangst van het eindrapport van de Adviescommissie, gaat de provincie Drenthe in eerste instantie in gesprek met de initiatiefnemers voor de eerst in aanmerking komende locaties. Dat betreft dus die locaties die hoog 'scoren' in de ranglijst die de commissie, gehoord de bewoners en de experts, heeft opgesteld. Ook de gemeente Emmen zal bij deze gesprekken worden betrokken.

Het doel van de gesprekken is om per locatie met de initiatiefnemer te bespreken wat de bevindingen van stap 1 zijn en om van de initiatiefnemer te vernemen hoe de aandachtspunten van de omwonenden en het expert-judgement goed in een eventuele projectuitwerking meegenomen zouden kunnen worden. Voor zover dat niet uit de aandachtspunten naar voren komt, zal tevens worden gevraagd hoe de initiatiefnemer omwonenden bij de verdere planuitwerking gaat betrekken, hoe de initiatiefnemer de omwonenden een aanbod voor financiële participatie gaat doen en anderszins maatschappelijke baten voor het gebied verwacht te realiseren.

Aan de hand van de bevindingen van de gesprekken met de initiatiefnemers zullen GS een aantal van de initiatiefnemers uitnodigen een projectplan-op-hoofdlijnen voor het initiatief op te stellen en aan te bieden aan GS. In dit projectplan dienen, naast een inschatting van het te realiseren vermogen en de ruimtelijke consequenties, in ieder geval de bovengenoemde aspecten aan de orde te komen.

Stap 2 kan rond de zomer in 2015 worden afgerond. Op deze manier wordt toegewerkt naar de hoofdopzet voor de vergunningaanvragen.

Stap 3: Van projectplan-op-hoofdlijnen naar vergunningaanvragen
In stap 3 worden de ingezonden projectplannen-op-hoofdlijnen door GS – na raadpleging van PS – beoordeeld. Eventueel kan in deze fase nog nader overleg met initiatiefnemers plaatsvinden. Op basis van de beoordelingen en het resultaat van eventueel nader overleg zullen GS dan de meest in aanmerking komende initiatiefnemers uitnodigen ontvankelijke vergunningaanvragen te ontwikkelen en deze – gestaafd met de wettelijk vereiste onderzoekingen – in te dienen. In totaliteit moeten de vergunningsaanvragen leiden tot een opgesteld vermogen van 95,5 MW in de gemeente Emmen. Vergunningaanvragen die leiden tot een opgesteld vermogen van meer dan 95,5 MW in Emmen worden niet gehonoreerd.

De genoemde raadpleging van PS wordt voorzien in de tweede helft van 2015, waarna bovenbedoelde uitnodigingen kunnen worden verstuurd.

Stap 4: Naar vergunningverlening
In de laatste stap ontwikkelen de initiatiefnemers de projectplannen, stellen deze de aanvragen op voor de benodigde vergunningen, voeren de daarbij noodzakelijke onderzoeken uit en dienen de vergunningaanvragen in. Vervolgens nemen de bevoegde gezagen – onder provinciale coördinatie – de vergunningaanvragen in behandeling en worden de vergunningen al dan niet verleend. Vanzelfsprekend nemen we hierbij de wettelijke vereisten voor inspraak, bezwaar en beroep volledig in acht.

Kader: nadere toelichting coördinatie van de vergunningverlening door GS
Artikel 9f van de Elektriciteitswet 1998 regelt dat Gedeputeerde Staten voor de bouw van windparken van 5 tot 100 MW - tenzij niet verwacht wordt dat dat de procedures versnelt, of wanneer de provinciale taakstelling van 285,5 MW al zou zijn behaald - de Provinciale Coördinatieregeling van de Wet ruimtelijke ordening gebruiken om de vergunningen en dergelijke te verlenen die nodig zijn om een park te realiseren.

Daarbij
- verlenen GS de vergunningen en dergelijke en zijn de gemeenten en de waterschappen daartoe niet bevoegd;
- en worden de vergunningen en dergelijke - na door de initiatiefnemer te zijn aangevraagd - tegelijk voorbereid, genomen en gepubliceerd voor inspraak, waarna ze als één geheel hetzelfde beroepstraject volgen.

Onder deze vergunningen kan ook de Omgevingsvergunning zijn ter afwijking van het bestemmingsplan. Uitgangspunt is dat met deze Omgevingsvergunning een 'projectbesluit' zal worden genomen, waarbij de besluitvorming betrekking heeft op concrete projectplannen en de voorbereiding en vaststelling van Inpassingsplannen - die als algemene regelingen in de coördinatie-procedure geen toegevoegde waarde hebben - achterwege kan blijven.

Wanneer de projectplannen begin 2016 worden ingediend, kunnen de vergunningen medio 2017 worden verleend. Afhankelijk van de duur van de afhandeling van eventuele beroepen bij de Afdeling Rechtspraak van de Raad van State, is de start van de aanleg van de windparken in de eerste helft 2018 realistisch.

2.5 Tweemaal per jaar rapportage over de voortgang

Met de vaststelling van het Regieplan Windenergie Drenthe door Provinciale Staten staat de provincie aan het begin van een traject dat om tact, begrip en doorzettingsvermogen vraagt. We kiezen voor een weg die kan worden samengevat als 'besturen op maat' bij het realiseren van voorzieningen die het gemeentelijk domein overschrijden. Waar de provincie als bevoegd zal gaan optreden, zullen we dit zoveel als mogelijk doen in dialoog met omwonenden, gebruikers van de (mogelijke) locaties, gemeenten en andere stakeholders. Dit proces vraagt tijd, aandacht en slagkracht van alle betrokkenen.

Wij zullen aan Provinciale Staten tweemaal per jaar, of vaker wanneer daartoe aanleiding is, rapporteren over de gerealiseerde voortgang van de uitvoering van het Regieplan. In beginsel ontvangt PS de voortgangsrapportages in juni en december. Deze voortgangsrapportages zullen we ook gebruiken voor de halfjaarlijkse rapportages richting minister Kamp van Economische Zaken.

Hoofdstuk 3 Drenthe kiest voor windenergie met betrokkenheid van het gebied

3.1 Inleiding: visie provincie op de realisatie van windenergie

Hoofdstuk 2 van dit Regieplan bevat de te voeren procedure om te komen tot de bouw van de windmolens in het zuidelijk gedeelte van het zoekgebied. Met het stappenplan richten we ons primair op het realiseren van 95,5 MW windenergie op het grondgebied van de gemeente Emmen. De verantwoordelijkheid van de provincie en van de initiatiefnemers gaat echter verder: we streven in het gehele zoekgebied naar een proces waarin verbindingen worden gezocht met andere ontwikkelingen in de directe omgeving van de nieuwe windparken. In onze verantwoordelijkheid als facilitator willen we daarom omstandigheden creëren opdat deze verbindingen door de initiatiefnemers van de windparken en andere betrokkenen optimaal ingevuld kunnen worden.

Dit vraagt om een visie van de provincie Drenthe, onder andere op het terrein van communicatie, participatie en innovatie. In dit hoofdstuk wordt die visie op hoofdlijnen uiteengezet. Uiteraard is deze visie niet in beton gegoten: werkende weg blijft er ruimte voor nieuwe ontwikkelingen en inzichten.

3.2 Continue aandacht voor communicatie

Communicatie met bewoners, ondernemers, gemeenten en maatschappelijke organisaties op het thema windenergie zal in de komende jaren continu aandacht vragen. De provincie Drenthe is zich ervan bewust dat op het moment dat de Adviescommissie Windenergie in Drenthe (zie paragraaf 2.4) met haar werkzaamheden begint, dit in Emmen het nodige zal losmaken. We zullen dan ook vanaf het begin de dialoog aangaan en transparant zijn over de stappen die komen gaan. Het voorliggende Regieplan is hierin een belangrijke stap. Maar ook daarna werken we aan de hand van een zorgvuldig op te stellen communicatieplan. Hierbij geven we gemeenten en later ook initiatiefnemers de ruimte om de communicatie met bewoners en andere stakeholders mede vorm te geven, waarbij we streven naar een gezamenlijke communicatieparaplu met eenduidige communicatiemiddelen en -activiteiten. De coördinator en verantwoordelijke voor de communicatie is en blijft echter de provincie.

Communicatielijnen waaraan we inhoud gaan geven zijn onder meer:

- Informatie over aanleiding en achtergronden Regieplan
- Informatie over opdracht en werkwijze Adviescommissie Windenergie Drenthe.
- Terugkoppeling aan alle gesprekpartners over de resultaten van de dialoog van de Adviescommissie,

- Voorlichting en informatie over de bouw van windmolens (nut& noodzaak, storytelling, facts & figures, techniek, planning).
- (Faciliteren) marketing van participatie (bijv. Parkfonds, Profijtfonds).
- Continue afstemming communicatie met samenwerkende partijen.
- Monitoring social media.
- Visualisatie van nieuwe windparken.
- Informele consultatie op onderdelen, waaronder aspecten als gezondheid, werkgelegenheid, innovatie.
- Communicatieve begeleiding inspraakprocedures.

3.3 Volop ruimte voor participatie

De provincie Drenthe is van mening dat bijzondere aandacht nodig is voor een goede verdeling van de lusten en lasten van windparken. Daarom streven we ernaar dat bewoners, bedrijven en andere belanghebbenden in de directe omgeving van een windpark kunnen delen in de opbrengsten van het park. Deze participatie kan op verschillende manieren worden ingevuld, onder meer met een profijtregeling, een parkfonds, financiële participatie en/of andere spin-offs. Met al deze vormen van participatie is op andere plekken reeds ervaring opgedaan.

Hieronder worden de verschillende vormen van participatie kort toegelicht. De toelichting is niet bedoeld als een absoluut toetsingskader voor de projectplannen-op-hoofdlijnen die we in de loop van 2015 aan initiatiefnemers zullen vragen. Wel willen we hen hiermee inspireren en ook bewoners, bedrijven en andere betrokkenen op ideeën te brengen voor het samenwerken aan windenergie met draagvlak. Waar nodig zullen we op dit punt ook faciliteren.

Parkfonds
De provincie is voorstander van de realisatie van parkfondsen voor de locaties waar windparken gerealiseerd gaan worden. Dit is ook vastgesteld door PS in de Actualisering van de Omgevingsvisie in juli 2014. Het parkfonds houdt in dat de initiatiefnemers van de windparken een fonds instellen en hierin jaarlijks structurele bijdragen gaan storten. Omdat de gebiedskenmerken per windparkproject sterk verschillen (situering en omvang windpark, aantallen bewoners rondom park, aantal kernen in de buurt etc.) zal er maatwerk moeten worden verricht.

Kader: praktijkvoorbeelden van Parkfondsen

Keileroordfonds
ECN stort €10.000,- (ongeveer €200,- per MW) in een gemeenschappelijk fonds.

Green Scheme in Denemarken
De Deense overheid stelt ongeveer €25.000,- per turbine beschikbaar voor projecten op het terrein van duurzaamheid en leefbaarheid.

Gebiedsgebonden bijdragen in Groningen en Flevoland

Aan initiatiefnemers wordt in deze provincies een gebiedsgebonden bijdrage van van €.1050,- per MW per jaar gevraagd. Ook andere partijen kunnen bijdragen in een daarmee te vormen fonds, waarmee investeringen mogelijk worden in economie, duurzaamheid en leefbaarheid

Voor de financiering van het Parkfonds stellen wij voor dat elke initiatiefnemer jaarlijks een gebiedsgebonden bijdrage hierin stort, passend binnen de business case van het betreffende windpark. De bijdrage dient vanaf het eerste jaar van daadwerkelijke energieproductie van het nieuwe windpark voldaan te worden. Wij zijn bereid hierin ook te investeren om daarmee provinciale doelen op het gebied van economie, duurzaamheid en leefbaarheid te realiseren. Dit geldt overigens niet alleen voor het zuidelijk deel van het zoekgebied, ook voor het noordelijk deel zullen we ons sterk maken voor het instellen van een Parkfonds.

Voor een goed functionerend Parkfonds is het van belang dat er een helder doel is, een sterk bestuur en voldoende middelen. Het fonds wordt robuuster wanneer ook betrokken gemeenten en andere belanghebbende partijen bijdragen aan het Parkfonds. De bijdragen vanuit de gemeenten zouden bijvoorbeeld gefinancierd kunnen worden uit de leges en (een deel van) de extra OZB-opbrengsten van de windparken.

Profijtregeling
Vanuit een parkfonds of gebiedsfonds kan een profijtregeling worden gefinancierd, bijvoorbeeld voor alle bewoners die binnen een bepaalde afstand van de nieuwe turbines wonen en die niet medeontwikkelaar zijn van het park en/of geen inkomsten hebben via opstalrechten voor windturbines. Hierbij is het denkbaar dat (een deel van) de energierekening van omwonenden wordt betaald uit de opbrengsten van het park. Bij dergelijke regelingen is maatwerk nodig omdat de lusten en lasten per bewoner kunnen verschillen.

Kader: praktijkvoorbeelden van de Profijtregeling

Wieringermeer
NUON betaalt 130 euro per jaar aan omwonenden van het windpark

Windunie
Omwonenden krijgen windenergie aangeboden tegen een gereduceerd tarief

Spin-off mogelijkheden van het windpark
Het Zuidoosten van Drenthe heeft te maken met specifieke opgaven op het terrein van economie, arbeidsmarkt en demografische ontwikkeling. Daarom gaan we met de initiatiefnemers in gesprek om te bewerkstelligen dat de windparken leiden tot een 'social investment'. Met de bouw van de windparken zijn immers forse investeringen gemoeid, niet alleen in de bouw van de windturbines zelf maar ook voor het transport van de elektriciteit, toegangswegen naar de locaties van de windturbines en onderhoud van de installaties. Gemiddeld levert een operationeel windpark van 100 MW structureel tien

voltijds banen op. Wij zetten ons ervoor in dat de ontwikkelaars lokale bedrijven en werkzoekenden inzetten bij de bouw en het onderhoud van de windparken.

Financiële participatie
Ook financiële participatie is een mogelijkheid om bewoners en andere betrokkenen mee te laten profiteren van de komst van een windpark. Door zelf te investeren in het windpark, kan het windpark een aardig rendement opleveren. Er zijn in beginsel twee vormen van financiële participatie:

- Participatie met risico en zeggenschap, waarbij de participant als het ware mede-eigenaar is van het windpark en dus meedeelt in de financiële risico's.
- Participatie met weinig risico en geen of beperkte zeggenschap. Bij deze vorm van financiële participatie neemt de participant doorgaans deel in een bepaalde financieringsvorm waarbij het risico beperkt is, bijvoorbeeld door middel van aandelen of obligaties.

Kader: praktijkvoorbeelden van financiële participatie

De Deense 20%-regel
In Denemarken zijn initiatiefnemers verplicht 20% van de aandelen in windmolenparken publiekelijk uit te geven. Omwonenden hebben hierbij voorrang.

Obligaties Burgervlotbrug
Het park Burgervlotbrug in Noord-Holland geeft obligatieleningen uit aan particulieren. Hiermee ontvangen zij een jaarlijkse rente van 8%.

Beleggingsfonds MEEWIND
Het fonds MEEWIND laat mensen gedurende twintig jaar participeren in windparken, voor minimaal €1.000,- per participatie. Het rendement is 7-10% per jaar.

3.4 Innovatie in windenergie

Voor diverse potentiële locaties in Drenthe zijn in het verleden door initiatiefnemers al meer of minder gedetailleerde invullingen gemaakt. De dialoog met de initiatiefnemers is erop gericht om - naast bovengenoemde punten - hen nadrukkelijk ook onder de aandacht te brengen dat de techniek ten opzichte van eerder opgestelde plannen inmiddels voortgeschreden is. Dat biedt allicht nieuwe kansen voor wat betreft de rentabiliteit, maar ook voor de inpassing in de omgeving. De provincie zal inzetten op state of the art-plannen.

Een discussie die daarbij wordt meegenomen is op termijn niet zozeer te kijken naar het aantal MW's van de windparken (dit betreft de capaciteit van de molens), maar naar de uiteindelijke energieopbrengsten (de output). De provincie is bereid het beleid hierop te gaan richten. Als we kiezen voor maximale energieopbrengsten, is het wellicht mogelijk om met minder windmolens dezelfde productiecapaciteit te realiseren. Ook zullen we kijken naar mogelijkheden voor flexibelere vergunningen, die een optimale turbinekeuze mogelijk maken op het moment van realisatie.

Hoofdstuk 4 Organisatie en financiën

4.1 Inleiding: investeren in proces en inhoud

De provinciale verantwoordelijkheid voor het realiseren van windenergie met draagvlak in Drenthe - en dan in het bijzonder in het zuid-oosten van de provincie - vraagt om investeringen in mensen en middelen. In dit hoofdstuk wordt daartoe een voorstel op hoofdlijnen gepresenteerd.

4.2 Adviescommissie en projectorganisatie

De provinciale verantwoordelijkheid om het proces en de procedures aan de hand van bovenbeschreven vertrekpunten goed in te vullen, vraagt om een goed geleide en adequaat gefaciliteerde projectorganisatie. Deze organisatie dient te zijn toegerust op de verschillende benodigde expertises. Het gaat dan onder meer om interne en externe communicatie, technische expertise en planologisch-juridische kennis. In de komende periode zullen we hieraan invulling geven.

Daarbij overwegen we om in het zuidelijk deel van het zoekgebied een projectbureau in te richten, om letterlijk dicht bij de bewoners, bedrijven en andere betrokkenen te staan. Bij de bemensing van het projectbureau geven we ruimte aan de gemeenten om hier ook mensen te detacheren en zo samen met alle stakeholders te bouwen aan windenergie met zoveel mogelijk draagvlak en zoveel mogelijk meerwaarde voor economie, duurzaamheid en leefbaarheid. Ook de adviescommissie kan het projectbureau als thuisbasis gebruiken en daarmee laagdrempelig opereren.

4.3 Begroting

Met de realisatie van nieuwe windenergie levert Drenthe een belangrijke bijdrage aan de (inter)nationale behoefte aan duurzame energie. In dit Regieplan hebben we aangegeven dat we als provincie investeren in een zorgvuldig proces dat zoveel mogelijk verbindingen oplevert met andere opgaven op het terrein van economie, duurzaamheid en leefbaarheid. Dit vraagt om een gedegen organisatie die een en ander gaat opzetten en begeleiden.

Het onderstaande overzicht geeft een eerste indicatie van de investeringen die met dit proces gemoeid zijn. Het merendeel van de kosten heeft betrekking op het zuidelijk deel van het zoekgebied waar de provincie de regie heeft. Daarnaast willen we een bijdrage leveren aan de communicatie in het noordelijk deel van het zoekgebied en de operationalisering van een Parkfonds. Ook hierin is in het kostenoverzicht voorzien.
Tegenover de investeringen van de provincie staan grote investeringen van de kant van particuliere initiatiefnemers. Naar schatting gaat het voor het totale Drentse

zoekgebied om een investering vanuit de markt van tussen de € 300 miljoen en € 400 miljoen. Dit zorgt niet alleen voor directe en indirecte werkgelegenheid, maar bijvoorbeeld ook voor inkomsten als leges en structurele WOZ-opbrengsten.

Rekening houdend met het onderstaande overzicht ontvangen Provinciale Staten op een later moment concrete voorstellen voor de financiering van de verschillende onderdelen. Deels zullen hiervoor nieuwe middelen moeten worden vrijgemaakt in de komende jaren, deels kan het gefinancierd worden uit bestaande programma's.

Raming benodigde middelen Regieplan (bedragen x € 1.000,-)	**va okt 2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**
Opstellen/uitvoeren strategisch communicatieplan	50	50	25	25	15
Proces van selectie van geschikte locaties in samenspraak met experts en omwonenden en advisering Adviescommissie Windenergie Drenthe incl. organisatie, ondersteuning dialoog werkzaamheden commissie	125				
Bijdrage provincie (communicatie DDOM)		10	10	10	10
Onderzoeken, juridische advisering, MKBA/MKEA etc.	10	50			
Uitbesteding (PCR) procedures*			150	150	
Opdracht Projectleiding (in eerste instantie voor op te starten procedures, de dialoog, daarna voor de uitvoering/koppeling met opgaven op het gebied van economie, duurzaamheid en leefbaarheid) **	25	125	125	125	75
Bijdrage aan projectvoorbereiding/organisatie mogelijke invullingen gebiedsontwikkeling gefinancierd uit parkfondsen			25	25	
Bijdrage provincie Parkfonds t.b.v. leefbaarheid, economie en duurzaamheid in gebieden met windparken ***					1.000
Totalen	**210**	**235**	**335**	**335**	**1.100**

** Uitgaande van drie windparken onder provinciale coördinatie.*
*** De mogelijkheden worden onderzocht om in het zuidelijk deel van het zoekgebied (Emmen) een projectbureau in te richten waarin ook andere betrokken partijen kunnen participeren.*
**** Uitgaande van 3.500 €/MW en 285,5 MW.*

punt 5b

Evaluatie 1e fase Gebiedsvisie windenergie Drenthe
3-6-2014

Inhoudsopgave

1 Doel en inhoud evaluatie 3
1.1 Aanleiding 3
1.2 Doelen 3
1.3 Inhoud 3

2 Samenvatting kaders windenergie 3
2.1 Rijk 4
2.2 Provincie 4
2.3 Provincie en gemeenten 5

3 Kwantitatieve evaluatie Fase 1 6
3.1 Overheden 6
3.2 Planologische afspraken 8
3.3 Resterende provinciale opgave 8

4 Kwalitatieve evaluatie Fase 1 9

5 Conclusie en vervolg 10
5.1 Evaluatie fase 1 10
5.2 Handvatten voor vervolg 11

1 Doel en inhoud evaluatie

De provincie Drenthe en de gemeenten Coevorden, Emmen, Aa en Hunze en Borger-Odoorn hebben het bureau Omniplan gevraagd de evaluatie van de eerste fase van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe uit te voeren zoals beschreven op bladzijde 26 van de gebiedsvisie. De gebiedsvisie beschrijft waar en onder welke voorwaarden windturbines in Drenthe kunnen worden geplaatst. De resultaten van de evaluatie vormen de basis voor het Regieplan windenergie Drenthe, dat in opdracht van de provincie Drenthe wordt gemaakt en 24 september 2014 aan Provinciale Staten van Drenthe zal worden aangeboden.

1.1 Aanleiding

In de gebiedsvisie Windenergie Drenthe hebben de vijf betrokken overheden afgesproken om begin 2014 te evalueren en de balans op te maken. De realisatie van de provinciale doelstelling van 285,5 MW voor 2020 is in de gebiedsvisie in 2 fasen verdeeld:

- In fase 1 leggen de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Coevorden en Emmen de locaties en gebieden voor 1 januari 2014 vast in gemeentelijke structuurvisies.
- Na een kwalitatieve en kwantitatieve evaluatie van de eerste fase, wordt begin 2014 de balans opgemaakt.
- Het resterende deel van de doelstelling wordt in fase 2 weggezet op locaties in het zoekgebied die daar het meest voor in aanmerking komen.

1.2 Doelen

De evaluatie is bedoeld om de balans op te maken van wat er in fase 1 is gerealiseerd van de gemaakte planologische afspraken en hoe groot de provinciale restopgave is. Daarnaast markeert de evaluatie de start van fase 2 om te komen tot een zorgvuldige verdeling van de totale windopgave in Drenthe.

1.3 Inhoud

Na een samenvatting van de kaders voor windenergie in Drenthe wordt een kwantitatieve en kwalitatieve analyse van de eerste fase gemaakt.

- De kwantitatieve evaluatie maakt de behaalde resultaten inzichtelijk van waar de provinciale doelstelling is verdeeld, wat er gerealiseerd is van de planologische afspraken en hoe groot de provinciale restopgave is.
- De kwalitatieve evaluatie gaat in op de in de gebiedsvisie genoemde voorwaarden voor de realisering van windparken.

Peildatum van deze evaluatie is 1 mei 2014. Na de conclusies op hoofdlijnen sluit deze evaluatie af met handvatten voor het vervolgproces.

2 Samenvatting kaders windenergie

Het beleid voor windenergie is volop in ontwikkeling. In dit hoofdstuk wordt een samenvatting gegeven van de belangrijkste beleidskaders van Rijk, Provincie en gemeenten, die van belang zijn voor realisering van windenergie in Drenthe.

2.1 *Rijk*

De overheden willen in 2020 een totale capaciteit van 6000 Megawatt windenergie op land realiseren. Ook in het onlangs gesloten Energieakkoord is de doelstelling om in 2020 6000 MW windenergie te realiseren opgenomen. Het rijk heeft hiertoe een Structuurvisie Wind op Land (SWoL) gemaakt. Op 24 april is de visie behandeld in de Tweede Kamer. Het verkrijgen van draagvlak van bewoners bij het plaatsen van de windmolens staat hoog op de agenda. Een motie die het Rijk verzoekt bij de locatiekeuze voor grootschalige windparken in de Drentse Veenkoloniën de Gebiedsvisie als uitgangspunt te nemen, is aangenomen. Minister Kamp geeft invulling aan deze motie door, in lijn met de brief van 20 december 2013, de drie gebieden uit de gebiedsvisie als eerste stap te verkennen. In dat kader is de Rijksadviseur voor het landschap gevraagd om zijn landschappelijke visie op de inpassing van windenergie in het plangebied van het windpark.

Conform de Crisis en herstelwet is het Rijk het bevoegd gezag voor windparken groter dan 100 MW. In 2010 zijn twee aanvragen voor een rijkscoördinatieregeling (RCR) ingediend voor concrete initiatieven van grootschalig windparken (De Drentse Monden en Oostermoer) in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn. Het Rijk is daarmee het bevoegd gezag voor de realisering van windenergie in het noorden van het zoekgebied. Eind december 2013 heeft minister Kamp, na een periode van intensieve gesprekken tussen provincie, initiatiefnemers en het Rijk, in een brief aan de provincie zijn besluiten over het windpark De Drentse Monden en Oostermoer, kenbaar gemaakt. Uiteindelijk is dit windpark begrensd in omvang. In de RCR zal minimaal 150 MW en maximaal 185,5 MW worden opgenomen. De provincie Drenthe zal voor 1 januari 2015 met een besluit van Provinciale Staten vastleggen waar de opgave van de resterende 135,5 MW (naast de 150 MW in het gebied De Drentse Monden en Oostermoer) windenergie planologisch concreet wordt ingevuld.

2.2 *Provincie*

Eind 2012 zijn de provincies, verenigd in het IPO, het onderling eens geworden over de verdeling van 6000 MW windenergie over de 12 provincies. De provincie Drenthe heeft met de Rijksoverheid afgesproken dat in Drenthe 285,5 MW aan windenergie wordt geplaatst

In haar omgevingsvisie van 2010 heeft de provincie een zoekgebied aangewezen, voor de realisering van deze doelstelling. Het zoekgebied ligt in de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden. De provincie heeft besloten dat de doelstelling van 285,5 MW binnen dit zoekgebied dient te worden gerealiseerd.

Conform de Crisis en herstelwet (CHW) zijn Provinciale Staten het bevoegd gezag voor windparken van 5 tot 100 MW. Indien de gemeente ten behoeve van een windinitiatief het bestemmingsplan niet vaststelt of wijzigt, kan de initiatiefnemer een beroep doen op de provincie. Provinciale Staten zijn bevoegd een inpassingsplan te maken. Voor de vergunningverlening is standaard de provinciale coördinatieregeling van toepassing.

2.3 *Provincie en gemeenten*

In 2011 is door de Provincie Drenthe in samenwerking met de gemeenten van het zoekgebied gestart met het opstellen van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe. De Gebiedsvisie is een uitwerking en verfijning van het provinciaal zoekgebied. Het is een gezamenlijk product van de provincie Drenthe en de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden en geeft aan waar en onder welke voorwaarden windturbines in het zoekgebied kunnen worden geplaatst. Deze gebiedsvisie is in de zomer van 2013 afgerond.

De gebiedsvisie is een gezamenlijke bestuurlijke en politieke visie van de betrokken overheden over de invulling van het zoekgebied voor windenergie. Met de vier betrokken gemeentes is afgesproken om de locaties geschikt voor de ontwikkeling van windenergie voor 1 januari 2014 vast te leggen in structuurvisies. Afgesproken is om deze gebiedsvisie begin 2014 te evalueren. Deze evaluatie is hier nu aan de orde.

In de gebiedsvisie zijn geen getallen opgenomen over de verdeling van de windopgave wel is met Emmen afgesproken dat zij in de eerste fase locaties voor 60 MW planologisch vastlegt in een structuurvisie alvorens er sprake kan zijn van een aanvullende taakstelling. De gemeente Coevorden heeft uitgesproken 40 MW te willen realiseren op de daarvoor aangewezen locaties. Op grond van de evaluatie wordt het resterende deel van de doelstelling weggezet op locaties die daar het meest voor in aanmerking komen, op basis van de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de vijf betrokken overheden. Indien de gemeenten hierbij in gebreke blijven zal de provincie een procedure starten voor een provinciaal inpassingsplan.

3 Kwantitatieve evaluatie Fase 1

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de vragen:
Wat is er gerealiseerd van de planologische afspraken en hoe groot is de provinciale restopgave?

Hiervoor wordt allereerst per overheid een analyse gemaakt.

3.1 Overheden

Provincie

- Op 23 juni 2013 hebben Provinciale Staten de Gebiedsvisie windenergie Drenthe vastgesteld.
- De provincie heeft met in acht name van de uitgangspunten en de drie gebieden uit de Gebiedsvisie de brief van de Minister van Economische Zaken d.d. 20 december 2013 geaccepteerd als het procedurele kader voor het windpark De Drentse Monden en Oostermoer in het noordelijk deel van het zoekgebied.
- De taakstelling en de Gebiedsvisie zijn opgenomen in de actualisatie van de omgevingsvisie, die begin 2014 ter inzage heeft gelegen. GS zullen met een paar aanvullingen op het gebied van Parkfonds, participatie en dialoog, de actualisatie van de omgevingsvisie eind mei ter besluitvorming voorleggen aan PS, die hierover op 2 juli beslissen.

Aa en Hunze

- Het college van Aa en Hunze heeft ingestemd met de gebiedsvisie net zoals de meerderheid van de commissie. De gemeenteraad heeft de gebiedsvisie niet vastgesteld.
- Het windpark Oostermoer wordt onder de RCR ontwikkeld en door het Rijk wordt een inpassingsplan opgesteld. De gemeente is bevoegd gezag voor de Omgevingsvergunning.
- Inzet van de gemeente is om de gebiedsvisie en de hierin opgenomen voorwaarden als uitgangspunt te nemen voor het rijksinpassingsplan. 30MW wordt door de gemeente gezien als maximum (bron brief 29-1-2014).

Borger-Odoorn

- Aan de totstandkoming van de gebiedsvisie is intensief meegewerkt door de gemeente. De concept-gebiedsvisie is op 15 januari 2013 tijdens een plenaire avond als alternatief t.o.v. het windpark Drentse Monden dat onder de Rijkscoordinatieregeling wordt ontwikkeld door de wethouder van Borger-Odoorn gepresenteerd. Bij de aanwezigen was geen draagvlak voor de concept-gebiedsvisie.
- De Gebiedsvisie is vervolgens niet vastgesteld door burgemeester en wethouders (na raadpleging raad op 13 juni 2013).
- De raad heeft zich in de Structuurvisie Borger-Odoorn 2010 op bladzijde 29 uitgesproken tegen realisatie van een grootschalig windmolenpark met tussen de 80 en 200 molens.
- Het windpark Drentse Monden wordt onder de RCR ontwikkeld en door het Rijk wordt een inpassingsplan opgesteld. De gemeente is bevoegd gezag voor de Omgevingsvergunning.

- Inzet van de gemeente is om de gebiedsvisie en de daarin opgenomen voorwaarden als uitgangspunt te nemen voor het rijksinpassingsplan. 90 MW wordt door de gemeente gezien als maximum (bron brief 29-1-2014).

Coevorden

- De gemeente Coevorden heeft de Gebiedsvisie windenergie Drenthe vastgesteld.
- De gemeente Coevorden heeft in december 2013 haar structuurvisie vastgesteld en daarin twee locaties voor de ontwikkeling van windenergie opgenomen, onder voorwaarde dat de andere gemeenten deze ook vaststellen.
- Initiatieven met betrekking tot de plaatsing van windparken zullen zich moeten richten op deze 2 locaties.
- De gemeente is op dit moment in gesprek met verschillende initiatiefnemers. Hierbij worden de uitgangspunten in de Gebiedsvisie Windenergie Drenthe in acht genomen en zet de gemeente in op realisatie van 40 MW.

Emmen

- In 2006 heeft de gemeenteraad uitgesproken dat de gemeente Emmen windenergie wil en het zou om 60 MW kunnen gaan. In 2006 is met het college van B en W van de gemeente Emmen een afspraak gemaakt om 60 MW in Emmen te realiseren. In 2012 is deze taakstelling onderdeel geworden van de Energienota Emmen.
- Emmen zet in op één grootschalige windmolenopstelling van maximaal 60 MW binnen het zoekgebied. Een lijn die Emmen al meerdere jaren hanteert en ook heeft vastgelegd in correspondentie met de provincie.
- Het college van de gemeente Emmen heeft ingestemd met de Gebiedsvisie windenergie Drenthe, als bouwsteen voor de Structuurvisie Windenergie Emmen.
- In de gebiedsvisie is overeengekomen dat Emmen het traject van het vastleggen van locaties voor windparken voor 60 MW afrondt voor 1 januari 2014, voordat sprake kan zijn van een aanvullende taakstelling in deze gemeente.
- De in aanmerking komende locaties zijn op grond van de PlanMER Structuurvisie Windenergie Emmen verkend.
- In een uitgebreid (gebieds)proces heeft de gemeente de afgelopen jaren invulling gegeven aan de opgave. Het zogenaamde Windteam, bestaande uit inwoners en ambtenaren van de gemeente Emmen, heeft kennis verzameld en het bestuur van de gemeente uiteindelijk een advies gegeven over één voorkeursgebied, te weten het Rundeveen.
- Uitgangspunt is dat de realisatie van windenergie gecombineerd wordt met investeringen in gebiedsontwikkeling.
- De ontwerp Structuurvisie heeft samen met het planMER in 2013 ter inzage gelegen. Dit heeft geleid tot veel inspraakreacties en discussie over het voorkeursgebied.
- Het college heeft op advies van de commissie besloten besluitvorming uit te stellen tot na de gemeenteraadverkiezingen. De planning met betrekking tot het vervolg van de Structuurvisie is mede afhankelijk van de nieuwe bestuurlijke koers van Emmen.

- Emmen is van mening dat er voor de restopgave ook buiten het provinciale zoekgebied gekeken moet worden.

3.2 *Planologische afspraken*

Er is onderscheid tussen de niet RCR gemeenten in het zuidelijke deel van het zoekgebied en de RCR gemeenten in het noordelijke deel. Vanuit het Rijk zijn duidelijke randvoorwaarden meegegeven voor de planning. Provinciale Staten dienen voor 1 januari 2015 aan te geven hoe de taakstelling van 285,5 MW planologisch wordt verdeeld. Afhankelijk van deze verdeling zal de minister besluiten over de uiteindelijke omvang van het windpark in het noordelijk deel van het zoekgebied.

In de gebiedsvisie is de planologische afspraak met de gemeenten gemaakt om hun opgave voor wind vast te leggen in een structuurvisie, waarna het resterende deel van de doelstelling in het zoekgebied wordt verdeeld. De planologische verankering voor de gemeenten in het noorden is geregeld in de RCR. In het Zuiden heeft de gemeente Coevorden haar structuurvisie vastgesteld, zij vordert met het realiseren van concrete initiatieven. Besluitvorming in Emmen is door het college uitgesteld tot na de verkiezingen en is daardoor niet planologisch verankerd. Windenergie was een belangrijk thema bij deze verkiezingen.

3.3 *Resterende provinciale opgave*

Zoekgebied	Gemeente(n)	MW	Vastgelegd in	Status / Fase	Te nemen ruimtelijk besluit
NOORD	Aa en Hunze / Borger-Odoorn	150 (185)	Brief Minister EZ, dd. 20-12-2013	In m.e.r. procedure, aantal MW afhankelijk van uitkomst Zuid	Inpassingsplan obv rijkscoördinatieregeling
ZUID	Coevorden	40	Structuurvisie	Locaties duidelijk, in gesprek met initiatiefnemers	Bestemmingsplan icm coördinatieregeling / Provinciaal IP
	Emmen	60	Ontwerp Structuurvisie	Onzeker, besluit over voorkeurslocatie uitgesteld.	Bestemmingsplan icm coördinatieregeling / Provinciaal IP
	Resterende deel doelstelling fase 2: ca. 35,5				

In bovenstaande tabel is de stand van zaken op 1 mei 2014 samengevat. Het resterende deel van de doelstelling is 35,5 MW.

4 Kwalitatieve evaluatie Fase 1

In dit hoofdstuk worden de voorwaarden voor realisatie van windparken geëvalueerd.

Het realiseren van de doelstelling voor windenergie in Nederland is een complex proces. Windenergie heeft een grote impact op de samenleving. Meer dan 135 stichtingen en actiecomités zijn de laatste 2 jaar in Nederland opgestaan om te strijden tegen geplande windmolenparken. Ook in Drenthe, waar windturbines vergeleken met andere provincies een vrij onbekend fenomeen zijn, heeft het onderwerp veel aandacht van de samenleving en de overheden en levert het de nodige discussie en weerstand op.

Vanaf 2011 hebben de betrokken overheden samengewerkt aan realisatie van de doelstelling van 285,5 MW. De afgelopen jaren is er intensief overleg geweest, ook met tegenstanders, waarbij ingezet is op een goede verdeling van de windopgave binnen het zoekgebied. In de gebiedsvisie zijn randvoorwaarden en ontwerpuitgangspunten benoemd voor de ontwikkeling van windenergie. Het gaat hier onder ander om maatschappelijke aspecten, zoals participatie en gebiedsontwikkeling. De gemeente Emmen heeft hier de meeste ervaring mee. Het zogenaamde Windteam, met daarin ook inwoners van de gemeente Emmen, heeft kennis verzameld en het bestuur van de gemeente uiteindelijk een advies gegeven welk gebied de voorkeur heeft om windmolens te plaatsen. Het beleid van de gemeente Emmen heeft als uitgangspunt dat de realisatie van windenergie gecombineerd wordt met investeringen in gebiedsontwikkeling.

Daarnaast zijn ruimtelijke uitgangspunten geformuleerd die bij de ontwikkeling van windenergie worden gehanteerd met daarbij aandacht voor de gezondheid van mensen. Hiervoor is gebruik gemaakt van een 3D model, om de effecten beter te visualiseren. Vanuit ruimtelijk perspectief is er een voorkeur voor turbines met een zo groot mogelijk vermogen (minder nodig, rustiger beeld). De betrokken overheden streven in de gebiedsvisie naar zo weinig mogelijk hinder voor omwonenden en geen schade voor de volksgezondheid.

De inzet in het noordelijke deel van het zoekgebied is om ook de randvoorwaarden uit de gebiedsvisie vast te leggen in het inpassingsplan, door inbreng van gemeenten en provincie in het proces. De op 24 april 2014 in de Tweede Kamer aangenomen motie, die het rijk verzoekt de gebiedsvisie van de provincie als uitgangspunt te nemen, mits de provincie garandeert dat de taakstelling voor 2020 wordt gerealiseerd, is hierin een belangrijke stap. Aandachtspunten uit de gebiedsvisie, zoals het beschermd dorpsgezicht Annerveenschekanaal, de lintbebouwing en LOFAR, worden ook in de SWoL onderkend.

In de actualisatie van de Omgevingsvisie zijn aanvullende randvoorwaarden opgenomen:

- Initiatiefnemers, aangevuld met eventuele bijdragen van overheden, stellen Parkfondsen in van waaruit een opgaven op het gebied van economie, duurzaamheid en leefbaarheid worden gefinancierd.
- Initiatiefnemers zullen in samenwerking met overheden en in dialoog met stakeholders en bewoners het windpark realiseren.

De plannen in Emmen en Coevorden zijn nog niet vergenoeg gevorderd om deze concreet te kunnen toetsen aan de voorwaarden. Bij de verdere uitwerking van windenergie is het van belang dat de voorwaarden voor financiële participatie van omwonenden, een parkfonds gericht op de ontwikkeling van het gebied en de dialoog met de omgeving verder worden uitgewerkt, geconcretiseerd en de projectorganisatie hierop wordt ingericht. Dit vormt maatwerk per initiatief.

5 Conclusie en vervolg

De afgelopen jaren is er door de betrokken overheden vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid hard gewerkt aan de gebiedsvisie windenergie. Hierbij is veel aandacht besteed aan de randvoorwaarden voor realisering van windenergie. De betrokken gemeenten hebben na de gebiedsvisie wind hun eigen proces gevolgd voor de planologische invulling van de windopgave in Drenthe.

5.1 Evaluatie fase 1

De belangrijkste conclusies van de uitgevoerde evaluatie van fase 1, zijn:

- Er is een duidelijk onderscheid qua rol en verantwoordelijkheid tussen de niet RCR gemeenten in het zuidelijke deel van het zoekgebied en de RCR gemeenten in het noordelijke deel.
- De positie van gemeenten en provincie is in het Noorden formeel beperkt, het Rijk is bevoegd gezag en dit windpark is begrensd op minimaal 150 en maximaal 185 MW.
- De inzet van gemeenten en provincie in het Noorden is om de uitgangspunten van de Gebiedsvisie (zie ook de steun van de Tweede Kamer) in te brengen in de RCR, met als maximum 150 MW.
- De provincie is verantwoordelijk voor de verdeling van de doelstelling van 285,5 MW in het zoekgebied en zal hiervoor nog dit jaar moeten rapporteren aan de minister van EZ;
- Besluitvorming over de structuurvisie in Emmen voor realisatie van 60 MW loopt achter en is onzeker.
- De huidige verdeling van de windopgave levert discussie op en er is geen zicht op een tijdige verdeling van de restopgave van 35,5 MW op basis van een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de betrokken overheden.
- Dit betekent dat de provincie voor de verdeling van de restopgave de verantwoordelijk naar zich toe zal moeten trekken;
- Daarbij kan de provincie in het zuidelijk deel gebruik van maken van haar rol als bevoegd gezag op grond van de Crisis- en herstelwet als het besluit binnen nader te bepalen randvoorwaarden medewerking te willen verlenen aan de restopgave van 35,5 MW in het zuidelijk deel van het zoekgebied

- PS zullen daarover voor 1-1-2015 een besluit dienen te nemen, om te voorkomen dat het Rijk het resterende deel van 35,5 MW in de RCR in het Noorden opneemt.

5.2 Handvatten voor vervolg

Om het Rijk voor 1-1-2015 duidelijkheid te kunnen geven over de verdeling van de doelstelling, maakt GS voor de uitwerking van de windopgave een Regieplan windenergie Drenthe. Hierin worden randvoorwaarden, zoals het initiatief tot een parkfonds en een duidelijke planning van activiteiten, waaronder vaststelling van bindende ruimtelijke besluiten, opgenomen. De provincie is verantwoordelijk voor de regie over de verdeling van de doelstelling. Ze doet dit in partnerschap met de betrokken gemeenten.

De provincie wil een evenwichtige verdeling van de windopgave in het zoekgebied op basis van objectieve ruimtelijke gronden. Hiervoor is meer inzicht nodig in de ruimtelijke mogelijkheden voor realisatie van 135,5 MW binnen de Gemeenten Coevorden en Emmen. De provincie maakt een Ruimtelijke Verkenning voor de mogelijke verdeling van 135,5 MW in de gemeenten Coevorden en Emmen op basis van bestaande studies, randvoorwaarden en criteria en voortschrijdend inzicht.

De provincie neemt vanuit haar verantwoordelijkheid het voortouw in het Regieplan en de Ruimtelijke Verkenning in goed overleg met de betrokken gemeenten Coevorden en Emmen. De mogelijkheden van een provinciaal inpassingsplan en een bestemmingplan met provinciale coördinatieregeling worden in het Regieplan verder uitgewerkt.

Bronvermelding

- Omgevingsvisie Provincie Drenthe 2010
- Gebiedsvisie windenergie Drenthe 2013
- Studie ROM3D, buro Shöne (Windenergie Drenthe in de gemeenten Coevorden en Emmen)
- planMER windenergie Emmen
- Eindversie Structuurvisie windenergie Emmen
- Structuurvisie Gemeente Coevorden 2013 – 2023
- Structuurvisie Wind op Land (SWoL)
- brief Minister EZ aan CdK Drenthe Windpark Drenthe, dd. 20-12-2013
- brief gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn aan de minister van Economische Zaken, dd. 29-01-2014
- Geraadpleegde websites:
    - Tweede Kamer
    - Ministerie EZ
    - IPO
    - Emmen
    - Drenthe
    - Coevorden

punt 7

PROV. BESTUUR VAN ENTHE
No.: 2014001095
Ingek.: 19 FEB 2014
AFDELING ROMM
TE BEH. DOOR:
DWS: G.AFD.:

Stichting WindNEE
[redacted]
9515 PV Gasselternijveenschemond

Gedeputeerde Staten
T.a.v. dhr. H.H. van de Boer
Postbus 122
9400 AC Assen

Gasselternijveenschemond, 18 februari 2014

Betreft: laag frequent geluid windturbines

Geachte heer Van de Boer,

Ik stuur u deze brief namens WindNEE, een actiegroep die actie voert tegen de komst van een windmolenpark in het gebied Oostermoer (Gasselternijveen tot Annerveenschekanaal). Omdat wij direct betrokken zijn als inwoners van het gebied verzamelen wij alle informatie over mogelijk negatieve effecten van een windmolenpark voor omwonenden.

Wij hebben de veehouderijen in dit gebied een brief gestuurd om ze te waarschuwen dat windturbines laag frequent geluid produceren en dat dit mogelijk gezondheidsproblemen bij henzelf en hun dieren zal veroorzaken. Een kopie van deze brief is bijgesloten.

Deze informatie hebben wij verkregen via [redacted] Zij heeft al 30 jaar onderzoek gedaan naar de ziekte die ontstaat bij mens en dier door blootstelling aan laag frequent geluid. Daarnaast komt er steeds meer nieuws naar buiten over mensen en dieren die vlak bij een windmolenpark leven en ziek zijn geworden. Wij willen graag onnodig leed en schade voorkomen en de agrariërs informeren over mogelijke bedrijfsschade. Wij vermoeden dat negatieve gevolgen voor de omwonenden (dus ook de initiatiefnemers die zelf in het gebied wonen) onvoldoende belicht worden.

Als volksvertegenwoordiger heeft u de verantwoordelijkheid om alle inwoners volledig te informeren over windmolenparken.

Wij verzoeken u vriendelijk om naast het rapport van de RIVM ook het onderzoek van dr. [redacted] te raadplegen en de Tweede Kamer op de hoogte te stellen van de risico's die windturbines met zich meebrengen. Natuurlijk begrijpen wij dat u eerst over meer informatie wilt beschikken. Bijgesloten vindt u een lijst met onze bronnen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Namens Stichting WindNEE,

www.windnee.nl
info@windnee.nl

Bijlagen: Brief veehouderijen
Onderzoeken naar laagfrequent geluid

kopie

Stichting WindNEE
Dideldomweg 1
9515 PV Gasselternijveenschemond

Naam
Adres
Postcode Woonplaats

Gasselternijveenschemond, 6 februari 2014

Betreft: invloed van laag frequent geluid op uw veehouderij

Geachte heer/mevrouw,

Zoals u waarschijnlijk al weet is WindNEE tegen de komst van een windmolenpark in ons gebied. Niet omdat wij geen voorstander zijn van groene energie of de initiatiefnemers de kans willen ontnemen om een (extra) inkomen te verwerven. Ook niet omdat wij de windmolens alleen maar lelijk vinden. Wij hebben ons verdiept in de negatieve gevolgen van windmolenparken en zijn hier bezorgd over. Wij willen dat met alle betrokkenen delen, dus ook met de initiatiefnemers binnen dit gebied. Het gaat immers om gezondheidsaspecten, voor mens en dier. Onlangs hebben wij informatie verkregen over in hoeverre laag frequent geluid invloed zal hebben op uw veehouderij. Via deze brief willen wij u hiervan op de hoogte stellen.

Draaiende windturbines produceren naast energie ook laag frequent geluid. Het laag frequent geluid is niet hoorbaar maar werkt wel op het lichaam in. Bij weinig blootstelling is het geen probleem maar als dit regelmatig gebeurd past het lichaam zich aan om de schokken op te vangen (het lichaam en met name het vaatstelsel verhardt zich). In het begin zullen uw dieren slechts lichte ziekteverschijnselen vertonen. Echter, hoe langer de blootstelling duurt, des te meer ziekteverschijnselen zullen optreden. Deze verschijnselen zijn progressief indien mensen of dieren steeds in de buurt verblijven van de windturbine(s). De afstand van 0-2 km tussen uw stal/wei en de windturbine(s) geldt als de gevarenzone en 2-5 km als risicogebied. Helaas is deze aandoening onomkeerbaar. Alleen in het beginstadia zullen de symptomen verdwijnen als u uw dieren uit het gebied weghaalt of als de windturbine(s) bij u in de buurt permanent niet meer draaien.

Een kopie van deze brief wordt verstuurd naar de LTO, de organisatie die uw belangen behartigt.

Mocht u meer informatie willen hebben, dan verstrekken wij deze graag of neem contact op met LTO. Op onze website kunt u meer informatie over de gevolgen van blootstelling aan laag frequent geluid vinden. Uiteraard kunt u ook zelf op internet informatie vinden. In de bijlage vindt u informatie over recente internationale onderzoeken.

Wij vertrouwen er op u hiermee van dienst te zijn geweest.

Met vriendelijke groet,

Stichting WindNEE
www.windnee.nl
info@windnee.nl

Bijlage: Onderzoeken naar laagfrequent geluid

Provinciehuis Westerbrink 1, Assen
Postadres Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl

T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
Stichting WindNEE
[redacted]

VERZONDEN 13 MEI 2014

Assen, 12 mei 2014
Ons kenmerk 20/MBE/2014003061
Behandeld door de heer [redacted] en de heer [redacted] (0592) 36[redacted]
Onderwerp: Laagfrequent geluid windturbines

Geachte heer/mevrouw ,

Wij ontvingen uw brief van 18 februari 2014 over gezondheidsproblemen door laagfrequent geluid en we hebben met belangstelling kennis genomen van de inhoud daarvan. Ook gaf u als inspreker tijdens de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid een toelichting op dit onderwerp. In deze brief geven wij u onze reactie.

U wijst op de informatie die u kreeg via dr. [redacted] en u verzoekt ons daarvan kennis te nemen naast het rapport van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu[1]. Ook vraagt u ons de Tweede Kamer op de hoogte te stellen van de in uw brief genoemde risico's voor mens en dier en mogelijke bedrijfsschade voor veehouders.

Het onderwerp waar u aandacht voor vraagt, is van belang in verband met de landelijke afspraken over de realisatie van windenergie in Drenthe. De situatie is dat over gezondheidsrisico's ongerustheid bestaat, zoals ook uit uw brief blijkt. Uw zorgen vinden wij belangrijk, wij nemen die serieus en wij deden en doen er ook wat mee. Wij zijn met u van mening dat de inwoners volledig geïnformeerd moeten worden. Wij wijzen de verantwoordelijken voor het proces van de uitwerking van realisatieplannen daar op en wij zien er ook zelf op toe. Wij hebben daarom bij het Rijk aangedrongen op onderzoek, met het recent uitgebrachte rapport als resultaat. Uit dit onderzoek blijkt dat er geen onduidelijkheid is over de schadelijkheid van een hoge dosering van laag frequent geluid voor de gezondheid. Het is daarom niet nodig andere informatiebronnen te raadplegen en de Tweede Kamer te informeren. De gezondheidsrisico's worden al duidelijk onderkend.

De vraag die overblijft is, of windturbines een belangrijke bron zijn van laagfrequent geluid. De afgesproken geluidsmetingen voeren we uit. Het belang van een goede rapportage over de productie van geluid en de gevolgen daarvan, gaven wij ook aan

[1] Windturbines: invloed op de beleving en gezondheid van omwonenden, GGD Informatieblad medische milieukunde Update 2013, RIVM Rapport 200000001/2013

Geluidsniveau
Windturbines produceren geluid en dat kan als hinderlijk worden ervaren in relatie tot het bestaande achtergrondgeluid. Bij realisatieplannen gelden landelijke normen voor het gemiddelde geluidsniveau (dB) bij dag en bij nacht. Uit onderzoek blijkt dat er verband is tussen het hoorbare geluid van windturbines en gezondheidsklachten. Dat verband is niet geconstateerd voor wat betreft het onhoorbare laagfrequente geluid. In samenwerking met Tegenwind Veenkoloniën vinden geluidmetingen plaats in het noordelijk gedeelte van het zoekgebied om informatie te verzamelen over het huidige geluidsniveau. De geluidmeting is nulmeting en betreft het hoorbare geluid. In samenwerking met Tegenwind Veenkoloniën en de werkgroep geluid van de Stichting Platform Storm kreeg het thema Gezondheid aandacht, onder andere op twee bijeenkomsten in het voorjaar van 2013. Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) informeerde inwoners en de GGD over de stand van zaken van het onderzoek naar het verband tussen windturbines en gezondheidsklachten.
Er wordt toegezien op de naleving van de normen voor geluid op grond waarvan de vergunning afgegeven wordt. Hoewel de norm over gemiddelden gaat, is het mogelijk de door de fabrikant opgegeven geluidsproductie te vergelijken met het werkelijk geproduceerde geluid. Door het bevoegd gezag wordt handhavend opgetreden als blijkt dat er meer geluid wordt geproduceerd.

Laag frequent geluid
In de reacties worden zorgen geuit over mogelijke productie van laagfrequent geluid en de gevolgen voor de gezondheid: "slaapproblemen, duizeligheid, angststoornissen, prikkelbaarheid, depressies, concentratie- en leerproblemen en tinnitus (oorsuisen)". In de reacties is genoemd dat het probleem groter is bij grotere molens. Omdat de geluidsbelasting van grotere molens groter is, zal dan ook de afstand tot bebouwing groter zijn door de toepassing van de normen voor gemiddeld geluidsniveau.
Op dit moment is er geen norm voor Laag Frequent Geluid; alleen Denemarken kent die. Tegenwind Veenkoloniën verzocht de provincie Drenthe onderzoek te verrichten. Wij deden de toezegging het bij het Rijk aan te kaarten, want het betreft rijksbeleid. Wij drongen bij het Rijk aan op onderzoek en dat is gestart. Op de hiervoor genoemde bijeenkomsten is informatie gegeven over de voortgang daarvan en over andere onderzoeken. De aanwezigen zullen de resultaten krijgen. In hoeverre windturbines laagfrequent geluid produceren staat niet vast. Wij bespraken met Tegenwind Veenkoloniën de mogelijkheid van het meten van het huidige Laag Frequent Geluid, zowel voorafgaand aan de bouw van windturbines, als daarna met een herhaalde meting.

in onze brief van 19 november 2013 aan onder andere Platform Storm. Ter informatie hebben wij dat citaat bijgevoegd.

Wij hopen u voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,
namens dezen,

ing. G. Gjaltema,
Teamleider team Milieu, Bodem en Energie

punt 7

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: woensdag 23 april 2014 15:22
Aan: [redacted]
CC: Gjalt Gjaltema; [redacted]
Onderwerp: geluidsmetingen
Bijlagen: RE: ; kleine aanpassing

Beste [redacted] en [redacted],

Jullie hebben ons afzonderlijk van elkaar naar dezelfde data gevraagd (zie mails hieronder).
Hierbij stuur ik jullie de rapportage (inclusief een kleine aanpassing, zie aparte mail) en de ruwe excel data in een zip bestand.
In Gieterveen wordt op dit moment nog gemeten.

Ik hoop dat jullie hier goed mee vooruit kunnen.

Met vriendelijke groet,
[redacted]

Geachte meneer Gjaltema,

Het afgelopen jaar zijn er geluidsmetingen gedaan vanuit de provincie. Dhr. Suichies was hierbij ons contactpersoon. Wij hebben wel de grafieken gehad van Nieuw Buinen en 2e Exloërmond maar niets van Gieterveen, deze waren ons wel toegezegd.
Recentelijk kreeg ik een mail met een paar summiere gegevens van het gemiddelde van de geluidsmetingen. Wij (Tegenwind Veenkoloniën) verzoeken u echter vriendelijk om ons alle data te sturen zodat we kunnen zien wat de waardes zijn van de geluidsmetingen op welk tijdstip en wanneer.
Het gaat ons daarbij om de volgende gegevens van alle drie de locaties:

Per maand de Lday waarde,
Per maand de Levening waarde,
Per maand de Lnight waarde.

Met vriendelijke groet

[redacted]
Namens Tegenwind Veenkoloniën

Van: [redacted] [mailto:[redacted]
Verzonden: vrijdag 18 april 2014 17:59
Aan: [redacted]
Onderwerp: Re: Geluidsmetingen

Hoi [redacted]

Wij willen graag zelf een analyse doen en bijv de gemeten Lnight berekenen. Wat voor informatie heb jij beschikbaar in de ruwe data? Is dat: frequentiespectrum, geluidssterkte gecombineerd met een timestamp. En in welk formaat is de ze data, Excel of apparatuur specifiek.

Als jullie sturen wat je hebt verzameld, komen wij er wel mee weg. Genoeg specialisme in de achterban.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Op 15 apr. 2014 om 14:49 heeft [redacted] het volgende geschreven:

Beste [redacted],

De meting in tweede exloermond is inderdaad gestopt. Hierover is wel een mail gestuurd aan mevr [redacted] maar zeker hadden we hierover met jullie moeten communiceren. Dus excuses daarvoor.
Er is ruim een jaar gemeten. De RUD geeft aan een willekeurig aantal maanden te hebben genomen (wel gemiddeld over het jaar) waarmee ze op basis van de ruwe meetdata de zogenaamde L95 berekend (achtergrond geluid) hebben. Dit vindt je terug in de rapportage.

Op dit moment wordt er nog gemeten in Gieterveen. Echter de RUD geeft aan ook deze apparatuur op een andere plek op korte termijn te moeten inzetten. Volgens de deskundigen is het met de verzamelde data goed mogelijk een nauwkeurig beeld te geven van het achtergrond geluidsniveau.

Mijn vraag aan jullie is. Over welke gegevens spreek je? De ruwe data zeggen niet veel.

Met vriendelijke groet, [redacted]

Van: Woordvoerder Tegenwind Veenkoloniën [mailto:woordvoerder@tegenwindveenkolonien.nl]
Verzonden: maandag 7 april 2014 14:04
Aan: [redacted]
Onderwerp: Geluidsmetingen

[redacted],

In Overleg tussen actiegroepen, provincie en GGD's is er in 2012 besloten om geluidsmetingen te gaan doen in het landelijk gebied teneinde een "0" situatie in beeld te brengen en deze "0" situatie te kunnen vergelijken met de situatie wanneer er een windpark gerealiseerd zou zijn.

De metingen blijken te zijn gestopt en we hebben een kleine rapportage ontvangen. We vinden het jammer dat het op deze manier, zonder overleg, gestopt is. Wij zouden graag de meetgegevens die verzameld zijn ontvangen zodat wij ook onze eigen analyse hierop kunnen maken.

Kunnen jullie mij deze gegevens verstrekken?

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Woordvoerder Tegenwind Veenkoloniën

<image003.jpg[redacted]
[redacted]
Woordvoerder@tegenwindveenkolonien.nl
www.tegendwindveenkolonien.nl
[redacted]

Achtergrond geluidmetingen Veenkolonien

Inleiding

In 2010 is de Provinciale Omgevingsvisie in Drenthe vastgesteld. In deze visie is het veenkoloniale gebied grotendeels aangemerkt als zoekgebied voor windenergie. Windenergie vormt namelijk een belangrijke pijler voor de invulling van de ambitie van het kabinet om te bereiken dat Nederland in 2020 één van de meest efficiënte en schone energievoorzieningen van Europa zal hebben.

Een van de pijlers Van de gebiedsvisie Windenergie is te kijken en duidelijkheid verschaffen of een gebied geschikt is om windturbines te plaatsen. Een van deze aspecten is geluid. In deze notitie wordt aandacht gegeven aan het achtergrondniveau van het geluid (het zogeheten L95).

Achtergrond geluidnormering

Op grond van de Wet milieubeheer (Wm) moeten inrichtingen die nadelige gevolgen voor het milieu kunnen veroorzaken, voldoen aan algemene regels, die voorschriften met betrekking tot de bescherming van het milieu bevatten, of beschikken over een milieuvergunning. Het Besluit algemene regels voor inrichtingen milieubeheer (hierna: Activiteitenbesluit) bevat algemene regels voor inrichtingen. Sinds 1 januari 2011 vallen alle windturbines onder de geluidregelgeving voor windturbines van het Activiteitenbesluit. Er wordt dan geen onderscheidt meer gemaakt tussen vergunningplichtige en meldingsplichtige windturbines of windparken Sinds 1 januari 2011 geldt dus een en dezelfde norm voor windturbinegeluid in Nederland.

Voor 1 januari 2011 gold voor de meldingsplichtige windturbines de WNC 40 normcurve die per windsnelheid een verschillende norm stelde en de afstandscriteria van 4 maal de ashoogte, vergunningplichtige . Door Europese regelgeving zijn deze normen nu vervangen door een jaargemiddelde (Lden) norm. Het geluidniveau Lden dient bij een woning van derden niet meer te bedragen dan 47 dB.en voor de nacht 41 dB We kunnen stellen dat als aan de L den norm van 47 dB(A) woprdt voldaan ook aan de Lnight van 41 dB(A) wordt voldaan. In de praktijk komt het niet of nauwelijks voor dat aan deze stelling niet opgaat.

Resultaat metingen

Om bovenstaande normen te kunnen toetsen zijn vanaf eind september 2012 tot juli 2013 continue geluidmetingen, zogeheten L95 (achtergrondmetingen) uitgevoerd in Nieuw Buinen. Vanaf juli 2013 tot heden in Tweede Exloermond en vanaf december 2013 tot heden ook in Gieterveen.

Uit deze metingen zijn willekeurig een aantal maanden geselecteerd en hiervan het achtergrondniveau bepaald (L95) Zie voor de resultaten de bijlagen.

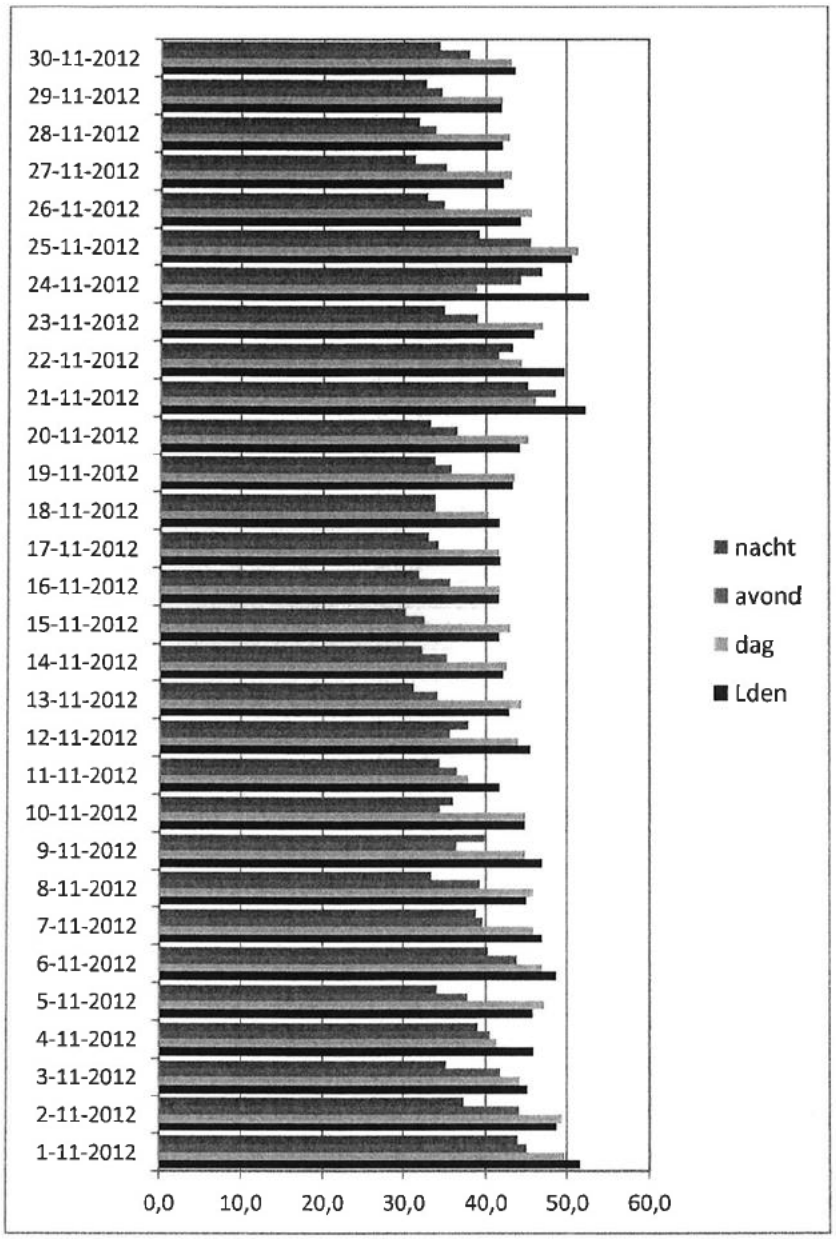
Samenvatting van de resultaten

Nieuw Buinen	Maand	L95 Lden
	September 2012	44,2 dB(A)
	November 2012	46,8 d(A)
	Februari 2013	38,7 dB(A)
	Maart/April 2013	43,8 dB(A)
Tweede Exloermond	Augustus 2013	38, 1 dB(A)
	November 2013	41,5 dB(A)
	December 2013	43,2 dB(A)
	Januari 2014	41,4 dB(A)
Gieterveen	December 2013	48,8 dB(A)
	Januari 2014	43,0 dB(A)
	Februari 2014	38,7 dB(A)

Nieuw Buinen november 2012

datum	Lden	dag	avond	nacht
01-11-2012	51,6	49,6	45,0	43,9
02-11-2012	48,6	49,3	44,0	37,2
03-11-2012	45,0	44,1	41,8	35,2
04-11-2012	45,9	41,2	40,5	39,0
05-11-2012	45,8	47,2	37,7	34,1
06-11-2012	48,6	46,9	43,8	40,2
07-11-2012	47,0	45,9	39,6	38,8
08-11-2012	44,9	45,9	39,3	33,3
09-11-2012	46,9	44,7	36,4	39,8
10-11-2012	44,7	44,7	34,5	36,0
11-11-2012	41,6	37,9	36,5	34,4
12-11-2012	45,4	43,9	35,6	37,9
13-11-2012	42,8	44,3	34,1	31,2
14-11-2012	42,1	42,6	35,3	32,2
15-11-2012	41,6	43,0	32,5	30,3
16-11-2012	41,6	41,6	35,6	31,9
17-11-2012	41,8	41,5	34,3	32,9
18-11-2012	41,7	40,3	33,9	33,8
19-11-2012	43,3	43,5	35,8	33,8
20-11-2012	44,1	45,2	36,5	33,2
21-11-2012	52,3	46,2	48,6	45,2
22-11-2012	49,7	44,3	41,6	43,3
23-11-2012	46,0	47,1	38,9	35,0
24-11-2012	52,7	38,9	44,3	47,0
25-11-2012	50,6	51,4	45,5	39,2
26-11-2012	44,2	45,7	34,9	32,8
27-11-2012	42,2	43,2	35,2	31,4
28-11-2012	42,1	42,9	33,9	31,8
29-11-2012	42,0	42,1	34,7	32,7
30-11-2012	43,6	43,2	38,0	34,4

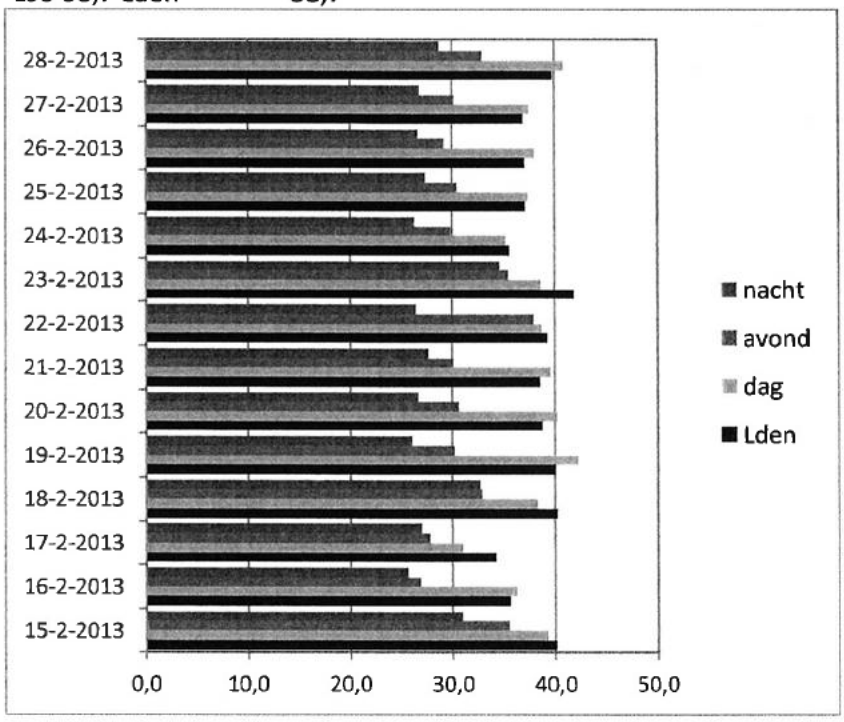
Achtergrond
niveau L95
46,8 LDen 46,8

30-11-2012
29-11-2012
28-11-2012
27-11-2012
26-11-2012
25-11-2012
24-11-2012
23-11-2012
22-11-2012
21-11-2012
20-11-2012
19-11-2012
18-11-2012
17-11-2012
16-11-2012
15-11-2012
14-11-2012
13-11-2012
12-11-2012
11-11-2012
10-11-2012
9-11-2012
8-11-2012
7-11-2012
6-11-2012
5-11-2012
4-11-2012
3-11-2012
2-11-2012
1-11-2012
0,0
10,0
20,0
30,0
40,0
50,0
60,0
nacht
avond
dag
Lden

Nieuw Buinen Februari 2013

datum	Lden	dag	avond	nacht
15-02-2013	40,1	39,3	35,4	30,9
16-02-2013	35,5	36,3	26,9	25,6
17-02-2013	34,2	31,0	27,8	27,0
18-02-2013	40,2	38,3	32,9	32,6
19-02-2013	40,0	42,2	30,2	26,0
20-02-2013	38,7	40,2	30,6	26,6
21-02-2013	38,5	39,6	30,1	27,7
22-02-2013	39,2	38,6	37,9	26,3
23-02-2013	41,8	38,6	35,4	34,6
24-02-2013	35,5	35,2	29,8	26,2
25-02-2013	37,1	37,4	30,5	27,4
26-02-2013	37,1	38,0	29,2	26,6
27-02-2013	36,9	37,5	30,2	26,8
28-02-2013	39,8	40,8	32,9	28,7

Februari 2013
Achtergrondniveau
L95 38,7 Lden 38,7

Nieuw Buinen september 2012

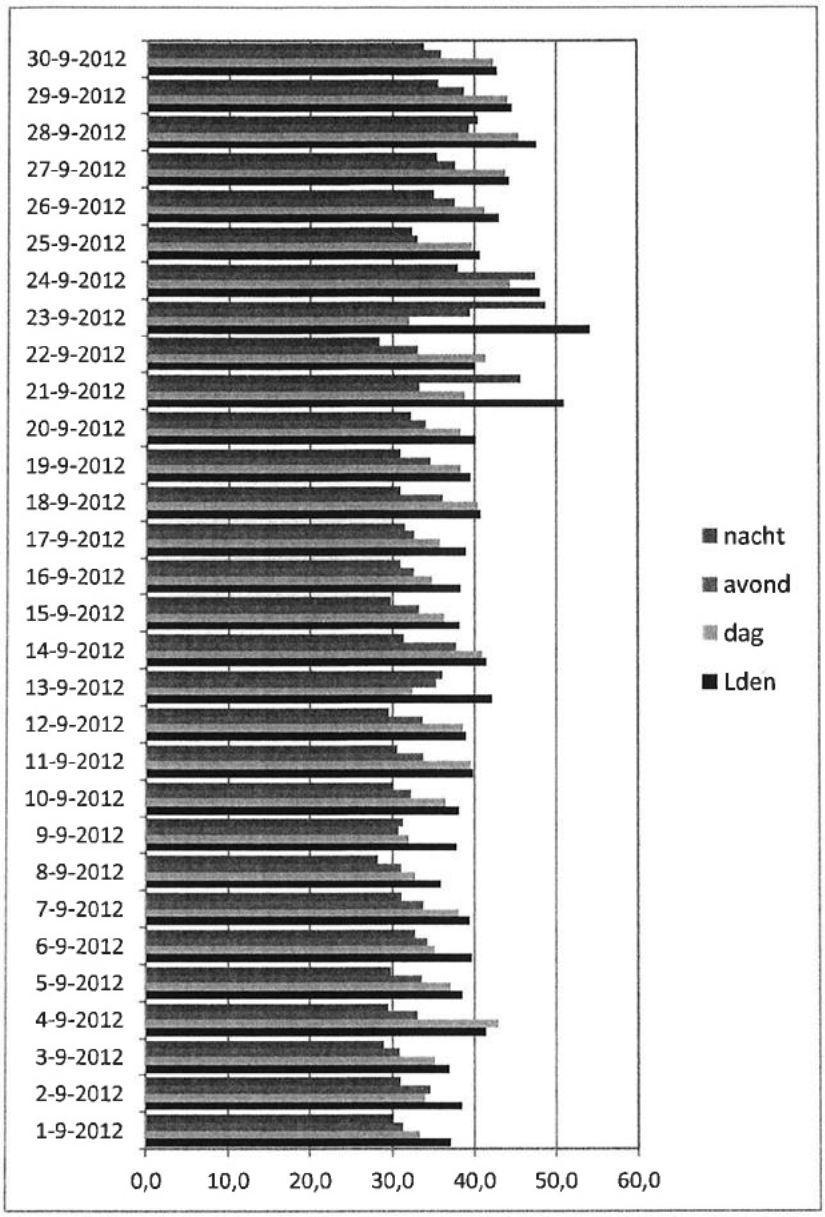
datum	Lden	dag	avond	Nacht
01-09-2012	37,1	33,3	31,4	29,9
02-09-2012	38,4	34,0	34,6	31,0
03-09-2012	36,9	35,2	30,8	29,0
04-09-2012	41,4	42,9	33,0	29,5
05-09-2012	38,4	37,1	33,6	29,8
06-09-2012	39,7	35,1	34,2	32,8
07-09-2012	39,4	38,0	33,7	31,2
08-09-2012	35,9	32,8	31,1	28,3
09-09-2012	37,8	32,0	30,7	31,4
10-09-2012	38,0	36,5	32,3	29,9
11-09-2012	39,8	39,6	33,7	30,5
12-09-2012	38,9	38,5	33,6	29,5
13-09-2012	42,1	32,5	35,3	36,1
14-09-2012	41,4	40,9	37,7	31,4
15-09-2012	38,1	36,3	33,2	29,8
16-09-2012	38,2	34,7	32,6	30,9
17-09-2012	38,9	35,8	32,7	31,6
18-09-2012	40,7	40,4	36,1	30,9
19-09-2012	39,5	38,2	34,6	30,9
20-09-2012	40,1	38,2	34,0	32,3
21-09-2012	51,0	38,7	33,2	45,6
22-09-2012	40,1	41,3	33,0	28,4
23-09-2012	54,1	32,1	39,5	48,8
24-09-2012	48,1	44,4	47,6	37,9
25-09-2012	40,6	39,7	33,1	32,4
26-09-2012	43,0	41,2	37,6	35,0
27-09-2012	44,3	43,8	37,6	35,5
28-09-2012	47,7	45,4	39,4	40,4
29-09-2012	44,6	44,1	38,6	35,6
30-09-2012	42,7	42,3	35,9	33,8

Achtergrondniveau

L95 44,2 LDen 44,2

Nieuw Buinen

Achtergrondniveau september

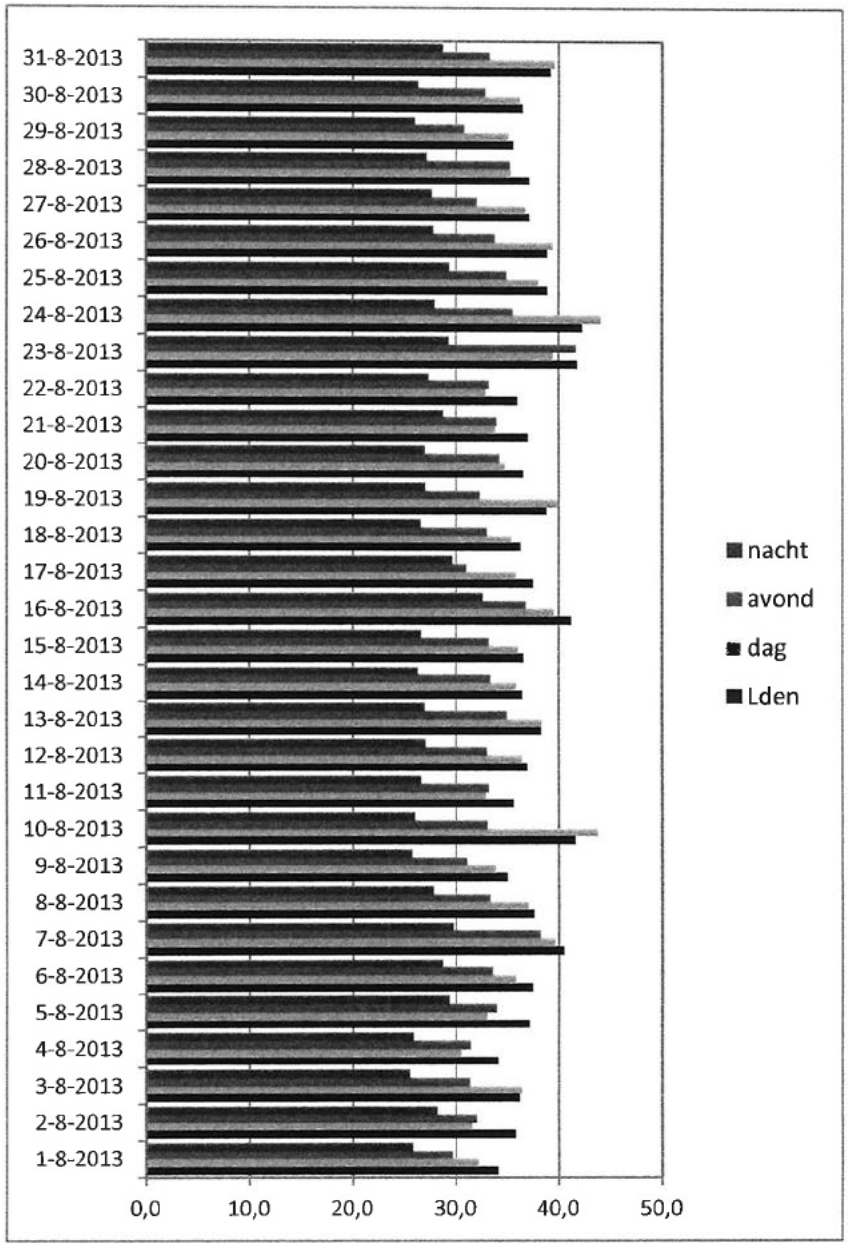

Nieuw Buinen maart/april 2013

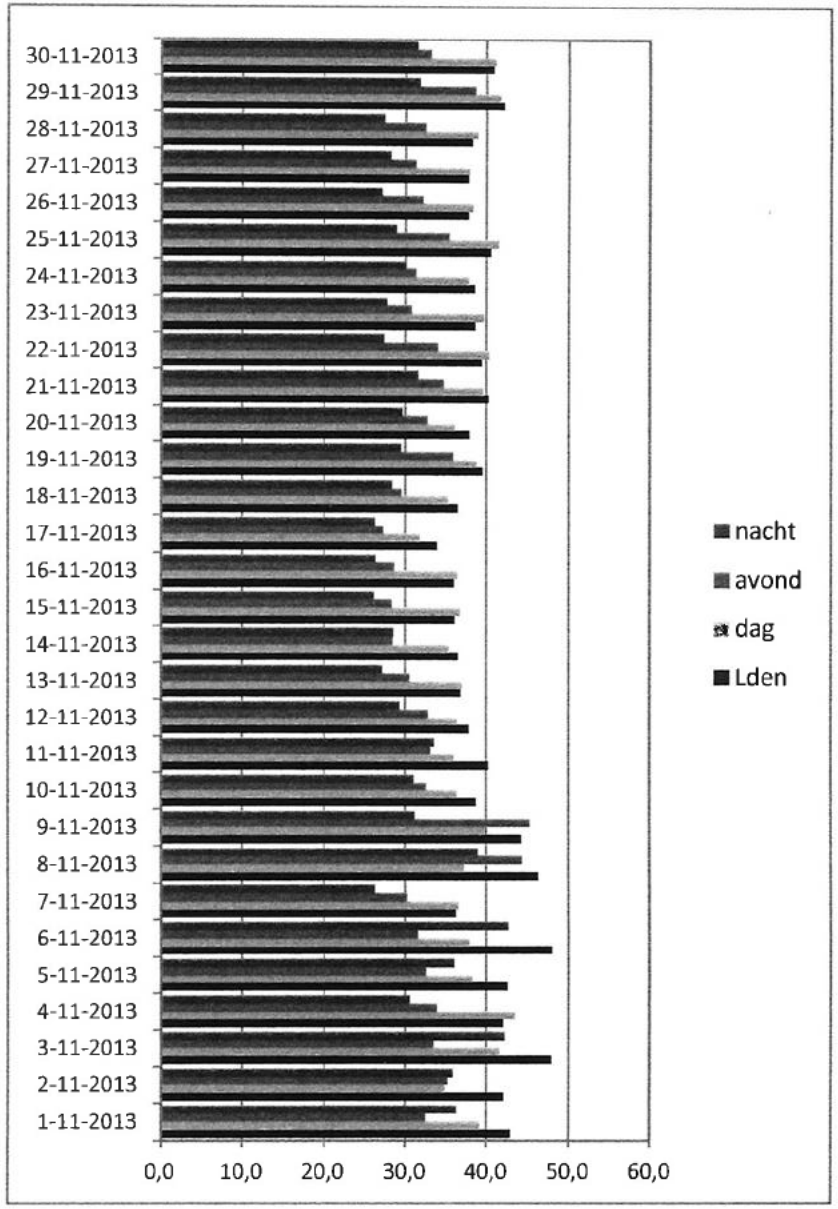
01-03-2013	40,6	42,1	35,5	26,7
02-03-2013	39,0	36,7	33,1	31,3
03-03-2013	35,8	31,7	28,5	29,1
04-03-2013	40,9	40,7	35,3	31,3
05-03-2013	41,2	41,2	33,8	32,0
06-03-2013	41,4	42,7	32,4	30,3
07-03-2013	53,6	46,1	49,2	46,9
08-03-2013	54,9	49,6	49,9	48,1
09-03-2013	46,9	49,4	35,5	30,9
10-03-2013	40,3	36,6	35,1	33,1
11-03-2013	41,5	42,3	31,6	31,7
12-03-2013	39,1	38,7	28,7	30,9
13-03-2013	39,6	39,4	34,5	30,0
14-03-2013	39,1	38,0	32,6	30,7
15-03-2013	53,3	45,0	45,3	47,4
16-03-2013	53,6	49,9	48,9	46,3
17-03-2013	51,0	47,3	49,4	42,1
18-03-2013	46,8	41,9	44,5	38,8
19-03-2013	41,2	37,3	31,4	34,7
20-03-2013	40,5	42,2	30,0	28,4
21-03-2013	39,1	39,4	31,1	29,7
22-03-2013	61,2	52,2	53,1	55,3
23-03-2013	63,3	60,3	56,1	56,1
24-03-2013	58,6	59,2	49,9	48,8
25-03-2013	53,0	54,9	45,5	39,2
26-03-2013	47,7	50,0	37,9	32,8
27-03-2013	47,1	49,4	37,8	31,4
28-03-2013	41,6	43,5	31,8	28,6
29-03-2013	42,7	35,1	40,0	35,4
30-03-2013	36,6	36,9	30,0	26,8
31-03-2013	33,9	30,4	30,9	25,8
01-04-2013	36,2	34,2	32,0	27,8
02-04-2013	41,6	41,8	37,4	30,7
03-04-2013	44,7	45,7	39,6	32,6
04-04-2013	43,5	44,8	38,5	29,9
05-04-2013	38,0	39,0	31,1	26,7
06-04-2013	39,6	41,2	33,7	26,0
07-04-2013	35,6	31,8	29,5	28,5
08-04-2013	43,5	43,1	38,2	34,0
09-04-2013	46,1	45,1	40,6	37,4
10-04-2013	42,5	42,9	36,8	32,2
11-04-2013	42,8	43,3	36,4	32,7
12-04-2013	44,9	42,8	36,0	37,6
13-04-2013	41,6	41,6	32,7	32,8
14-04-2013	44,5	43,4	39,2	35,9
15-04-2013	42,6	43,2	35,0	32,6
16-04-2013	45,0	45,6	39,4	34,4
17-04-2013	46,4	44,4	38,0	39,0
18-04-2013	49,5	50,3	46,0	36,4
19-04-2013	42,2	43,3	35,9	30,6
20-04-2013	39,8	40,1	33,4	29,9
21-04-2013	41,6	41,2	31,1	33,4
22-04-2013	43,0	41,4	35,6	35,3
23-04-2013	43,8	44,1	38,5	33,4
24-04-2013	43,9	44,7	39,3	32,1
25-04-2013	41,7	41,9	37,5	30,8

26-04-2013	41,4	42,9	33,8	29,2
27-04-2013	39,3	38,3	32,6	30,9
28-04-2013	40,4	34,5	34,6	33,8
29-04-2013	44,4	44,0	40,5	34,4
30-04-2013	36,4	37,3	35,0	
	Lden	**dag**	**avond**	**nacht**
Gemiddelden	43,8	42,8	37,3	34,2

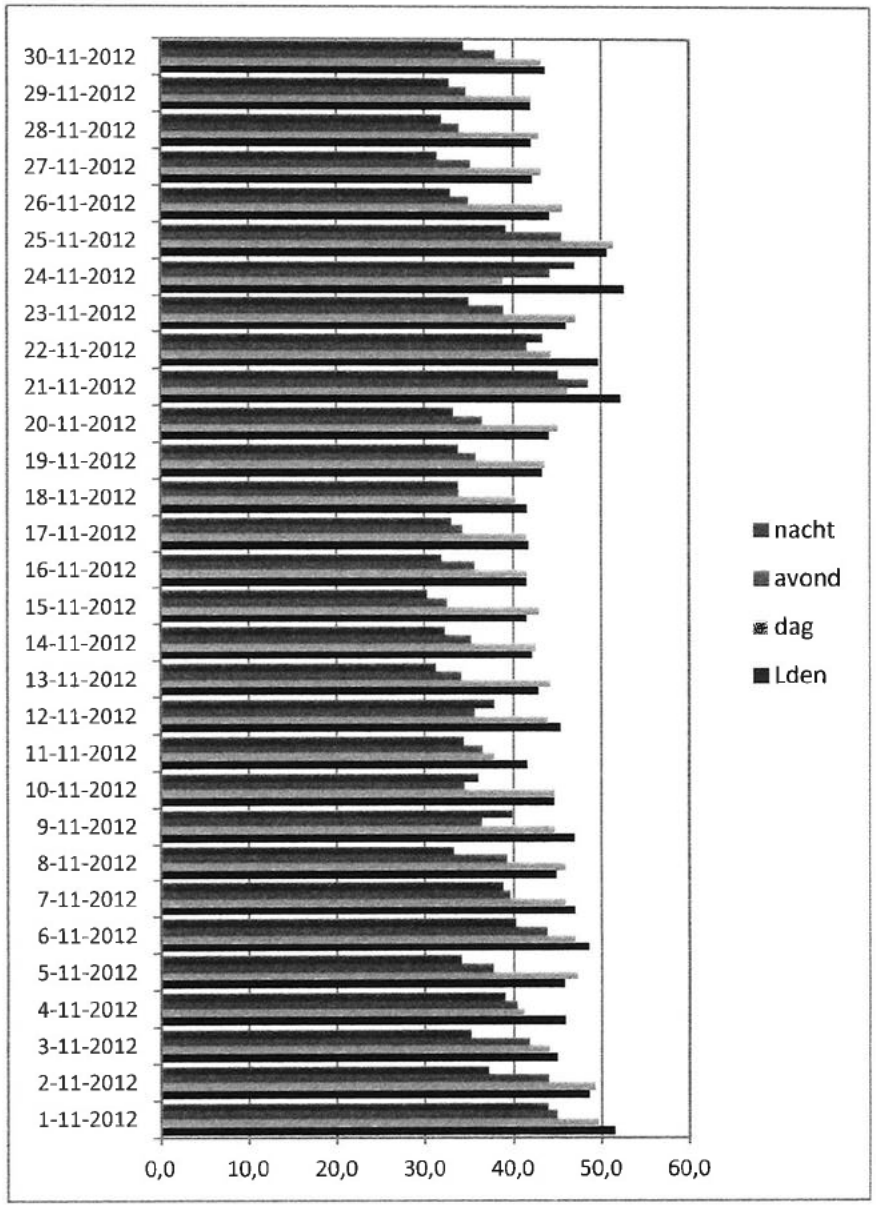
datum	Lden	dag	avond	nacht
1-8-2013	34,1	32,2	29,6	25,8
2-8-2013	35,8	31,6	32,0	28,2
3-8-2013	36,2	36,5	31,4	25,5
4-8-2013	34,1	30,6	31,4	25,9
5-8-2013	37,1	33,0	34,0	29,3
6-8-2013	37,4	35,7	33,6	28,7
7-8-2013	40,5	39,6	38,2	29,7
8-8-2013	37,6	37,1	33,4	27,9
9-8-2013	35,0	33,9	31,1	25,7
10-8-2013	41,5	43,8	33,0	26,0
11-8-2013	35,5	32,8	33,2	26,6
12-8-2013	37,0	36,5	32,9	27,1
13-8-2013	38,2	38,3	34,9	27,0
14-8-2013	36,5	35,8	33,4	26,3
15-8-2013	36,6	36,0	33,2	26,6
16-8-2013	41,2	39,6	36,8	32,6
17-8-2013	37,5	35,8	31,0	29,6
18-8-2013	36,3	35,3	32,9	26,6
19-8-2013	38,7	39,9	32,3	27,1
20-8-2013	36,6	34,7	34,2	27,0
21-8-2013	37,0	33,9	34,0	28,8
22-8-2013	35,9	32,9	33,2	27,4
23-8-2013	41,7	39,4	41,6	29,3
24-8-2013	42,2	44,0	35,5	28,0
25-8-2013	38,8	38,0	34,9	29,3
26-8-2013	38,8	39,4	33,8	27,8
27-8-2013	37,1	36,8	32,0	27,7
28-8-2013	37,1	35,3	35,2	27,2
29-8-2013	35,5	35,0	30,8	26,0
30-8-2013	36,5	36,1	32,8	26,3
31-8-2013	39,1	39,6	33,3	28,7
	38,1			

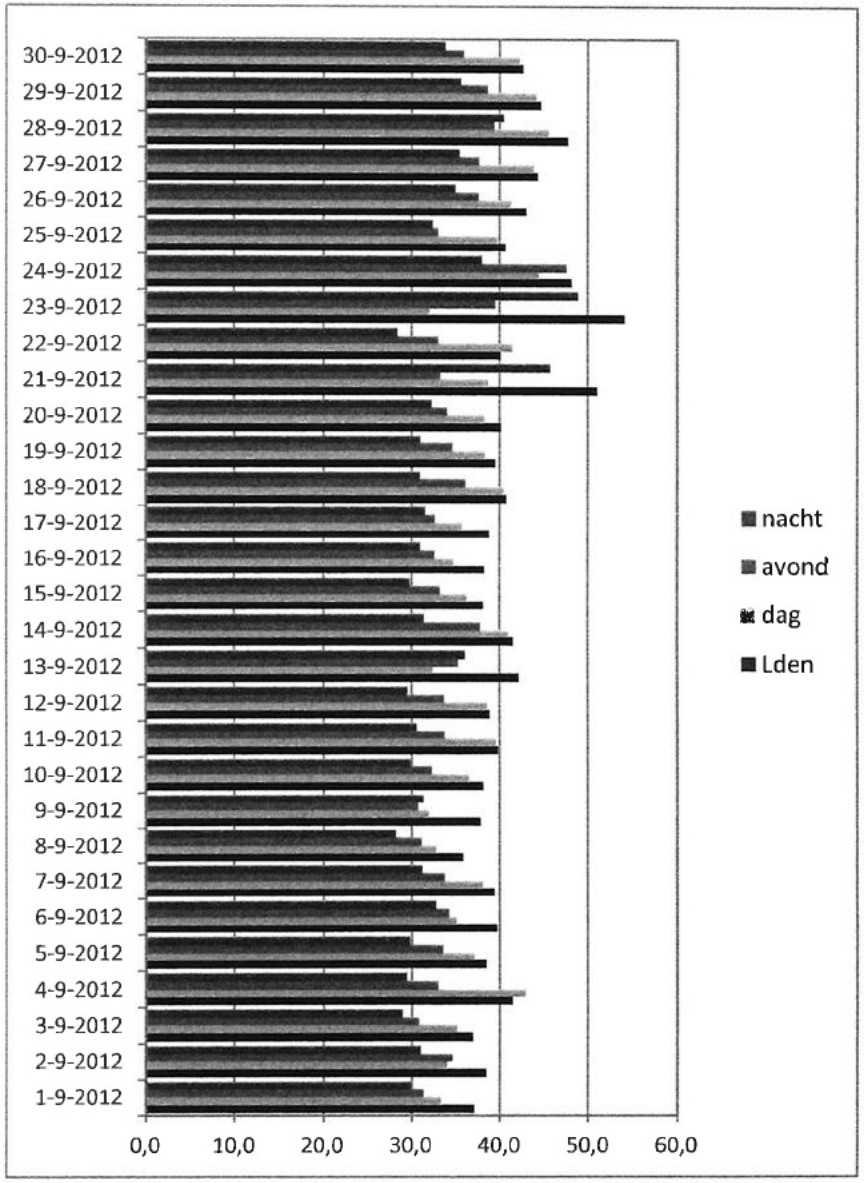
datum	Lden	dag	avond	nacht
1-11-2013	42,8	39,0	32,5	36,3
2-11-2013	42,1	34,8	35,1	35,8
3-11-2013	48,0	41,6	33,5	42,2
4-11-2013	42,0	43,4	33,9	30,5
5-11-2013	42,5	38,2	32,6	36,1
6-11-2013	48,1	37,9	31,5	42,6
7-11-2013	36,3	36,6	30,2	26,3
8-11-2013	46,3	37,2	44,4	38,9
9-11-2013	44,3	39,8	45,3	31,1
10-11-2013	38,7	36,4	32,6	31,0
11-11-2013	40,3	36,0	33,1	33,5
12-11-2013	37,8	36,4	32,8	29,3
13-11-2013	36,8	37,0	30,5	27,1
14-11-2013	36,5	35,3	28,5	28,6
15-11-2013	36,1	36,7	28,4	26,1
16-11-2013	36,1	36,4	28,7	26,3
17-11-2013	33,8	31,7	27,2	26,3
18-11-2013	36,5	35,2	29,5	28,4
19-11-2013	39,4	38,7	35,9	29,5
20-11-2013	37,9	36,1	32,7	29,7
21-11-2013	40,3	39,4	34,7	31,5
22-11-2013	39,3	40,3	34,0	27,3
23-11-2013	38,5	39,6	30,7	27,7
24-11-2013	38,5	37,8	31,2	30,0
25-11-2013	40,5	41,4	35,3	28,9
26-11-2013	37,7	38,2	32,2	27,1
27-11-2013	37,7	37,8	31,2	28,3
28-11-2013	38,2	38,8	32,5	27,4
29-11-2013	42,1	41,7	38,5	31,8
30-11-2013	40,8	41,1	33,2	31,4
	41,5			

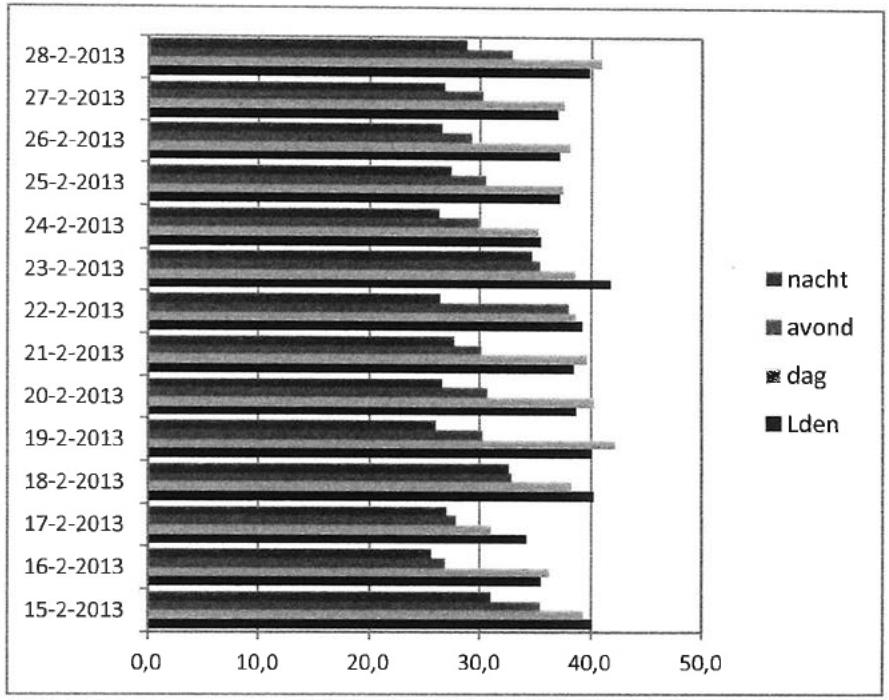
datum	Lden	dag	avond	nacht
1-11-2012	51,6	49,6	45,0	43,9
2-11-2012	48,6	49,3	44,0	37,2
3-11-2012	45,0	44,1	41,8	35,2
4-11-2012	45,9	41,2	40,5	39,0
5-11-2012	45,8	47,2	37,7	34,1
6-11-2012	48,6	46,9	43,8	40,2
7-11-2012	47,0	45,9	39,6	38,8
8-11-2012	44,9	45,9	39,3	33,3
9-11-2012	46,9	44,7	36,4	39,8
10-11-2012	44,7	44,7	34,5	36,0
11-11-2012	41,6	37,9	36,5	34,4
12-11-2012	45,4	43,9	35,6	37,9
13-11-2012	42,8	44,3	34,1	31,2
14-11-2012	42,1	42,6	35,3	32,2
15-11-2012	41,6	43,0	32,5	30,3
16-11-2012	41,6	41,6	35,6	31,9
17-11-2012	41,8	41,5	34,3	32,9
18-11-2012	41,7	40,3	33,9	33,8
19-11-2012	43,3	43,5	35,8	33,8
20-11-2012	44,1	45,2	36,5	33,2
21-11-2012	52,3	46,2	48,6	45,2
22-11-2012	49,7	44,3	41,6	43,3
23-11-2012	46,0	47,1	38,9	35,0
24-11-2012	52,7	38,9	44,3	47,0
25-11-2012	50,6	51,4	45,5	39,2
26-11-2012	44,2	45,7	34,9	32,8
27-11-2012	42,2	43,2	35,2	31,4
28-11-2012	42,1	42,9	33,9	31,8
29-11-2012	42,0	42,1	34,7	32,7
30-11-2012	43,6	43,2	38,0	34,4
	46,8			

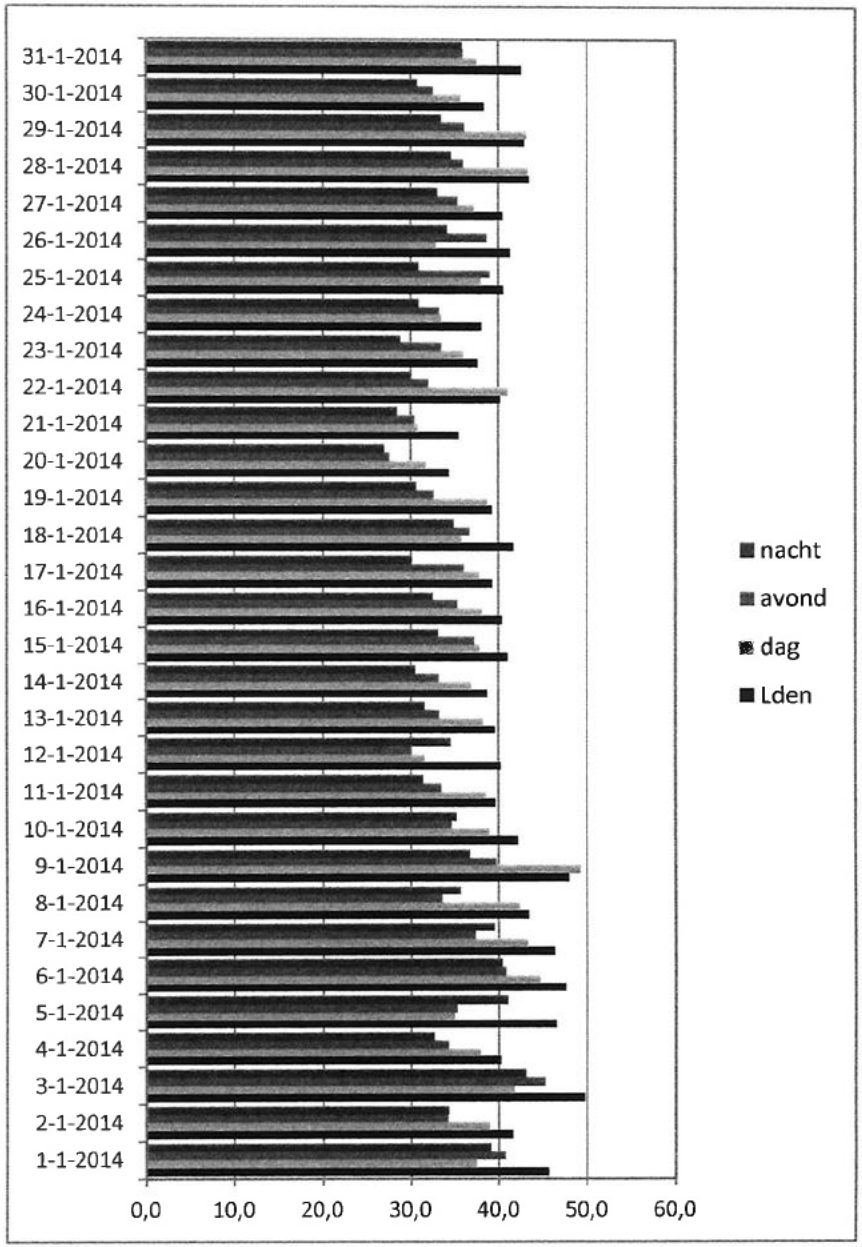
datum	Lden	dag	avond	nacht
1-9-2012	37,1	33,3	31,4	29,9
2-9-2012	38,4	34,0	34,6	31,0
3-9-2012	36,9	35,2	30,8	29,0
4-9-2012	41,4	42,9	33,0	29,5
5-9-2012	38,4	37,1	33,6	29,8
6-9-2012	39,7	35,1	34,2	32,8
7-9-2012	39,4	38,0	33,7	31,2
8-9-2012	35,9	32,8	31,1	28,3
9-9-2012	37,8	32,0	30,7	31,4
10-9-2012	38,0	36,5	32,3	29,9
11-9-2012	39,8	39,6	33,7	30,5
12-9-2012	38,9	38,5	33,6	29,5
13-9-2012	42,1	32,5	35,3	36,1
14-9-2012	41,4	40,9	37,7	31,4
15-9-2012	38,1	36,3	33,2	29,8
16-9-2012	38,2	34,7	32,6	30,9
17-9-2012	38,9	35,8	32,7	31,6
18-9-2012	40,7	40,4	36,1	30,9
19-9-2012	39,5	38,2	34,6	30,9
20-9-2012	40,1	38,2	34,0	32,3
21-9-2012	51,0	38,7	33,2	45,6
22-9-2012	40,1	41,3	33,0	28,4
23-9-2012	54,1	32,1	39,5	48,8
24-9-2012	48,1	44,4	47,6	37,9
25-9-2012	40,6	39,7	33,1	32,4
26-9-2012	43,0	41,2	37,6	35,0
27-9-2012	44,3	43,8	37,6	35,5
28-9-2012	47,7	45,4	39,4	40,4
29-9-2012	44,6	44,1	38,6	35,6
30-9-2012	42,7	42,3	35,9	33,8
	44,2			

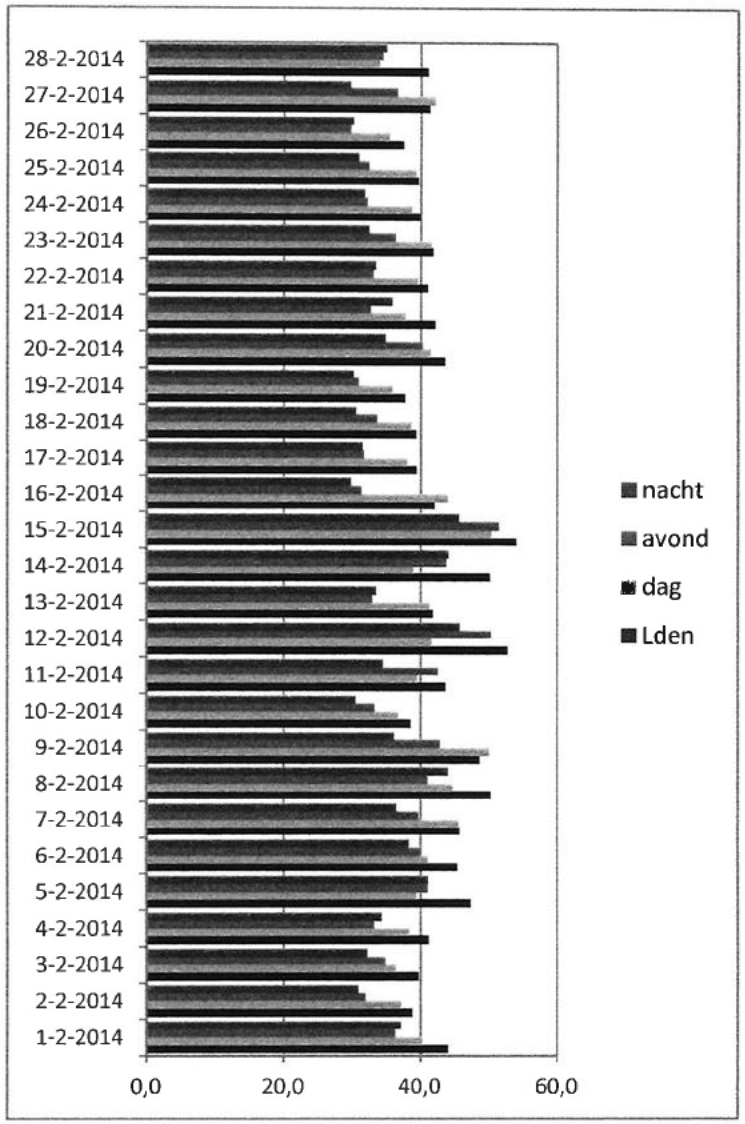
datum	Lden	dag	avond	nacht
15-2-2013	40,1	39,3	35,4	30,9
16-2-2013	35,5	36,3	26,9	25,6
17-2-2013	34,2	31,0	27,8	27,0
18-2-2013	40,2	38,3	32,9	32,6
19-2-2013	40,0	42,2	30,2	26,0
20-2-2013	38,7	40,2	30,6	26,6
21-2-2013	38,5	39,6	30,1	27,7
22-2-2013	39,2	38,6	37,9	26,3
23-2-2013	41,8	38,6	35,4	34,6
24-2-2013	35,5	35,2	29,8	26,2
25-2-2013	37,1	37,4	30,5	27,4
26-2-2013	37,1	38,0	29,2	26,6
27-2-2013	36,9	37,5	30,2	26,8
28-2-2013	39,8	40,8	32,9	28,7
	38,7			

datum	Lden	dag	avond	nacht
1-1-2014	45,6	37,4	40,7	39,1
2-1-2014	41,5	38,9	34,2	34,3
3-1-2014	49,7	41,7	45,2	43,1
4-1-2014	40,2	37,8	34,2	32,6
5-1-2014	46,5	34,9	35,3	41,0
6-1-2014	47,6	44,6	40,8	40,4
7-1-2014	46,4	43,3	37,3	39,5
8-1-2014	43,4	42,3	33,5	35,7
9-1-2014	47,9	49,2	39,7	36,7
10-1-2014	42,1	38,9	34,6	35,1
11-1-2014	39,6	38,5	33,4	31,3
12-1-2014	40,2	31,5	30,0	34,5
13-1-2014	39,6	38,2	33,2	31,5
14-1-2014	38,6	36,9	33,2	30,5
15-1-2014	41,0	37,8	37,2	33,1
16-1-2014	40,4	38,1	35,3	32,5
17-1-2014	39,3	37,8	36,1	30,1
18-1-2014	41,6	35,8	36,7	34,8
19-1-2014	39,3	38,6	32,7	30,6
20-1-2014	34,3	31,8	27,5	27,0
21-1-2014	35,5	30,8	30,4	28,5
22-1-2014	40,2	41,0	32,1	30,0
23-1-2014	37,6	36,0	33,5	28,9
24-1-2014	38,0	33,5	33,3	30,9
25-1-2014	40,5	38,0	39,0	30,9
26-1-2014	41,2	32,9	38,6	34,1
27-1-2014	40,5	37,2	35,3	33,1
28-1-2014	43,5	43,3	36,0	34,5
29-1-2014	43,0	43,1	36,1	33,5
30-1-2014	38,3	35,7	32,6	30,7
31-1-2014	42,5	37,5	36,0	35,9
	43,0			

datum	Lden	dag	avond	nacht
1-2-2014	44,0	40,2	36,3	37,2
2-2-2014	38,8	37,3	32,0	30,9
3-2-2014	39,7	36,4	34,8	32,3
4-2-2014	41,3	38,4	33,3	34,3
5-2-2014	47,4	39,4	41,1	41,1
6-2-2014	45,3	41,1	39,9	38,3
7-2-2014	45,8	45,5	39,7	36,5
8-2-2014	50,2	44,7	41,0	44,0
9-2-2014	48,6	50,0	42,8	36,0
10-2-2014	38,6	36,8	33,3	30,4
11-2-2014	43,7	39,5	42,6	34,5
12-2-2014	52,7	41,7	50,3	45,7
13-2-2014	41,9	41,4	33,0	33,5
14-2-2014	50,1	39,0	43,8	44,1
15-2-2014	54,0	50,4	51,5	45,6
16-2-2014	42,1	43,9	31,3	29,8
17-2-2014	39,4	38,1	31,8	31,4
18-2-2014	39,3	38,6	33,7	30,5
19-2-2014	37,8	35,8	30,9	30,2
20-2-2014	43,6	41,5	40,2	34,8
21-2-2014	42,2	37,8	32,8	35,8
22-2-2014	41,1	39,5	33,1	33,5
23-2-2014	41,9	41,7	36,4	32,5
24-2-2014	39,9	38,7	32,3	31,9
25-2-2014	39,7	39,3	32,5	30,9
26-2-2014	37,5	35,4	29,8	30,1
27-2-2014	41,4	42,2	36,6	29,7
28-2-2014	41,2	34,0	34,4	35,0
	46,0			

datum	Lden	dag	avond	nacht
3-12-2013	38,3	36,8	34,2	29,6
6-12-2013	44,1	44,9	37,9	33,1
7-12-2013	48,3	35,9	32,2	42,9
8-12-2013	43,3	41,6	43,1	30,1
9-12-2013	39,1	39,4	32,3	29,3
10-12-2013	38,2	35,5	33,3	30,4
11-12-2013	39,6	34,7	31,0	33,2
12-12-2013	40,1	37,5	35,5	32,2
13-12-2013	50,1	39,5	34,7	44,6
14-12-2013	44,1	35,8	37,7	37,9
15-12-2013	41,0	39,7	36,6	32,2
16-12-2013	41,3	41,4	34,0	32,0
17-12-2013	47,2	33,7	32,2	41,8
18-12-2013	41,6	40,6	35,7	33,0
19-12-2013	49,8	39,4	32,8	44,3
20-12-2013	53,6	39,2	40,2	48,2
21-12-2013	48,0	45,2	47,9	36,2
22-12-2013	59,4	44,5	39,6	54,0
23-12-2013	50,6	43,5	52,5	34,9
24-12-2013	50,6	53,3	38,7	31,1
25-12-2013	43,6	38,1	33,1	37,4
26-12-2013	39,6	33,3	32,2	33,4
27-12-2013	48,7	50,9	40,0	33,2
28-12-2013	41,3	37,7	37,3	33,6
29-12-2013	43,2	36,5	35,0	37,0
30-12-2013	46,6	44,6	45,8	35,5
31-12-2013	39,8	39,9	39,5	
	48,8			

